

Jenni Pösö

Perheen kohtaaminen koulukuraattorin perhetapaamisissa

Selvitys koulukuraattorin perhetapaamisista Peruspalvelukeskus Aava
-liikelaitoksessa

Tekijä Otsikko	Jenni Pösö Perheen kohtaaminen koulukuraattorin perhetapaamisissa Selvitys koulukuraattorin perhetapaamisista Peruspalvelukeskus Aava – liikelaitoksessa
Sivumäärä Aika	67 sivua + 2 liitettä Kevät 2014
Tutkinto	Sosionomi ylempi ammattikorkeakoulu tutkinto
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaalialan koulutusohjelma
Ohjaajat	yliopettaja Jyrki Konkka yliopettaja Sirkka Rousu
<p>Tämä opinnäytetyö on selvitys Peruspalvelukeskus Aava – liikelaitoksen koulukuraattoreiden perhetapaamisista koulukuraattoreiden näkökulmasta. Opinnäytetyö selvittää perhetapaamisen nykytilannetta, kuraattoreiden ammattikäytäntöjä sekä kehitystarpeita. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa koulukuraattoreiden perhetapaamisista tulevaisuudessa tehtävän kehitystyön pohjaksi. Perhetapaamisia lähestytään perheen kohtaaminen ja yhteisen vanhemmuuden merkitys huomioiden. Perhetapaamiset tähtäävät koulukuraattorin asiakkuudessa olevan lapsen tai nuoren hyvinvoinnin lisääntymiseen asiakkaan, vanhempien ja kuraattorin yhteistyössä. Näin ollen opinnäytetyön keskeisinä käsitteinä ovat myös lapsilähtöisyys ja perhekeskeisyys.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkielma, jonka aineisto tuotettiin Aavan koulukuraattoreiden teemahaastattelulla. Teemahaastattelut toteutettiin kesällä 2013 ja niihin osallistuivat kaikki alueen seitsemän koulukuraattoria. Nauhoitetut teemahaastattelut litteroitiin sanatarkasti ja ne analysoitiin sisällönanalyysillä.</p> <p>Tulosten mukaan lapsi tai nuori nähdään koulukuraattorin ensisijaisena asiakkaana ja työskentelyn keskipisteenä myös perhetapaamisilla. Toteutuessaan ja onnistuessaan perhetapaamiset ovat vaikuttava lapsen tai nuoren hyvinvointia lisäävä työmuoto. Onnistunut perheen kohtaaminen koostuu kunnioituksesta, luottamuksellisesta vuorovaikutuksesta, turvallisesta ilmapiiristä sekä kuraattorin taidosta havaita perheen yksilöllinen tilanne. Erityisen tärkeää on perheen oman asiantuntijuuden huomioiminen ja nostaminen keskiöön.</p> <p>Koulukuraattoreiden perhetapaamiset toteutuvat tällä hetkellä Peruspalvelukeskus Aava – liikelaitoksessa vaihtelevasti. Järjestettävien perhetapaamisten määrään ja toteutustapaan vaikuttavat sekä kuraattoreiden työtapa ja ajalliset resurssit että perheiden motivoituminen ja sitoutuminen työskentelyyn. Tärkeimpinä kehityshaasteina pidetään perhetapaamisten järjestämisen selkeämpää määrittelyä sekä parityön kehittämistä perhetapaamisiin. Jokainen kuraattori näkee perhetapaamisten kehittämisen tärkeänä työkäytännön yhtenäistämiseksi ja vakiinnuttamiseksi osaksi Peruspalvelukeskus Aava – liikelaitoksen koulukuraattorityötä.</p>	
Avainsanat	koulukuraattorin perhetapaaminen, perheen kohtaaminen, yhteinen vanhemmuus, lapsilähtöisyys, perhekeskeisyys

Author Title Number of Pages Date	Jenni Pösö Encountering the Family in School Social Workers' Family Meetings in the Aava Center for Basic Services 67 pages + 2 appendices Spring 2014
Degree	Master of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Jyrki Konkka, Principal Lecturer Sirikka Rousu, Principal Lecturer
<p>This thesis was a study of school social workers' family meetings in the Aava Center for Basic Services from the school social workers' point of view. The thesis examined the current state of family meetings and the school social workers' professional practices and development needs. The aim of this thesis was to produce information about the school social workers' family meetings as a basis for future development work. The family meetings were approached by taking into account the significance of family encounter and joint parenthood. The family meetings aimed at increasing the wellbeing of the child in co-operations with the child, parents and the school social worker. Therefore the key issues of this thesis were also child-oriented and family-centered approaches.</p> <p>This thesis was a qualitative study. Aava`s school social workers were all theme interviewed in summer 2013. The recorded theme interviews were written down verbatim and analyzed with the content analysis method.</p> <p>According to results the child was seen as a primary client of the school social worker and as the focus of the work also in the family meetings. When conducted and succeeded the family meetings were an effective work form that increased the child`s and the youth`s wellbeing. Successful encountering of the family consisted of respect, confidential interaction, safe atmosphere and the school social workers' ability to detect the individual situation of the family. Especially important was to acknowledge families' own expertise of their situation and focus on it as a resource.</p> <p>At the moment the school social workers' family meetings are conducted variably in Aava. School social workers' work methods, time resources and families' motivation and commitment influence the method of implementation and the amount of family meetings. The main challenges in development are the more accurate definition of organizing the family meetings and the developing of pair work in the family meetings. School social workers recognize that developing family meetings is important in unifying work methods and establishing family-centered meetings as a part of school social work in the Aava Center for Basic Services.</p>	
Keywords	school social workers' family meeting, family encountering, joint parenthood, child-oriented, family-centered

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Koulukuraattorityö Suomessa ja Peruspalvelukeskus Aavassa	3
2.1	Koulukuraattorin tehtävä	3
2.2	Koulukuraattorityön yhtenäistäminen ja kehittäminen	5
2.3	Koulukuraattorityön merkitys ja mahdollisuudet	8
2.4	Peruspalvelukeskus Aava opinnäytetyön toimintaympäristönä	9
2.4.1	Koulukuraattorityö Peruspalvelukeskus Aavassa	11
2.4.2	Perhetapaamiset osana Aavan koulukuraattorityötä	13
3	Perheen kohtaaminen koulukuraattorin perhetapaamisissa	15
3.1	Kohtaaminen sosiaalialan eettisten ohjeiden valossa	16
3.2	Asiakkaan kohtaaminen	21
3.3	Vuorovaikutus osana kohtaamista	22
3.4	Voimavarakeskeisyys perhetapaamisilla	24
4	Lapsilähtöinen työskentely yhteinen vanhemmuus huomioiden	27
4.1	Lapsikäsitys ja lapsen huomioiminen	27
4.2	Perhekeskeisyys ja kumppanuus	28
4.3	Yhteinen vanhemmuus	30
5	Tutkimuskysymykset	33
6	Opinnäytetyön menetelmälliset ratkaisut	34
6.1	Kohderyhmä	34
6.2	Aineiston tuottaminen teemahaastatteluilla	34
6.3	Aineiston analyysi	36
7	Perhetapaamiset Peruspalvelukeskus Aavassa opinnäytetyön tulosten valossa	39
7.1	Perhetapaamisten toteutuminen Peruspalvelukeskus Aavassa	39
7.2	Perhetapaamisten hyvät käytännöt ja keinot	41
7.3	Perheen kohtaaminen	43
7.4	Lapsilähtöisyys ja perhekeskeisyys perhetapaamisissa	48
7.5	Yhteisen vanhemmuuden tukeminen	51

7.6	Perhetapaamisten kehittäminen	54
7.7	Yhteenveto tuloksista	57
8	Johtopäätökset ja pohdinta	60
8.1	Koulukuraattoreilla on vahva ammattiosaaminen perheen kohtaamisessa	60
8.2	Lapsen etu on tärkein prioriteetti myös perhekeskeisessä työssä	62
8.3	Yhteisen vanhemmuuden toteutuminen edellyttää kuraattorin aktiivisuutta	63
8.4	Perhetapaamisten järjestämisen käytäntöjä tulee määrittää ja yhtenäistää	65
8.5	Tulosten luotettavuus ja hyödynnettävyys	66

Lähteet

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelu runko

Liite 2. Suostumus haastatteluun

Taulukot

Taulukko 1. Esimerkki sisällön analyysistä tutkimuskysymyksessä 2. kuinka lapsilähtöisyys näkyy perhetapaamisissa.

Kuviot

Kuvio 1. Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän kunnat

Kuvio 2. Peruspalvelukeskus Aavan organisaatiokaavio

Kuvio 3. Kohtaamiseen liittyvät tärkeimmät osatekijät

Kuvio 4. Yhteenveto tuloksista

1 Johdanto

Lasten ja nuorten tukeminen on yhteiskunnallinen investointi, johon panostamisesta kaikki hyötyvät. Terve ja hyvinvoiva lapsuus ja nuoruus luovat paremmat mahdollisuudet hyvinvoivalle aikuisuudelle ja näin ollen niillä on keskeinen merkitys koko yhteiskunnan tulevaisuudelle. Lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehtiminen tarkoittaa laajemmin perhekeskeistä työtettä ja koko perheen hyvinvoinnin lisäämistä. Kunnan hallinnonalat ylittävällä ennaltaehkäisevällä työllä voidaan vaikuttaa merkittävästi lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin. Ennaltaehkäisevällä työllä ja hyvillä peruspalveluilla voidaan vähentää ongelmien kasaantumista sekä lastensuojelutyön tarvetta. Ongelmia ehkäisevä pitkäjänteinen yhteiskunta- ja lapsipolitiikka on kustannuksiltaan halvin strategia hyvinvoinnin lisäämiseksi. (Kuntainfo 10/2007; Eläköön lapset – Lapsipolitiikan suunta 2000: 5-6.)

Lasten ja nuorten parissa työskentelevien tulee toteuttaa auttamistyötä yhä enenevässä määrin yhteistyössä vanhempien kanssa. Perhe on lapsen ensisijainen kasvuympäristö, jonka tapahtumat vaikuttavat suoraan lapsen hyvinvointiin. Yhteiskunnan velvollisuus on yhteiskuntapoliittisin keinoin sekä palveluin luoda mahdollisimman suotuisat edellytykset hyvälle perhe-elämälle ja tukea vanhempia lasten hoidossa ja kasvatuksessa. Hyvinvoinnin edistämisen tulee olla osa sosiaali- ja terveystalvuuja jokaisessa elämänvaiheessa. Palvelujärjestelmän on pystyttävä vastaamaan perheiden tarpeisiin riittävän varhain ja tehokkaasti silloin kun perheiden omat voimavarat eivät ole riittävät. (Lastensuojelun käsikirja 2007; Lastensuojelun Keskusliitto 2004: 9; Sosiaali- ja terveysministeriö 2011: 6, 11.)

Tällä opinnäytetyöllä halutaan parantaa koulukuraattoreiden perhetapaamisten edellytyksiä tukea ja auttaa asiakkaita perheineen Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymään kuuluvan Peruspalvelukeskus Aava – liikelaitoksen (jäljempänä Peruspalvelukeskus Aava tai Aava) alueella. Opinnäytetyö käsittelee koulukuraattorityön perhetapaamisia kuraattoreiden omasta näkökulmasta. Opinnäytetyöllä halutaan selvittää Aavan koulukuraattoreiden käsityksiä perhetapaamisten nykytilanteesta, olemassa olevista hyvistä käytännöistä sekä kehitystarpeista. Perhetapaamisiin osallistuvat koulukuraattorin asiakkuudessa oleva lapsi tai nuori ja hänen vanhempansa. Perhetapaa-

misiä tarkastellaan sosiaalityön viitekehyksessä, jolloin perhetapaaminen nähdään koulukuraattorin asiakkaan ja perheen kohtaamistyönä, jossa painottuu lapsilähtöisyys, perhekeskeisyys sekä perheen voimavarojen ja yhteisen vanhemmuuden huomioiminen. Opinnäytetyössä keskitytään lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisäämiseen huomioimalla vanhemmat ja perhe lapsen kasvuympäristönä sekä koulukuraattorin tärkeimpänä yhteistyökumppanina.

Opinnäytetyö on laadullinen ilmiötä kartoittava ja kuvaileva uuden tiedon tuottamiseen tähtäävä tutkielma. Kuraattoreiden tämän hetkisiä toimintatapoja sekä ajatuksia selvitetään teemahaastatteluilla. Peruspalvelukeskus Aavassa ollaan jatkossa kehittämässä koulukuraattoreiden perhetapaamisia kaikkien Aavan koulukuraattoreiden yhteistyönä. Opinnäytetyöllä tuotetaan tietoa pohjaksi tulevalle kehitystyölle.

2 Koulukuraattoriyö Suomessa ja Peruspalvelukeskus Aavassa

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää Peruspalvelukeskus Aavan koulukuraattoreiden perhetapaamisten nykytilaa ja kuraattoreiden ajatuksia perhetapaamisten kehitystarpeista. Peruspalvelukeskus Aavassa ollaan kehittämässä lapsilähtöistä ja perhekeskeistä perheen kohtaamisen mallia koulukuraattorin perhetapaamisiin. Mallin on tarkoitus toimia työvälineenä, jota jokainen kuraattori voi soveltaa ja hyödyntää omassa työskentelyssään. Tällä opinnäytetyöllä halutaan tuottaa tietoa perhetapaamisten nykyisestä toteutumisesta sekä mahdollisista haasteista pohjaksi tulevalle kehittämistyölle. Tässä luvussa avataan ensin yleisesti koulukuraattoriyön lähtökohtia ja linjauksia Suomessa ja sen jälkeen Peruspalvelukeskus Aavassa.

2.1 Koulukuraattorin tehtävä

Koulukuraattoriyötä on määrittänyt koko sen olemassaolon ajan yhteiskunnallinen tarve kasvattaa lapsista yhteiskunnassa pärjääviä aikuisia. Koulukuraattorin tehtävä on tukea ja auttaa oppilaita niin, että heillä olisi mahdollisimman hyvät edellytykset suoriutua koulunkäynnistä ja saada päästötodistus. Koulukuraattorin asiakkaaksi tullaan esimerkiksi koulunkäynnin laiminlyönnin, käytösongelmien tai sosiaalisten suhteiden ongelmien vuoksi. (Kurki – Nivala - Sipilä-Lähdekorpi 2006: 20–21.)

Koulukuraattoriyhdistys määrittää tehtävänkuvauksessaan koulukuraattorin tehtäviksi oppilaiden psykososiaalisen tukemisen esimerkiksi keskusteluiden ja toiminnallisten menetelmien avulla, yhteistyön huoltajien kanssa, sosiaalisten selvitysten ja arviointien tekemisen, ohjauksen jatkotutkimuksiin tai muiden palveluiden piiriin, työskentelyn luokkien ja oppilasryhmien kanssa sekä monialaisen yhteistyön oppilasasioissa. Lisäksi kuraattorin tehtäviin kuuluu oppilashuoltoryhmissä työskentely sosiaalialan ammattilaisena, monitahoinen yhteistyö eri tahojen kanssa, sekä oman työn kehittäminen sekä oppilashuoltoryhmän kehitystyö yhteistyössä muiden oppilashuoltoryhmän jäsenten kanssa. (Talentia 2013)

Hanna Gråsten-Salonen (2012) on määritellyt koulukuraattorin toimenkuvaan kuuluvat tehtävät seuraavasti perustaen määrittelynsä koulukuraattorityötä ohjaaviin lakeihin kuten lastensuojelulakiin ja perusopetuslakiin.

1. Koulukuraattori toimii ehkäisevään lastensuojelutyöhön erikoistuneena koulun sosiaalityöntekijänä
2. Koulukuraattori edistää lasten ja nuorten hyvinvointia, arjen sujuvuutta sekä vuorovaikutussuhteita
3. Koulukuraattori työskentelee yhteistyössä lapsen tai nuoren perheen ja koulun henkilökunnan kanssa
4. Koulukuraattori kokoaa verkostoja lapsen ja nuoren tueksi
5. Koulukuraattori osallistuu oppilashuoltotyöhön ja sen kehittämiseen sekä koulu-yhteisön hyvinvoinnin edistämiseen (Gråsten-Salonen 2012.)

Lainsäädäntö on pyrkinyt määrittelemään kuraattorityön rajapintoja, vaikkakin työn määrittäminen on jäänyt melko väljäksi (Sipilä-Lähdekorpi 2004: 27). Joulukuussa 2013 voimaan astunut uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki pyrkii määrittämään rajapintoja aiempaa selvemmin ainakin seuraavassa luvussa käsiteltävän kelpoisuusvaatimuksen keinoin. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan kuraattori- ja psykologipalveluilla tarkoitetaan opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta joilla parannetaan koulu-yhteisön hyvinvointia oppilaiden perheiden ja muiden läheisten kanssa. Lisäksi palveluilla tuetaan oppilaiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 § 7)

Lastensuojelulain mukaan kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelut, jotka takaavat oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Palveluiden tulee lisäksi tukea koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 9.) Lastensuojelulain perusteella koulukuraattorityö on ehkäisevää lastensuojelutyötä, jolla tuetaan lasten ja nuorten kasvua ja hyvinvointia opetuksen toimintaympäristössä. On tärkeää huomioida, että ennakoivaan lastensuojelutyöhön kuuluu sekä vanhempien että opetus- ja kasvatushenkilöstön tukeminen. Ennakoiva työ on vaikeuksien ehkäisemistä ja tuen tarpeen kartoittamista. (Wallin 2011: 96.)

Perusopetuslaki ei erikseen määritä koulukuraattorityötä vaan puhuu yleisesti oppilashuollosta ja viittaa lastensuojelulaissa tarkoitettuun koulunkäynnin tukemiseen (Perusopetuslaki 628/1998 § 31 a). Kuitenkin oppivelvollisuutta, koulunkäynnin tuen määrittelyä ja oppilaiden turvallista koulunkäyntiä käsittelevistä lain kohdista voi poimia linjauksia koskien koulukuraattorityötä. Laissa tarkennetaan oppilaan oikeutta riittävään tukeen heti tuen tarpeen ilmettyä. Huoltajien roolia sekä varhaista tukea painotetaan ja tavoite kohdentuu suunnitelmallisuuteen ja hyvinvointipalvelujen nykyistä tehokkaampaan resursointiin. (Wallin 2011: 95–96.)

Wallin (2011) näkee perusopetuslain ja lastensuojelulain yhteisenä ajatuksena sen, että koulukuraattorityön tulee tuottaa palvelua, jolla ehkäistään sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia ja edistetään myönteistä kasvua tarjoamalla tukea ja ohjausta. Keskeistä työssä ovat yhteistyö sekä moniammatillisuus. (Wallin 2011: 95). Tässä opinnäytetyössä keskitytään lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen huomioimalla vanhemmat lapsen turvaverkkona ja koulukuraattorin ensisijaisena yhteistyökumppanina.

2.2 Koulukuraattorityön yhtenäistäminen ja kehittäminen

Sipilä-Lähdekorven mukaan koulukuraattorin työ on aina ollut työntekijän ja paikkakunnan muovaamaa ja näin ollen tehtävää on toteutettu eri tavoin eri kunnissa. Kuraattorin työtä eivät ole sitoneet tiukat ylhäältäpäin asetetut normit, vaan kunnat ja kuraattorit ovat itse luoneet työnkuvan, johon on vaikuttanut myös paikallinen palvelutarjonta. Kuraattoreiden työolosuhteet poikkeavat toisistaan eri kunnissa. Koulukuraattorit työskentelevät eri hallintokuntien alla, työmenetelmät ovat kirjavia ja kuraattorit kokevat oman roolinsa ja asemansa eri tavoin eri kunnissa. Voidaan sanoa, että kuraattoreiden työtä luonnehtivat autonominen ammatillisuus ja uusi asiantuntijuus. (Sipilä-Lähdekorpi 2004: 7, 163.)

Koulukuraattorityötä kuvataan ja toteutetaan Suomessa monin eri tavoin ja kirjon moninaisuus onkin nähtävissä eri kuntien ja koulujen kotisivuilla. Esimerkiksi koulukuraattorin pätevyysvaatimuksista on käyty pitkään keskustelua, sillä kuntien linjaukset asian suhteen ovat poikenneet toisistaan ja tämän on nähty aiheuttavan epätasa-arvoa eri koulujen ja oppilaiden välillä. Koulukuraattorin tehtäviin vaadittavasta kelpoisuudesta ei ole ollut erityisvaatimuksia kelpoisuuslaissa tai muissakaan säännöksissä, vaan soveltu-

van koulutuksen määrittely on jäänyt viime kädessä työnantajan tehtäväksi. (kts. sosi-
aali- ja terveysministeriö 2007: 29.)

Koulukuraattorityön yhtenäistämistä ja työtä tarkemmin määrittävää lainsäädäntöä on
toivottu jo pitkään. Lastensuojelun Keskusliitto, Koulukuraattorit ry ja Suomen Psykolo-
giliitto ry vaativat kannanotossaan vuonna 2011 opiskeluhoitolain pikaista säätämistä,
ja perustelivat vaatimustaan yhdenvertaisuuden ja riittävien oppilashuollon palveluiden
takaamisella. (Talentia 2011.) Joulukuussa 2013 säädettiin oppilas- ja opiskelijahuolto-
laki, joka pyrkii osaltaan määrittämään koulukuraattorityön rajapintoja.

Koulukuraattorit ry on ilmaissut useissa eri yhteyksissä näkevänsä koulukuraattorin
kelpoisuudeksi riittävän ainoastaan sosiaalityöntekijän pätevyyden. Koulukuraattorit ry
esittikin opetus- ja kulttuuriministeriölle antamassaan lausunnossa luonnoksesta oppi-
las- ja opiskelijahuoltolaiksi, että koulukuraattorin tehtävä määriteltäisiin yksiselitteises-
ti sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksissa säädetyn lain 3 §
mukaiseksi sosiaalityöntekijän tehtäväksi. Koulukuraattorit ry perusteli kannanottoaan
muun muassa sillä, että koulukuraattorin tehtävä on määritelty sosiaalityöntekijäksi
ja sitä on kehitetty sosiaalityön viitekehyksessä jo vuosikymmenen ajan. Koulukuraatto-
rit ry ei pidä AMK- eikä YAMK-sosionomeja riittävänä työskentelemään kouluku-
raattoreina, sillä yhdistyksen mukaan alempi ja ylempi ammattikorkeakoulututkinto
ovat sosiaaliohjauksen, ei sosiaalityön tutkintoja. (Koulukuraattorit ry 2013.)

Joulukuussa 2013 voimaan astunut oppilas- ja opiskelijahuoltolaki määrittää kouluku-
raattorin kelpoisuusvaatimukseksi vähintään sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuus-
vaatimuksista annetun lain (272/2005) 6 §:n mukaisen kelpoisuuden. Lisäksi jokaisen
oppilaitoksen käytettävissä on oltava sellaisen opiskeluhoollon vastaavan kuraattorin
palveluja, jolla on mainitun lain 3 §:n mukainen kelpoisuus. Jatkossa koulukuraattorina
työskentelevällä täytyy siis olla vähintään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulu-
tutkinto ja lisäksi kouluille tulee olla nimettynä sosiaalityöntekijän pätevyyden omaava
vastaava kuraattori. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 § 7)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki yhtenäistää omalta osaltaan koulukuraattorityön käytän-
töjä Suomessa. Pätevyysvaatimuksen lisäksi laki määrittää seitsemän työpäivän päivän
aikarajan jona oppilaan tai opiskelijan on päästävä keskustelemaan henkilökohtaisesti

koulukuraattorin tai -psykologin kanssa niin halutessaan. Kiireellisissä tapauksissa keskustelu-aika tulee järjestää samana tai seuraavana työpäivänä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 § 15.) Kuitenkin oppilas- ja opiskelijahuoltolain määrittämisen jälkeenkin koulukuraattorin työssä säilyvät omaleimaisuus ja erilaiset toteutustavat eri kunnissa. Koulukuraattorityön järjestämisvastuu on eri kunnissa eri hallintokunnilla kuten opetus- sosiaali- tai terveystoimella. Koulukuraattorin tehtävää saattaa hoitaa myös sosiaalitoimessa päätoimisesti työskentelevä sosiaalityöntekijä tai palvelu voidaan ostaa kunnan ulkopuoliselta palveluntuottajalta. (Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto 2002: 32–33).

Sipilä-Lähdekorven (2004) saamien tutkimustulosten mukaan kuraattoreiden oppilasmäärä vaihtelee merkittävästi sadan ja jopa neljän tuhannen oppilaan välillä ja näin ollen esimerkiksi mahdollisuus toteuttaa ennaltaehkäisevää työtä vaihtelee huomattavasti eri kuraattoreiden ja kuntien välillä. Myös kuraattoreiden oma kokemus työstä vaihtelee suuresti. Toiset kokevat työnkuvansa selkeänä ja toiset taas epämääräisenä ja selkiytymättömänä. Koulukuraattorin tehtävät vaihtelevat paikkakunnan, koulun ja sen käytäntöjen mukaan. Esimerkiksi kiusaamiseen liittyvien ongelmien hoitaminen on joissain kouluissa pääasiassa opettajien tehtävä ja toisissa vastuu on koulukuraattorin harteilla. (Sipilä-Lähdekorpi 2004: 112, 164.) Muita koulukuraattoreiden kokemia erilaisuutta lisääviä tekijöitä ovat kuraattoriin kohdistuvat ristiriitaiset tai ylisuuret odotukset (esimerkiksi perheen, koulun ja yhteistyötahojen erilaiset odotukset), roolien vaihtelu eri koulujen erilaisissa toimintaympäristöissä, resurssien niukkuus, jatkuva muutos, työn päällekkäisyys ja arvostuksen puute. (Kurki ym. 2006: 24).

Koulukuraattoreiden ammattikunnalla on ollut vahva halu yhtenäistää koulukuraattoreiden ammattikulttuuria ja ennen kaikkea on puhuttu identifioitumisesta sosiaalityöntekijöihin. Esimerkiksi koulukuraattoriyhdistys hyväksyy jäsenekseen ainoastaan muodollisesti päteviä sosiaalityöntekijöitä. Koulukuraattorityön kehittämiseksi on varmasti edelleen tarvetta ja esimerkiksi kuraattorien asiakasmäärien suuret poikkeavuudet aiheuttavat selvää epätasa-arvoa kuraattoripalvelujen laadussa eri kuntien välillä. Sipilä-Lähdekorpi (2004) pohtii kuitenkin sitä ovatko voimakkaat professionaalitumispyrkimykset tarkoituksenmukaisia enää nykyisessä moniarvoisuutta korostavassa yhteiskunnassa? (Sipilä-Lähdekorpi 2004: 165.)

Nyky-yhteiskunnassa koulukuraattorilta vaaditaan suurta tilannekohtaista joustavuutta. Kokemuksellinen työssä hankittu tietotaito ja sen rohkea jakaminen on arvossaan. Eri-laisten työskentelytapojen hylkääminen tai arvottaminen ei ole tarkoituksenmukaista, vaan päinvastoin kaikki kokemuksellisuus ja taito tulisi nähdä koulukuraattorityön vahvuutena. Koulukuraattorityö on ollut koko kehityksensä ajan itseään korjaavaa ja tarkkailevaa sekä itsestään oppivaa. Kuraattoreilla ei ole ollut käytössään valmiita malleja, vaan refleksiivisyys ja väljät reunaehdot ovat antaneet mahdollisuuden kehittää työstä itsensä näköistä. Muutoksen maailmassa ”oikea ammatillisuus” ei ole kenenkään hallussa vaan se kehittyy tilanteen ja moniammatillisten yhteistyösuhteiden mukaan. (Sipilä-lähdekorpi 2004: 164–165.) Wallin (2011) toteaa lastensuojelulain ja perusopetuslain yhteisenä ajatuksena olevan, että koulukuraattorin työ tuottaa paikalliset olosuhteet ja tarpeet huomioivaa palvelua ja näin ollen voidaan ajatella, että jo tämä velvoittaa kuraattorit toteuttamaan joustavaa ja nimen omaa paikkakunnan ja itsensä näköistä koulukuraattorityötä jatkossakin (Wallin 2011: 95).

Opinnäytetyön avulla voidaan auttaa jokaista kuraattoria pohtimaan ja jakamaan muille omia perhetapaamisissa hyväksi havaittuja työtapoja ja -käytäntöjä. Oman työtavan pohtiminen ja sen jakaminen erityisesti koulukuraattoreiden heterogeenisessä ammatissa antaa tilaisuuden uusille ajatuksille ja ideoille sekä mahdollistaa uusien innovaatioiden syntymisen (Sipilä-Lähdekorpi 2004: 165). Opinnäytetyöstä saadun tiedon avulla pyritään yhdessä kehittämään koulukuraattorityön perhetapaamisia Aavan alueella. Moninaisuudessaan perheiden kanssa työskentely on hyvin haastavaa ja nykyisten työkäytäntöjen kehittäminen, sekä uusien työmallien etsiminen on erittäin tarpeellista (Helminen 2006: 12).

2.3 Koulukuraattorityön merkitys ja mahdollisuudet

Tämä opinnäytetyö linkittyy lasten, nuorten ja perheiden tukemiseksi tehtävän ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön piiriin. Koulukuraattorityö on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, jota kehittämällä on mahdollista lisätä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä välttää korjaavan lastensuojelutyön tarvetta. Yleisesti ehkäisevällä lastensuojelutyöllä tarkoitetaan kunnan peruspalveluissa, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoitossa, opetuksessa ja nuorisotyössä annettavaa erityistä tukea silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Koulukuraattorityö on kunnan peruspalveluissa järjestettävää ehkäisevää lastensuojelutyötä, jolla edistetään

ja turvataan lasten ja nuorten kehitystä ja hyvinvointia, sekä tuetaan vanhemmuutta. (Honkavaara – Muuronen – Mäkinen – Paavola – Tolonen – Varsa 2010: 3.)

Korjaavan ja samalla kalliimman lastensuojelutyön tarvetta voidaan vähentää, mikäli lasten ja perheiden ongelmat havaitaan mahdollisimman varhain ja niihin tarjotaan riittävää tukea jo peruspalveluissa. Peruspalvelujen tulee antaa erityistä ja kohdennettua tukea lapselle ja hänen perheelleen silloin kun vanhempien voimavarat ovat riittämättömät. Päävastuu lapsen ja perheen auttamisessa on kunnan palveluissa siellä, missä se kulloinkin luontevimmin toteutuu. (Honkavaara ym. 2010: 3.)

Ehkäisevän lastensuojelutyön ja vanhemmuuden tukemisen merkitystä on viime aikoina painotettu muun muassa uudessa lastensuojelulaissa. Lastensuojelulain mukaan lasten ja perheiden kanssa työskentelevien viranomaisten tulee tukea vanhempia ja huoltajia kasvatustehtävässä, lisäksi perheille täytyy tarjota tarpeellinen apu riittävän varhain. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 2) ”Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta.” (Lastensuojelulaki 417/2007 § 3 a) Tämän opinnäytetyön avulla tuotetun tiedon avulla halutaan parantaa valmiuksia tukea lasten ja perheiden hyvinvointia peruspalveluiden keinoin.

Koulun ja kodin yhteistyössä vanhemmuuden tukeminen on yksi koulun tehtävistä. Koulukuraattoryössä perheiden kanssa tehtävä työ on myös oiva mahdollisuus ennakoidaan lastensuojelutyöhön. Kodin ilmapiirin ja perheen merkitys lapsen kasvuun ja kehitykselle on tiedetty jo pitkään. Vanhemmuuden tukemisen ohella myös varhaiskasvatuksesta tuttua kasvatuskumppanuutta pyritään aktivoimaan kouluissa. Wallin (2011) kuitenkin näkee, että vuoropuhelun kehittämisessä asiakasystävälliseen suuntaan sekä vanhemmuuden tukemisen käytännön kehittämisessä on vielä paljon haasteita. (Wallin 2011: 103–104.) Tässä opinnäytetyössä puhutaan perhekeskeisyydestä, joka sisältää ajatuksen vanhemmuuden tukemisesta lapsen hyvinvoinnin lisäämisen välineinä.

2.4 Peruspalvelukeskus Aava opinnäytetyön toimintaympäristönä

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä aloitti toimintansa 1.1.2007 kotipaikkanaan Lahden kaupunki. Kuntayhtymästä käytetään nimitystä Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveystyhtymä. Yhtymän tehtävänä on järjestää jäsenkuntien puolesta laissa säädetty erikoissairaanhoido sekä tuottaa sosiaali- ja perusterveyden huollon palve-

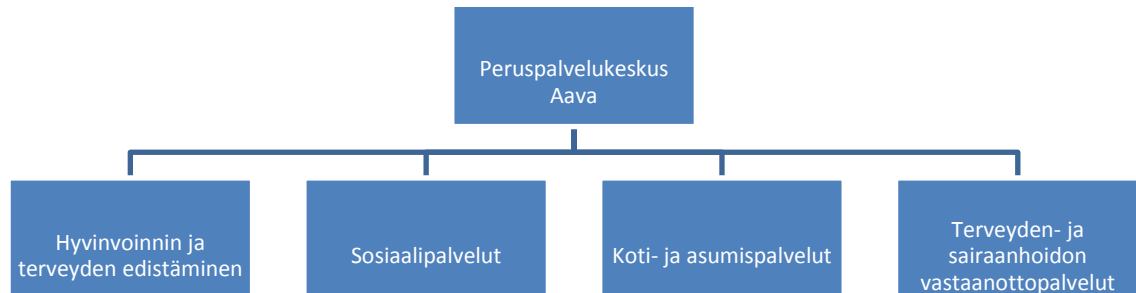
lut sekä ympäristöterveydenhuollon ja eläinlääkintähuollon palvelut siltä osin kuin kunnat ovat antaneet toiminnot yhtymän hoidettavaksi. (Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä n.d.) Alla olevassa kuviossa on esitetty Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymään kuuluva alue. Peruspalvelukeskus Aava – liikelaitokseen kuuluvat kunnat on merkitty vihreällä värillä.

Kuvio 1. Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän kunnat (mukaiillen Päijät-Hämeen Koulutus konserni n.d.)

Peruspalvelukeskus Aava – liikelaitos (jäljempänä Peruspalvelukeskus Aava tai Aava) on kuntalain mukainen kunnallinen liikelaitos Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän organisaatiossa. Peruspalvelukeskus Aava siirtyi yhtymän liikelaitokseksi vuoden 2013 alusta. Siirtyminen liikelaitokseksi oli suunnitelmien mukainen etappi Aavan toiminnan pyrkiessä vastaamaan yhä paremmin tulevaisuuden palvelutarpeisiin. Aavan kuuluu seitsemän kuntaa, jotka ovat Hartola, Iitti, Myrskylä, Pukkila, Orimattila ja Sysmä. Aava tuottaa toiminta-alueeseen kuuluville kunnille sosiaali- ja perusterveydenhuollonpalvelut päivähoitoa lukuun ottamatta. Palvelut tuotetaan tilaajakuntien kanssa tehtyjen sopimusten mukaisesti sekä sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöön perustaen.

Aavan organisaatio on jaettu neljään tulosalueeseen, jotka on kuvattu seuraavalla kuviolla. (Peruspalvelukeskus Aava n.d; Peruspalvelukeskus Aava -liikelaitoksen johtosääntö 2012.)

Kuvio 2. Peruspalvelukeskus Aavan organisaatiokaavio (Peruspalvelukeskus Aava n.d.)

Peruspalvelukeskus Aava koostuu neljästä tulosalueesta (hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, sosiaalipalvelut, koti- ja asumispalvelut sekä terveyden- ja sairaanhoidon vastaanottopalvelut) joista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulosalue tuottaa koulukuraattoripalvelut toiminta-alueeseen kuuluvissa kunnissa. Koulukuraattoripalveluiden lisäksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulosalueen palveluita ovat neuvolatoiminta, ehkäisevä perhetyö, kouluterveydenhuolto, opiskelijaterveydenhuolto, koulupsykologin palvelut, nuorten ehkäisy- ja seksuaaliterveysneuvonta, elintaparyhmät, seulontatutkimukset ja rokotukset sekä kasvatus- ja perheneuvola. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulosalueen tavoitteena on järjestää laadukkaita lähipalveluita joustavasti ja oikea-aikaisesti. (Peruspalvelukeskus Aava n.d.)

2.4.1 Koulukuraattorityö Peruspalvelukeskus Aavassa

Peruspalvelukeskus Aavan kunnissa työskentelee yhteensä seitsemän vakituista koulukuraattoria. Koulukuraattorityötä tehdään peruskouluissa (ala- ja yläkoulut) sekä lukioiden oppilaiden ikärakenteesta johtuen opinnäytetyössä käytetään rinnakkain käsitteitä lapsi ja nuori. Koulukuraattorin asiakkuus alkaa usein silloin kun lapsella tai nuorella on kouluun tai muuhun elämän osa-alueeseen liittyvää huolta tai tuen tarvetta. Asiakkuus voi alkaa oppilaan omasta aloitteesta tai jonkin muun tahon yhteydenotolla ja

huolenilmaisulla. Muita mahdollisia tahoja ovat esimerkiksi oppilaan perhe tai ystävät, koulun oppilashuoltoryhmä, opettaja tai terveydenhoitaja. Huolena saattaa olla esimerkiksi koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet, sosiaalisten suhteiden hankaluudet tai mielialoihin liittyvät ongelmat. Koulukuraattorin työskentelyyn kuuluu lapsen tai nuoren yksilöllisestä tilanteesta riippuen yksilötapaamisia, perhetapaamisia, ryhmäkäyntejä sekä yhteydenpitoa vanhempien ja muiden tarvittavien verkostojen kanssa. Työskentelyä ohjaa yhdessä luodut tavoitteet. Asiakkuus päättyy yleensä silloin kun tavoitteet on saavutettu, asiakas ohjataan toisen palvelun piiriin tai kun työskentelylle ei jostain muusta syystä ole enää tarvetta. Asiakkuuden päätyttyä koulukuraattori järjestää seuranta-käyntejä yhdessä sovitulla tavalla. (Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2013.)

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveisyhtymässä määritetty koulukuraattoreiden tehtävän kuvaus nimeää kuraattorin työn keskeisiksi osa-alueiksi asiakastyön, erilaiset yhteistyö-, koordinointi- ja verkostotyötehtävät, koulutus-, kehittämis- ja asiantuntijatehtävät sekä muut esimiehen määrittämät tehtävät. Osa-alueiden tarkemmassa kuvauksessa työn määritellään sisältävän muun muassa lasten ja nuorten toimintakyvyn sekä kasvun ja kehityksen tukemista, lasten ja nuorten tuen, hoidon, ja tutkimuksen tarpeen arviointia sekä suunnittelua ja työnjaosta sopimista. Työnkuvaan sisältyy lisäksi oppilashuoltotyö, suunnitelma- ja verkostopalaverit, oman työn kehittäminen, ammattitaidon ylläpitäminen, työn vaikutusten arviointi, osallistuminen koulutuksiin ja kehittämis-työhön sekä konsultointi. Koulukuraattorityössä korostetaan asiakkaan aitoa mukana oloa työskentelyssä sekä nostetaan asiakkaan ja perheen oma vastuunkanto tärkeäksi osaksi asiakasprosessia. Työssä panostetaan joustavaan, asiakasta kunnioittavaan ja avoimeen työskentely ilmapiiriin. (Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2007; Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2013.)

Peruspalvelukeskus Aavan koulukuraattorityön arvot ja tavoitteet nousevat Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveisyhtymän kokonaisstrategiasta. Sosiaali- ja terveisyhtymän tavoitteena on asiakasta arvostava, ennaltaehkäisevä, kuntouttava ja vastuuttava toiminta sekä vaikuttavuus, joka on maan parhaalla tasolla. Yhtymä haluaa tulla tunnetuksi luotettavana ja aloitteellisena kumppanina, joka toimii moniammatillisesti ja rohkeasti uudistuen. Strategiasta nousee esiin myös tavoite palveluiden joustavuudesta, turvallisuudesta sekä alueellisesti tasapuolisesta saatavuudesta. Sosiaali- ja terveys

yhtymän strategiassa todetaan yhtymän olevan luotettava ja arvostettu kumppani terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä. Lisäksi strategiassa visioidaan yhtymän rakentavan yhteistyössä jäsenkuntien sekä sidosryhmien kanssa palvelujärjestelmää, joka painottaa peruspalveluiden ensisijaisuutta ja asiakkaiden omaa aktiivisuutta. Tavoitteena on uudistua ennakoivasti asiakkaiden ja yhteiskunnan tarpeiden mukaan. (Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymän strategia 2009: 7.)

Tämän opinnäytetyön ja Aavan koulukuraattorityön kannalta yhtymän strategiasta esiin nousevat olennaisimmat tavoitteet ovat pyrkimys asiakasta arvostavaan, ennaltaehkäisevään ja asiakkaiden omaa aktiivisuutta painottavaan työskentelyyn. Peruspalvelukeskus Aavan koulukuraattorityö on alkanut nykyisessä muodossaan vuonna 2007 jolloin Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä perustettiin. Koulukuraattorityö on Peruspalvelukeskus Aavassa vielä kehitysvaiheessa ja yhteisiä malleja sekä käytäntöjä toiminnalle on vähän. Aavan koulukuraattorit työskentelevät seitsemässä eri kunnassa maantieteellisesti melko hajanaisella alueella ja tekevät työtä omista ammatillisista lähtökohdista käsin käyttäen erilaisia toimintatapoja. Persoonallisen työtteen ja omien vahvuuksien hyödyntäminen on jatkossakin tärkeää, mutta myös yhteisiä linjauksia tarvitaan, jotta asiakkaiden ja perheiden tarpeeseen pystytään vastaamaan. Yhdenmukaistamis- ja kehittämistyön toteuttamiseksi tarvitaan tietoa Aavan koulukuraattorityön nykytilanteesta. Opinnäytetyön avulla halutaan osaltaan vastata yhtymän määrittämään tavoitteeseen uudistua ennakoivasti ja mahdollistaa koulukuraattorityön kehitys Aavan alueella.

2.4.2 Perhetapaamiset osana Aavan koulukuraattorityötä

Koulukuraattorin työ ei ole ainoastaan oppilaiden ohjantaa, vaan yhteistyö perheiden ja huoltajien kanssa on olennainen osa koulukuraattorityötä. Koulunkäyntivaikeudet tai muiden elämänosa-alueiden ongelmat ovat harvoin ratkaistavissa ainoastaan lasta tai nuorta tapaamalla. Lapsen elämä koostuu useista palasista, ja koulunkäynti on osa kokonaisuutta. Näin ollen kokonaisuutta, josta hyvinvointi rakentuu, on lapsen edunmukaista pohtia yhdessä lapsen, mutta myös vanhempien kanssa. Perheen kokonaisvaltainen tukeminen koulukuraattorityössä on tärkeää, sillä lapsen hyvinvointi on monilta osin riippuvaista koko perheen hyvinvoinnista (Talentia n.d.; Joronen 2006: 40–41.)

Aavassa koulukuraattorin perhetapaamisella tarkoitetaan yhdessä sovittua tapaamista johon osallistuvat koulukuraattori, asiakkuudessa oleva lapsi tai nuori ja hänen vanhempansa. Perhetapaamisten lähtökohtana on jokin lapsen tai nuoren elämään vaikuttava ongelma tai huoli, jota lähdetään ratkaisemaan koulukuraattorin ja perheen tuen avulla. Perhetapaamiset ja yhteydenpito perheen kanssa kuuluvat koulukuraattorin asiakkuuteen silloin kun niiden voidaan nähdä tuovan lisäarvoa työskentelylle ja hyödyttävän lasta tai nuorta. Osa koulukuraattorin asiakkuuksista on ainoastaan oppilasasiakkuuksia, joissa yhteydenpitoa perheen kanssa ei välttämättä juurikaan ole. Näin voi olla esimerkiksi silloin kun yläasteikäisellä nuorella on omaan ikätasoon, kehitykseen tai ystäviin liittyvää huolta, eikä nuori halua vanhempia mukaan työskentelyyn. Lastensuojelullisesta huolesta kuten päihteidenkäytöstä, perheväkivallasta tai itsetuhoisuudesta seuraa aina yhteydenotto ja yhteistyö perheen kanssa sekä lastensuojeluilmoituksen tai pyynnön tekeminen sosiaalitoimeen. (Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2013.)

Usein vanhempien mukana olo työskentelyssä on tärkeää ja tarkoituksenmukaista. Lapsen tai nuoren ja vanhempien tavoitteet työskentelylle saattavat kuitenkin poiketa toisistaan. Koulukuraattorin tehtävänä onkin pyrkiä keskustelun ja molempien näkökulmien avaamisen kautta lähentämään tavoitteita. (Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2013.) Koulukuraattorin perhetapaamiset toteutuvat pääsääntöisesti koulukuraattorin työtiloissa. Kuitenkin tarpeen mukaan perhetapaamisia toteutetaan myös kotikäynteinä asiakkuudessa olevan lapsen tai nuoren kotona.

Perheen sisäinen erilaisuus ja perheenjäsenten yksilölliset ajattelutavat tulee huomioida kattavasti koulukuraattorin perhetapaamisissa. Jokaisen perheenjäsenen huomioiminen on tärkeää, sillä perhe voi juuri niin hyvin tai huonosti kuin sen jokainen jäsen. Yhteistyöhön perustuva kumppanuus, kykyjen ja vahvuuksien tunnistaminen sekä kehittäminen ovat perheiden kanssa tehtävän työn keskiössä. (Helminen 2006: 12; Joronen 2006: 34.) Oppilaat tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea ja apua ja kokonaisvaltaiseen tukeen kuuluu oppilaan perheen huomioiminen. Valmisteilla oleva sosiaalihuoltolaki korostaa sosiaalihuollon palvelujen painopisteen siirtämistä korjaavista palveluista kohti hyvinvointia edistäviä ja ennaltaehkäiseviä palveluita. Laki korostaa myös asiakkaan tuen saantia omassa arkiympäristössään ja asiakkaan tarpeisiin vastaamista kokonaisvaltaisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012: 89.)

3 Perheen kohtaaminen koulukuraattorin perhetapaamisissa

Tässä opinnäytetyössä koulukuraattorin perhetapaamisia tarkastellaan sosiaalityön viitekehyksessä. Koulukuraattorityö on koulun sosiaalityötä, joka perustuu ammatilliseen ytimeen, sosiaalityön arvoihin ja tavoitteisiin. Sosiaaliala voidaan jaotella karkeasti sosiaalipalveluihin ja sosiaalityöhön, jolloin koulukuraattorityö sijoittuu näiden välimaastoon. Sosiaalipalveluna se tukee oppilaita ja perheitä arkielämän haasteissa, myönteisessä kasvussa sekä oman elämän hallinnassa. Sosiaalityönä se toteuttaa osaltaan yhteiskunnallista ja lainsäädännöllistä interventioita, kontrollia ja varhaista tukea. Ammatillisesta traditiosta johtuen koulukuraattorin työssä on myös pedagogisia piirteitä. Sosiaalityötä voidaan kuvata väliintuloksi asiakkaan ja ympäristön välisessä häiriötilanteessa, jonka tavoitteena on parantaa ihmisen toimintaedellytyksiä. Tavoitteen toteutumiseksi myös ympäröivät resurssit on saatava käyttöön mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tässä opinnäytetyössä lasta tai nuorta ympäröivänä ensisijaisena resurssina nähdään vanhemmat ja perhe. (Wallin 2011: 86–88.)

Koulukuraattorityö toteuttaa sosiaalityön kontrollitehtävää oppivelvollisuuden sekä erityisesti lapsen tai nuoren turvallisten kasvuolosuhteiden näkökulmista. Tuki kohdentuu lapseen, nuoriin ja perheisiin hyvinvoinnin edistämiseksi ja ongelmien ehkäisemiseksi. Sosiaalityössä tärkeää on kohtaaminen, muutokseen pyrkiminen ja rakenteisiin vaikuttaminen. Ne ovat olennaisessa osassa ongelmatilanteessa, jossa lapsen tai nuoren hyvinvointi tai kasvu on vaarassa. Tällaisissa tilanteissa työskentely asiakkaan lähtökohdista, asiakkaan ja verkoston kokonaisvaltaista vastuuta lisäämällä ja voimavaroja vahvistamalla tuottaa muutosta, jonka varassa päästään eteenpäin. Koulukuraattorityö muodostaa yhden matalankynnyksen auttamista ja tukea tarjoavan sosiaalityön palvelun. Kuitenkin muodolliset teoriat sosiaalityöstä, asiakkaan todellisuudesta ja sosiaalityön menetelmistä vaihtelevat, ja niistä syntyy epämuodollisia yhdistelmiä, joita sovelletaan käytännön työssä. (Wallin 2011: 88–90.)

Sosiaalityön lähtökohdat, arvot ja tavoitteet luovat kehyksen jonka puitteissa koulukuraattorin perhetapaamisia tarkastellaan. Työskentelytapoja ohjaavat kohtaamisen tärkeiden korostaminen ja voimavarakeskeisyyden periaatteet (kts. Ervast – Tulensalo 2006: 24). Koulukuraattori on sosiaalialan ammattilainen, jonka työmuotojen tulee olla lasta, nuorta ja perhettä kunnioittavia, perheen omia voimavaroja lisääviä sekä aidosti jokaisen näkemyksen huomioivia. Tarkoituksena on, että perheet tunnistaisivat lapsen

sekä molempien vanhempien voimavarat ja tapaamisten avulla voitaisiin lisätä perheiden valmiuksia kehittää perhekohtaista tapaansa tukea lasta tai nuorta hänen kasvuunsa. Lapsi tai nuori on koulukuraattorin ensisijainen asiakas, joka kuitenkin on osa perhettä ja näin ollen perhetapaamiset nähdään lapsilähtöisinä, mutta koko perheen huomioivina eli perhekeskeisinä.

3.1 Kohtaaminen sosiaalialan eettisten ohjeiden valossa

Koulukuraattori on koulun sosiaalialan työn hallitseva ja tunteva asiantuntija. Sosiaalialan korkeakoulutettujen järjestö Talentia ry on eettisessä ohjeistuksessaan määrittänyt sosiaalityön tavoitteeksi hyvän tekemisen, ihmisten auttamisen, pahoinvoinnin vähentämisen sekä muutokseen ja kehitykseen pyrkimisen. Lisäksi sosiaalialan ammattilaisen työn tavoitteeksi nimetään asiakkaan voimavarojen lisääminen ja myönteisten ratkaisumallien kehittäminen vaikeissa tilanteissa. Sosiaalialan työn kohteena on ihmisen ja hänen ympäristönsä välinen vuorovaikutus ja keinoina hyvinvointia lisäävän sosiaalisen muutoksen, ihmissuhdeongelmien ratkaisujen ja itsenäisen elämänhallinnan tukeminen. Sosiaalialan työ perustuu kansainvälisiin yleissopimuksiin kirjattuihin ihmisoikeuksien ja yhteiskunnallisen oikeidenmukaisuuden periaatteisiin. (Talentia ry 2012: 5-7, 25.)

Sosiaalialan eettiset toimintaohjeet määrittävät ne arvot ja normit, joihin koko työskentely sosiaalialalla perustuu. Näiden ohjeiden mukaan jokaisella ihmisellä on itsemääräämis- ja osallistumisoikeus, oikeus yksityisyyteen ja oikeus tulla kohdatuksi kokonaisuvaltaisesti. Asiakkaan ihmisarvon ja yksilöllisyyden ehdoton kunnioittaminen luo perustan eettisesti ja moraalisesti oikeutetulle sosiaalityölle. Sosiaalialan ammattilaiselle eettisyys merkitsee ennen kaikkea kykyä mahdollisimman avoimeen ja rehelliseen vuorovaikutukseen sekä jatkuvaan oman toiminnan peilaamiseen ja kyseenalaistamiseen. Lisäksi tarvitaan aitoa halua mahdollistaa asiakkaan näkemysten esiin nostaminen ja huomioiminen. (Talentia ry 2012: 6-8.)

Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/00 § 4) säädetään yleisellä tasolla asiakkaan kohtelusta. Asiakkaalla on oikeus saada hyvää kohtelua ilman syrjintää. Sosiaalialan ammattilaisen tulee edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta estämällä negatiivista syrjintää ja ottamalla huomioon yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen erot. Työssä on osattava jakaa voimavaransa asiakkaiden suhteen

tasapuolisesti. Ammatilainen ei työssään suoraan eikä välillisesti saa tukea fyysisesti tai psyykkisesti väkivaltaista toimintaa. (Talentia ry 2012: 9.)

Arvojen ja normien tiedostaminen sekä eettinen vastuunotto ovat ammatillisen sosiaalityön tärkein lähtökohta. Pyrkimys määrittää arvoja ja eettisiä periaatteita nousee sosiaalityössä siitä, että jokaisella ihmisellä on oma arvomaailmansa ja toisaalta myös työntekijöiden henkilökohtaiset arvot vaikuttavat hänen ammatilliseen työskentelyynsä. Omista arvoistaan ja lähtökohdistaan piittaamatta ammattilaisen tulee kyetä näkemään tilanne asiakkaan kannalta, eikä ottaa omia arvojaan toiminnan lähtökohdaksi. Työntekijä ei voi lähteä siitä oletuksesta, että hänen arvonsa ovat myös asiakkaalle sopivia arvoja. Työntekijän kykenemättömyys nähdä eroja omien ja asiakkaan arvojen välillä loukkaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta, voi aiheuttaa asiakkaassa syyllisyydentunteita tai vastustusta työntekijää kohtaan, vaikeuttaa auttamistyötä sekä tarkoittaa asiakkaan kulttuurin tai arvomaailman aliarvostamista. (Rostila 2001: 23–25, 28; Hepworth – Rooney – Rooney – Gottfried – Larsen 2010: 53).

Työskentelyn lähtökohta on huomattavasti hedelmällisempi kuin työntekijä ottaa asiakseen asiakkaan arvomaailma selvittämisen, eikä näin loukkaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta. Omista arvoistaan huolimatta työntekijän tulee kunnioittaa myös asiakkaan arvomaailmaa ja elämäntapaa. Pidättäytyminen omien arvojen sokeasta seuraamisesta ei tarkoita, että työntekijän tulee olla arvoneutraali tai hyväksyä kyseenalaistamatta asiakkaan arvot työskentelyn perustaksi. Sosiaalialan ammatilainen ei voi olla arvoneutraali, sillä sosiaalityössä on sitouduttu ammatille ominaisille perusarvoille. Kuitenkin kysymys ammatin, henkilökohtaisten ja asiakkaan arvojen välisestä suhteesta on jokaisen työntekijän koko uran mittainen pohdinnan ja kasvun haaste. (Rostila 2001: 29–30.)

Asiakkaan puolesta tekeminen on haitallista ongelmanratkaisulle sekä asiakkaan omien voimavarojen lisääntymiselle. Asiakkaan vahvistaminen toteutuu parhaiten työntekijän ja asiakkaan yhteistoiminnassa sekä kumppanuudessa. Työntekijän tulee olla mahdollistaja, joka tukee asiakasta ongelmien realistisessa tarkastelussa, ratkaisuvaihtoehtojen pohdinnassa, sekä päätettyjen toimenpiteiden toteuttamisessa. Työntekijä voi auttaa asiakasta tukemalla häntä valinnoissaan, mutta lopputulos on kuitenkin viime kädessä riippuvainen asiakkaasta itsestään. (Rostila 2001: 33.)

Hepworth ym. (2010) nimeävät seuraavat neljä perusarvoa joihin sosiaalityön tulee perustua:

- Ihmisellä on oikeus resursseihin, joita hän tarvitsee ongelmiansa ratkaisuun ja kykyjensä kehittämiseen.
- Jokainen ihminen on arvokas ja ansaitsee kunnioitusta.
- Ihmisen ainutkertaisuus ja yksilöllisyys on arvo.
- Ihmisellä on mahdollisuus kasvuun ja kehitykseen kunhan hän saa oikeat resurssit; häntä tulee tukea ongelmien ratkaisemisessa sekä elämänhallinnan lisäämisessä.

Ensimmäinen arvo painottaa ammattilaisen tehtävää työskennellä asiakkaan edun ja oikeuksien valvojana ja mahdollistajana. Lisäksi on tärkeää, että ammattilainen näkee asiakkaan vielä käyttämättömät mahdollisuudet ja voimavarat, koska näin hän voi auttaa asiakastaan niiden hyödyntämisessä. Asiakkaan oikeus resursseihin tarkoittaa myös työntekijän velvollisuutta olla ajan tasalla yhteiskunnan asiakkaalle takaamista etuuksista ja oikeuksista. Ennen kaikkea voidaan ajatella, että työntekijän tehtävänä on nähdä asiakkaassa piilevät mahdollisuudet ja auttaa asiakasta hyödyntämään niitä niin, että se lisää asiakkaan voimavaroja ja hyvinvointia. Hepworth (2012) ja kumppanit selventävät arvon merkitystä esimerkiksi teini-ikäisestä pojasta, jonka poikkeuksellisen taiteellisen lahjakkuuden sosiaalityöntekijä huomaa kotikäynnin yhteydessä. Pojan äiti on pitänyt piirtämistä ajan hukkana, mutta sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus auttaa poikaa nostamalla hänen kykynsä esiin. (Hepworth ym. 2010: 54.)

Toisen arvon painottama ihmisen arvokkuus merkitsee sitä, että työntekijän tulee nähdä jokainen ihminen itseisarvoisesti arvokkaana riippumatta hänen elämäntavoistaan tai – tilanteestaan. Työntekijä ei saa antaa esimerkiksi omien ennakkoluulojensa vaikutusta asiakassuhteeseen laatuun. Työntekijän tulee toiminnallaan osoittaa asiakkaan kunnioitusta huomioimalla asiakkaan näkemykset ja käsitykset työskentelyn lähtökohdaksi. Tämä arvo voi joutua koetukselle tilanteissa, joissa asiakkaan toiminta ja käytös on vastoin työntekijän arvomaailmaa. Tällaisia haasteita voi aiheutua esimerkiksi asiakkaan aggressiivisuus tai pyrkimys hyväksikäyttää työntekijää. Näissä tilanteissa työntekijän ammatillisuus ja kyky asiakkaan arvokkuuden kunnioitukseen on koetuksella.

Työntekijän täytyy säilyttää oma erillisyytensä, jotta hän voi auttaa asiakasta jäsentämään tilannettaan. (Hepworth ym.2010: 55) Särkelä (2001) korostaa työntekijän kykyä erottaa kohtaamistilanteessa asiakas ja asiakkaan teot toisistaan. Asiakas ei kaipaa väärin tekojen ja toiminnan hyväksyntää, vaan itsensä ymmärtämistä ja hyväksymistä. (Särkelä 2001: 32.)

Kolmas ihmisen ainutkertaisuuden ja yksilöllisyyden arvo kytkeytyy läheisesti edelliseen. Hepworth ja kumppanit ovat erotelleet arvon ehkä painottaakseen juuri yksilöllisyyden merkitystä, vaikka toisaalta voidaan ajatella, että arvo olisi ollut mahdollista kytkeä suoraan edelliseen ihmisarvon kunnioittamiseen. Ihmisen ainutkertaisuuden ja yksilöllisyyden arvo painottaa jokaisen ihmisen arvoa yksilöllisenä, juuri omanlaisenaan ihmisenä. Jokainen ihminen on ominaisuuksiltaan ja elämäkokemukseltaan erilainen ja siten ainutlaatuinen. Yksilöllisyyden kunnioittaminen merkitsee ammattilaisen halua oppia tuntemaan asiakkaan henkilökohtainen maailma ja ymmärtää asiakkaan kokemus omasta elämästään. Ymmärrystä tulee ilmentää asiakasta vahvistavalla ja tukevalta tavalla. Empatiakyky, eli toisen ihmisen pätevyuden tunnustaminen, on oleellinen osa yksilöllisyyden kunnioittamista. (Hepworth ym.2010: 58.) Asiakkaan yksilöllisen tilanteen ymmärtäminen ja asiakkaan kuuleminen on oleellista, jotta asiakkaan oikeus voi toteutua. Niemelä (1999) luo ymmärrystä arvoon seuraavalla esimerkillään.

Ihmiskäsityksellä ja ihmiskuvalla voi olla ratkaiseva merkitys käytännön työhön. Sama ongelma voidaan tulkita rikollisuutena, elimellisenä sairautena, psyykkisenä häiriönä, uskonnollisena ongelmana tai kaikkina niinä yhtä aikaa. Käytännön työ voi muotoutua näin rangaistukseksi, lääkehoi-doksi, terapiaksi, sielunhoidoksi tai kaikiksi niistä yhtä aikaa (Niemelä 1999: 80.)

Viimeinen arvo korostaa asiakkaan oikeutta olla aktiivisena oman auttamisprosessinsa keskiössä, sekä oikeutta tehdä itsenäisiä päätöksiä. Arvo määrittää sen periaatteen, että asiakas kykenee voimaantumaan ja tekemään itsenäisiä valintoja. Ammattilaisen rooliin saattaa herkästi liittyä holhoava asenne ja ratkaisujen tekeminen asiakkaan puolesta. Näin ollen asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja sen tarkoituksen pohtiminen on monessa kohtaa tarpeellista. Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja edistäminen tarkoittavat, että työntekijän tulee auttaa asiakkaita tiedostamaan ja selkiyttämään omia tavoitteitaan. On mahdollista, että työntekijä menettää uskonsa asiakkaaseen ja esimerkiksi päihderiippuvainen ihminen saattaa riippuvuutensa vuoksi

edustaa työntekijälle ihmisryhmää, jonka kanssa työntekijän on vaikeaa kyetä kunnioittamaan asiakkaan oikeutta itsenäisiin päätöksiin. Tästä arvosta voidaan kuitenkin poiketa ainoastaan silloin kun asiakkaan toiminta saattaa ammattilaisen arvion mukaan asiakkaan tai muut ihmiset vakavaan vaaraan. (Hepworth ym. 2010:58; Rostila 2001: 32.) Koulukuraattorin asiakkuudessa arvosta poikkeaminen voisi merkitä esimerkiksi sitä, että asiakkuudessa oleva nuori käyttäytyy itsetuhoisesti, mutta on tehnyt päätöksen olla kertomatta asiasta vanhemmilleen. Asiakkaan saattaessa itsensä vakavaan vaaraan kuraattorin tehtävänä on poiketa itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta ja auttaa nuorta nostamalla asia vanhempien ja lastensuojelun tietoisuuteen. Asian tuominen esiin ja nuoren auttaminen tulee kuitenkin tehdä kunnioittavasti, mahdollisuuksien mukaan yhdessä nuoren kanssa ja niin, että nuori on kokoajan osallisena ja tietoisena ammattilaisen toimista hänen asiassaan.

Hepworth ym. (2010) eivät mainitse nimeämässään sosiaalityön perusarvoissa luottamuksellisuutta, joka kuitenkin yleisesti mielletään yhdeksi tärkeimmistä sosiaalityön periaatteista. Asiakkaan tulee voida luottaa työntekijään, sillä asiakassuhde perustuu luottamuksellisuuteen. Tietoisuus asiakassuhteeseen liittyvästä vastuullisuudesta on osa työntekijän eettistä työskentelytapaa. Luottamuksellisuus ja vaitiolovelvollisuus ovat myös oikeudellisesti säädettyjä ja käytännössä esimerkiksi moniammatillisen työn tarve voi aiheuttaa haasteita luottamuksellisuuden toteuttamiselle. Työntekijän tulee aina neuvotella asiakkaan kanssa ennen kuin kertoo asiakkaan asioita esimerkiksi moniammatillisen työryhmän jäsenille. Sen lisäksi, että asiakas luottaa työntekijään tarvitaan työntekijän ja asiakkaan yhteistä luottamusta siihen, että yhdessä pyritään johonkin hyvään, johon molemmat voivat sitoutua. (Rostila 2001: 34; Särkelä 2001: 34.)

Asiakkaan luottamus siihen, että työntekijä haluaa hän parastaan ja työskentelyssä ollaan todella pyrkimässä yhdessä asetettuihin tavoitteisiin, on perusta hyvälle työskentelysuhteelle. Lapsen ja perheen kanssa työskenneltäessä työntekijän ja vanhempien tulisi työskennellä yhdessä lapsen parhaaksi niin, että myös lapsi luottaa prosessissa mukana oleviin aikuisiin ja uskoo heidän toimivan omaksi parhaakseen. Eteen voi tulla tilanteita, joissa lapsi saattaa olla eri mieltä työskentelyn keinoista ainakin silloin kun lasta joudutaan rajaamaan. Lapsi voi olla eri mieltä esimerkiksi siitä, että hänen iltaisin ulkona kavereiden seurassa viettämänsä aikaa lyhennetään ja nukkumaanmenoa aikaistetaan. Luottamuksen ollessa kunnossa lapsi kuitenkin tiedostaa, että toiminnalla

pyritään lapsen parhaaseen, eikä ilkeyteen tai lapsen elämän hankaloittamiseen. Luotamuksellinen työskentelysuhde ei ole itsestään selvää, vaan hyvässä työskentelyssä vähitellen kehittyvä elementti. (Särkelä 2001: 34–35.)

3.2 Asiakkaan kohtaaminen

Koulukuraattorin perhetapaaminen on nimen omaa asiakkaan ja perheen kohtaamistyötä. Koulukuraattorin ensisijaisena asiakkaana nähdään lapsi, mutta perhetapaamisella kohdataan koko perhe. Kohtaamisen kautta työntekijä saa kosketuksen lapsen ja perheen elämään ja kuulee niitä tulkintoja, joita he omasta elämästään kertovat. Antti Särkelä (2001) kuvaa asiakkaan ja työntekijän kohtaamista kahden tai useamman erilaisen näkökulman yhteen sovittamiseksi. Työntekijän on tärkeää kohdata asiakas avoimesti ja kuulla hänen näkemyksensä ilman ennakko-oletuksia. Kun asiakas on tuonut esiin omat käsityksensä, työntekijän on mahdollista tarjota rinnalle myös muita vaihtoehtoisia näkemyksiä ja näin voidaan päästä näkökulmia monipuolistavaan dialogiin. (Ervast – Tulensalo 2006: 32; Särkelä 2001: 27–30.)

Asiakkaan kuunteleminen ja kuuleminen merkitsee ihmisen aitoa hyväksymistä. Kuulaksi tullessaan asiakas jäsentää elämäänsä yhdessä työntekijän kanssa. Aito hyväksyminen merkitsee sitä, että työntekijä hyväksyy asiakkaan juuri sellaisena kun hän on. Työntekijä ei voi esimerkiksi ehdottaa asiakkaan tilanteeseen nähden mahdottomia muutostoiveita, koska silloin vaatimukset koetaan viestinä siitä, että asiakkaan pitäisi muuttua työntekijän toiveiden mukaiseksi tullakseen hyväksytyksi. Muutokseen pyrkimisen tulee olla yhteistä niin, että työntekijä pohtii kuinka voi toimia asiakkaan auttamiseksi ja asiakkaan tulee itse pohtia mitä voi tehdä eteenpäin pääsemiseksi. Kun työntekijä toimii niin, että asiakas kiinnostuu itsestään ja omista asioistaan ja kohdistaa muutosvaatimukset tilanteeseensa ja oman elämänsä parantamiseen työskentelyssä päästään eteenpäin. (Talentia ry 2012: 15; Särkelä 2001: 30–32.)

Ammattilaisen tulee pyrkiä ottamaan huomioon asiakkaan kaikki elämänalueet ja kohtaamaan hänet paitsi yksilönä myös osana perhettään. Ammattilaisen tulisi pystyä keskittymään sekä asiakkaan, että häntä ympäröivien ihmisten vahvistamiseen. Perheen kohtaamisessa on merkityksellistä erityinen herkkyyys kuulla lapsen ja vanhempien pelot ja toiveet ilman kritiikkiä. Ei ole kysymys menetelmästä, keinosta, tai väliintulosta vaan kohtaamisesta ihminen ihmisenä intuitiivista oivaltamista hyödyntäen. Kyetäkseen vah-

vistamaan toista ihmistä työntekijän on itse luotettava omaan toimintaansa ja tunnettava itsensä. Itsetuntemuksen lisäksi aito läsnäolo ja kiinnostus vahvistavat asiakkaan kokemusta hyväksytyksi tulemisesta. (Talentia ry 2012: 8; Pesonen 2006: 164–165.)

Myös Särkelä (2001) korostaa aidon kiinnostuksen merkitystä asiakkaan kohtaamisessa. Hyvässä auttajassa asiakas aistii aitoutta ja vilpittömyyttä halua työskennellä asiakkaan elämäntilanteen parantamiseksi. Työntekijän tulee olla empaattinen, aito ja kunnioittava, jotta tilanteen jäsentäminen yhdessä asiakkaan kanssa mahdollistuu. Asiakkaan kunnioittaminen käy ilmi työntekijän tavasta toimia; ensisijaista ei ole se mitä sanoo, vaan se kuinka asiansa esittää. Eleet, ilmeet ja käytös kertovat työntekijän suhtautumisesta asiakkaaseen vähintään yhtä paljon kuin puhutut sanat. Asiakkaan aito kunnioitus ja sen taustalla vaikuttava vastaava ihmiskäsitys edesauttavat positiivista kohtailutilannetta ja auttamistyötä. Näistä lähtökohdista työntekijä ja asiakas pystyvät laajentamaan ymmärrystään ja näkökulmiaan asiakkaan tilanteesta sekä löytämään vaihtoehtoja tilanteen parantamiseksi. (Särkelä 2001: 42.)

3.3 Vuorovaikutus osana kohtaamista

Työntekijän ja asiakkaan kohtaaminen sekä kohtaamisessa tapahtuva vuorovaikutus ovat sosiaalityön ja myös koulukuraattorityön ydinasia. Koulukuraattorin perhetapaamisella tehtävä työ tapahtuu nimen omaa kohtaamisen ja vuorovaikutuksen keinoin. Vuorovaikutus voidaan määritellä ihmisten väliseksi tilannesidonnaiseksi tulkinnaksi johon kuuluu asioiden viestitys muille, toisiin vaikuttaminen, yhteyden luominen ja palautteen saaminen. Vuorovaikutus tarkoittaa ihmisten tekoja, jotka suhteutetaan muihin paikalla oleviin ihmisiin ja heidän tekoihinsa. Viestintä ja teot voivat olla yksi- tai kaksisuuntaisia. Kuitenkin ainoastaan kaksisuuntainen viestintä on todellista vuorovaikutusta, sillä siinä osapuolilla on mahdollisuus vaikuttaa toisiinsa. (Vilen – Leppämäki – Ekström 2008: 18; Juhila 2006: 202)

Konkreettisemmin vuorovaikutus on ajatusten ja tunteiden jakamista ja peilaamista sekä yhdessä tekemistä ja olemista. Ammatillisessa vuorovaikutussuhteessa kohtaamisen lähtökohtana ovat asiakkaan tilanne ja tuentarpeet. Tuentarpeesta riippuvat tavoitteet määritellään aina yhdessä asiakkaan kanssa. Ammatillaisen tehtävä on kuitenkin huolehtia, että työskentely etenee ja ohjata omalla asiantuntijuudelleen vuorovaikutuksen kulkua. Erityisen haastavia voivat olla tilanteet joissa työntekijä joutuu toimimaan

asiakkaan tahdon vastaisesti. Vaarana on jo rakennetun vuorovaikutuksen hajoaminen. Mikäli työntekijä pystyy perustelemaan toimintansa asiakkaalle ja asiakas näkee päätöksen jälkeenpäin oman etunsa mukaisena voi haastava tilanne myös kasvattaa luottamusta vuorovaikutussuhteessa. (Vilen ym. 2008: 18, 22.)

Pohjan hyvälle vuorovaikutussuhteelle luo työntekijän kyky huomioida yksilöllisyyttä niin asiakkaissa kuin tilanteissakin. Työntekijä ei voi toimia rutiininomaisesti jokaisessa asiakassuhteessa, vaan hänen täytyy kyetä muuttamaan omaa toimintaansa asiakkaan tilanne huomioiden. Työntekijän toimintatapojen taustalla tulee aina olla tilanteen arviointi ja asiakkaan lähtökohtien huomioiminen. Vuorovaikutuksen avulla pyritään asiakkaan ymmärtämiseen ja tukemiseen. Vuorovaikutus sisältää muun muassa kuuntelua, kysymistä, selvittämistä, ilmeillä ja eleillä viestimistä sekä tiedon jakamista ja yhdessä toimimista. Vuorovaikutuksen tavoitteena on auttaa asiakasta löytämään omia voimavarojaan asiakkaan omaan tahtiin edeten. Ammatilliseen vuorovaikutukseen sisältyy osaltaan myös neuvontaa ja ohjausta, jolloin työntekijän ote on asiakasta aktiivisempi. Oleellista kuitenkin on, että tilaa jää myös hiljaisuudelle sekä asiakkaan kysymyksille, ajatuksille ja tunteille. Kohtaamista ja vuorovaikutusta voidaan pitää onnistuneena silloin kun asiakas kokee voimiensa lisääntyneen. (Vilen ym. 2008: 16.)

Kaksisuuntainen vuorovaikutus ja dialogin syntyminen edellyttää työntekijän kykyä kuulla ja ymmärtää asiakkaan näkökulma. Mikäli työntekijä ei kuule asiakastaan, vaan jääräpäisesti ajaa omaa ehdotustaan tilanteen parantamiseksi ainoana oikeana vaihtoehtona asiakkaan elämän parantamiseksi aito vuorovaikutus ja suhde jossa auttaminen ja autetuksi tuleminen mahdollistuu jää syntymättä. Särkelä (2001) mainitsee esimerkiksi konsultaatio tilanteesta, jossa työntekijä esitteli ”hankalana” pitämäänsä asiakasta ja kertoi tuhtuneen, että asiakas ei edes suostunut kuuntelemaan häntä. Esimerkistä käy ilmi kuinka työskentely ei etene, mikäli työntekijä ei ensin itse kuuntele asiakastaan, jonka elämästä koko työskentelyssä on kyse. Usein asiakas on valmis ottamaan vastaan työntekijän tarjoamia ajatuksia sen jälkeen kun hän itse kokee tulleen kuulluksi ja ymmärretyksi. Kun työntekijä on kuullut ja kerrannut asiakkaan kertomuksen hän voi kysyä olisiko asiaa mahdollista lähestyä myös toisesta kulmasta, jolloin saadaan aikaan useita näkökulmia mahdollistava dialogi. (Särkelä 2001: 30.)

Edellä mainittujen lisäksi myönteinen palaute on erittäin tärkeä vuorovaikutuksen muoto. Kannustavalla palautteella on merkittävä vaikutus sekä vuorovaikutuksen onnistumisessa että koko muutosprosessissa. Työntekijä voi tuoda myönteisyyttä vuorovaikutukseen esimerkiksi kertomalla asiakkaalle havainnoimiaan konkreettisia esimerkkejä pieninkin askelin tapahtuvasta edistymisestä. (Rostila 2001: 64.)

3.4 Voimavarakeskeisyys perhetapaamisilla

Koulukuraattori pyrkii perhetapaamisessa tukemaan asiakasta ja hänen perhettään ammatillisten ja persoonallisten valmiuksiensa pohjalta. Tukeminen tarkoittaa voimavarojen vahvistamista vuorovaikutuksen keinoin. Voimavarakeskeisyys on merkittävässä roolissa sosiaalialan kohtaamistyössä.

Voimavarakeskeisyyden keskeisiä käsitteitä ovat *strengths* (voimat, voimavarat) ja *resilience* (sitkeys, lannistumattomuus). Voimavarakeskeisyydessä korostetaan ihmisen luontaista kykyä selvitä vaikeuksista sitkeytensä ansiosta. Ihmisen sitkeyden painottaminen pohjautuu siihen ajatukseen, että ihmisyyteen sisältyy itseään korjaavia ominaisuuksia. Voimavarakeskeisessä työskentelyn peruseriaatteen mukaisesti jokaisella ihmisellä on voimavaroja. Lähtökohtana työskentelylle ovat asiakkaan omakohtainen kokemus sekä toiveet ja pyrkimykset. Asiakasta autetaan vaikuttavimmin yhteistyöllä, jossa olennaista on työntekijän usko asiakkaaseen. Negatiivisista oletuksista voi tulla itsensä toteuttavia ennustuksia, samoin voi käydä myös positiivisille. (Voimavarakeskeinen sosiaalityö n.d.)

Suunnitelmallinen asiakkaan voimavarojen arvioiminen kuuluu oleellisesti sosiaali- ja terveysalan työhön. Voimavarojen kartoittaminen ja arviointi on voimavarakeskeisyyden tärkein työkalu. Ensisijaisesti asiakas määrittää aina itse omat voimavaransa. On kuitenkin mahdollista, että työntekijä huomaa voimavaroja, joista asiakas ei itse ole tietoinen tai joita hän ei ole osannut ajatella voimavaroina. Tällöin on tärkeää, että työntekijä nostaa esiin huomaamansa voimavarat, sillä positiivisten asioiden sanominen ääneen on voimaannuttavaa asiakkaalle. Voimavarojen näkemisen ohella työntekijän tulee kuitenkin nähdä myös asiakkaan tuen tarpeet. (Vilen ym. 2008: 55.)

Hännisen (2005) mukaan ihmisen selviytyminen haastavassa elämäntilanteessa korreloi vahvasti hänen voimavarojensa kanssa. Kuitenkin oleellisinta on se, kuinka voimavarat,

toimintamahdollisuudet, sekä – valmiudet otetaan käyttöön ja hyödynnetään ihmisen voimaantumiseksi. Tästä on kysymys myös käytännön työssä – työntekijän tehtävä on tukea nuoria ja perheitä omien voimavarojen löytämisessä, niihin uskomisessa ja ennen kaikkea niiden vapauttamisessa arjessa suoriutumiseksi. Kuinka asiakasta sitten voidaan parhaiten tukea luottamaan omiin voimavaroihin ja niiden riittävyteen? Hänninen (2005) pohtii niin sanotun hiljaisen tiedon merkitystä asiakkaan auttamisessa. Hiljaisella tiedolla hän tarkoittaa työntekijän kykyä kuulla heikkoja merkkejä asiakkaan tilanteesta, peloista ja ajatuksista. (Pesosen 2006: 164–165 mukaan.)

Pyrkimys parantaa asiakkaan tilannetta perustuu asiakkaan ja perheen omiin voimavaroihin ja niiden käyttöön ottoon. Rostila (2001) kysyykin kuinka asiakkaan asiantuntijuus tuodaan näkyväksi ja otetaan käyttöön niin, että hänen toimintakykynsä kasvaa? Rostila näkee yhdessä luodun tavoitesopimuksen asiakkaan aseman vahvistamisen tärkeänä välineenä. Työntekijän tehtävänä on auttaa asiakasta selkiyttämään tavoitteita. Voimavarakeskeinen työskentely joka saa suunnan asiakkaan kanssa luotavista tavoitteista auttaa rakentamaan asiakaslähtöistä yhteistoimintaa asiakkaan, verkoston ja työntekijän välillä. Tavoitteiden sopiminen voidaan nähdä keinona vähentää auttamiseen liittyvää epämääräisyyttä. Ääneen puhutut tavoitteet ja päämäärät selventävät asiakkaalle mihin työssä pyritään, mitä asiakas voi työskentelyltä ja työntekijältä odottaa sekä sen mitä häneltä itseltään odotetaan. (Rostila 2001: 15–17.)

Yhteisiin tavoitteisiin ja asiakkaan voimavaroihin perustuvaa sosiaalityötä on arvosteltu esimerkiksi sillä perusteella, että se luo väärän käsityksen ammattilaisen ja asiakkaan tasa-arvoisuudesta ja piilottaa ammattilaisen tosiasiallisen valta-aseman. Arvostelijoiden mukaan malli on käyttökelvoton sillä sosiaalityön asiakastyö ei ole ainoastaan auttamista, vaan siihen sisältyy aina kansalaisten kontrollia. Kuitenkin kritiikistä huolimatta voidaan ajatella, että tavoitteelliselle sosiaalityölle tulee entistä enemmän tarvetta kun julkinen menettää hallitsevan asemansa ja kansalaistoiminnan ja yhteisöllisyyden merkitys kasvaa. Asiakkaan voimavaroihin ja yhdessä luotuihin tavoitteisiin perustuva työskentely on ensiarvoista sillä tavoitteisiin pyrkiminen saa ihmisen toimimaan, ei ongelman määrittely ja siihen keskittyminen. (Rostila 2001: 13–15, 20.)

Myös Särkelä (2001: 12) nostaa tavoitteiden määrittelyn, sekä voimavarojen ja vahvuuksien esiin nostamisen konkreettiseksi keinoksi matkalla muutokseen. Voimavara-

keskeisessä työskentelyssä tavoitteiden määrittelyn täytyy tapahtua dialogissa asiakkaan ja työntekijän välillä. Tavoitteiden asettamista voidaan pohtia esimerkin kautta. Asiakas tulee A-klinikan vastaanotolle alkoholin käytön vuoksi työpaikkansa ohjaamana. Asiakas itse kokee, että alkoholinkäyttö ei ole ongelma, työpaikan muut työntekijät juovat yhtä paljon ja vaimokin liioittelee juomista. Asiakkaan tavoitteena ei siis ole juomisen lopettaminen ja tällaisessa tilanteessa onkin syytä pohtia mitkä ovat asiakkaan omat tavoitteet. Tavoitteiksi voivat muodostua esimerkiksi työpaikan säilyttäminen, ihmissuhteiden parantaminen ja perheen pitäminen koossa. Tavoitteiden asettamisen jälkeen pohditaan millä keinoin niihin on mahdollista päästä. Kun sitten päädytään siihen, että tavoitteiden saavuttaminen edellyttää useita toimenpiteitä ja myös alkoholin käytön vähentämistä tai jopa lopettamista, niin tuloksena ovat asiakkaan tavoitteet ja realistisemmat keinot kuin siinä tapauksessa, että olisi pidetty kiinni alkoholinkäytön lopettamistavoitteesta, jota asiakas ei lähtökohtaisesti pitänyt omanaan. (Särkelä 2001: 87–88.)

Särkelän (2001) esimerkin pohjalta tavoitteiden asettamista voidaan pohtia myös koulukuraattorin perhetapaamisissa, joissa haasteena saattavat olla lasten tai nuorten erilaiset tavoitteet suhteessa vanhempiinsa. Vanhempien tavoitteena voi olla esimerkiksi peruskoulun yhdeksättä luokkaa käyvän nuoren kodalla tavoite nostaa numeroita ja suorittaa peruskoulu loppuun. Nuori ei koe tavoitetta omakseen, eikä ole motivoitunut koulunkäyntiin. Koulukuraattorin tehtävänä on auttaa nuorta pohtimaan omia tavoitteitaan ja lähentää vanhempien ja nuoren näkemyseroja. Nuoren tavoitteeksi voi muodostua esimerkiksi opiskelupaikan saaminen ammattikorkeakoulusta itseä kiinnostavalta alalta. Tavoitteen asettamisen jälkeen käydään yhteistä keskustelua siitä kuinka nuori pääsee haluamalleen linjalle. Myös nuoren tavoitteeksi muodostuu peruskoulun suorittaminen loppuun riittävin arvosanoin, nuoren täytyi kuitenkin muodostaa oma tavoite ennen kuin motivoituminen mahdollistui. Yhteisten tavoitteiden määrittely asiakkaan lähtökohdista sekä voimavaroihin ja vahvuuksiin nojaaminen toimii siis voimavarakeskeisen työn perustana. Särkelä (2001: 12) kysyy ovatko asiakkaan ongelmat ratkaistavissa omiin voimiin vai yhteisöön tukeutuen? Tässä opinnäytetyössä koulukuraattorityön tavoitteena nähdään asiakkaan (lapsi/nuori) vahvistaminen tukeutuen sekä hänen omiin että häntä ympäröivän yhteisön (perheen) voimavaroihin.

4 Lapsilähtöinen työskentely yhteinen vanhemmuus huomioiden

4.1 Lapsikäsitys ja lapsen huomioiminen

Tässä opinnäytetyössä koulukuraattoreiden perhetapaamisten työkäytäntöjä ja niiden kehittämistarpeita tarkastellaan lasten oikeudet ja osallisuus huomioiden. Lähestymistapaa kutsutaan yleisesti sekä lapsilähtöiseksi että lapsikeskeiseksi lähestymistavaksi. Molempia käsitteitä on käytetty ja käytetään usein rinnakkaisina eikä niiden eroja tai yhtäläisyyksiä ole sosiaalityössä juurikaan eritelty. (Oranen 2006: 3.) Tässä opinnäytetyössä puhutaan lapsilähtöisestä ja perhekeskeisestä työskentelystä.

Lapsilähtöisyys ja kiinnostus lapsinäkökulmaan eivät kosketa ainoastaan sosiaalityötä, vaan juuret ovat laajemmassa kulttuurisessa ilmiössä, yksilöllistymisen prosessissa, jonka viime vaiheessa lapset ovat saaneet yksilöllisiä viiteryhmäänsä liittyviä oikeuksia. Lasten yksilöllistymisen merkittävimpänä virstanpylväänä voidaan nähdä lasten oikeuksien institutionalisoituminen, keskeisimpänä lapsen yksilöllisyyttä ja oikeuksia alleviivaava YK:n lapsen oikeuksien sopimus (1989, Suomi ratifioi 1991) sekä 1980-luvulta alkaen uusittu lapsilainsäädäntö. Kiinnostusta lapsilähtöisyyteen on lisännyt myös yhteiskuntatieteellinen lapsuustutkimus, joka on kahden viime vuosikymmenen aikana voimakkaasti edistänyt lasten havaitsemisen, kokemusten, tiedon ja arjen esiin tuomista. Lapsikäsitys on muuttunut lapsuustutkimuksen edetessä tehden lapsen ja nuoren omaa toimijuutta yhä näkyvämmäksi. Uudessa lapsuustutkimuksessa lapset nähdään sosiaalisina toimijoina ja kyvykkäinä tuottamaan tietoa, jota aikuisilta ei voi saada, kuten tietoa lapsen omista kokemuksista ja omaan elämään liittyvistä tulkinnoista. Lapsilähtöisyyden painopisteet ovat lasten vahvuuksien ja osaamisen oivaltaminen, lasten havaitseminen, kunnioittaminen ja osallisiksi tekeminen. Lasten oman kokemustiedon arvostaminen ja huomioiminen luovat lähtökohdan lapsilähtöiselle työlle. (Forsberg – Ritala - Koskinen – Törrönen 2006: 6-7.)

Lapsilähtöisen ajattelun taustalla on ymmärrys siitä, että lapsen oikeudet ovat ihmisoikeuksia. Lapsille kuuluu oikeus suojeluun, turvallisuuteen, huolenpitoon ja osallisuuteen häntä koskevissa asioissa. Lasten perusoikeudet on määritetty lastenoikeuksien sopimuksessa ja samat periaatteet on sisällytetty myös kansalliseen lainsäädäntöön kuten lastensuojelulakiin. Lapsilähtöisyys tarkoittaa lapsen ja nuoren näkemysten huomioi-

mista. Lapsen ja nuoren huomioimisella ja kuulemisella ei tarkoiteta vastuun siirtämistä lapselle, vaan lapsen mahdollisuutta tuoda esiin omia kokemuksiaan ja tulkintojaan tapahtumista. Työskentelyssä tulee tunnistaa lapsen ikätasoiset valmiudet osallisuuteen ja ottaa ne huomioon. (Oranen 2006: 5; Törrönen 1994: 55.)

Lapsilähtöisyyden painottaminen on aiheuttanut kritiikkiä vanhempien ja perheen unohtamisesta. Lapsilähtöisyydestä huolimatta lapsi nähdään perheen jäsenenä ja suhteessa perheeseensä. Tavoitteena on löytää tasapaino lapsen ensisijainen asiakkuus ja perheen kokonaistilanne huomioiden. Työskentely koulukuraattorin perhetapaamisilla on lapsilähtöistä, tapaamisessa ollaan lapsen vuoksi, ja samalla perhekeskeistä, sillä lapsen auttaminen vaatii koko perheen tuen. Koulukuraattoryötä ei ole mahdollista tehdä ilman vanhempia, mutta ensisijaisen tärkeää on, että työskentelyn lähtökohtana on lapsen huomioiminen ja kuuleminen. Soccan ja Heikki Waris instituutin kohtaavaa lastensuojelua – hankkeen tulosten mukaan lapsen ensisijaisuus asiakassuhteessa mahdollistaa suoran avun, eikä ainoastaan välillistä apua vanhempien kautta. Lapsi nähdään kuitenkin aina osana perhettään ja näin ollen myös vanhempien kanssa tehtävää työtä tulisi kehittää entistä lapsilähtöisemmäksi. Tulokset ovat osoittaneet, että työkäytäntöjen muuttaminen lapsen osallisuuden ja toimijuuden paremmin huomioivaksi ei tarkoita huolenpidon ja suojelutarpeen ohittamista tai lapsen näkemistä vanhemmistaan irrallisena. (Ervast – Tulensalo 2006: 5, 24.) Oranen (2006) toteaaakin, että työntekijän tehtävänä on asettua katsomaan tilannetta perheessä ja perhe huomioiden, mutta lapsen kannalta (Oranen: 2006: 4).

4.2 Perhekeskeisyys ja kumppanuus

Perheen määrittely on kuin veteen piirretty viiva lukemattomien erilaisten perhekäsitysten ja perhevariaatioiden viidakossa. Aiheesta on tehty erilaisia tutkimuksia ja ihmiset määrittävät perhettä eri tavalla, omasta arvoperustastaan ja kokemuksestaan käsin. Perinteisimmillään perhesuhde nähdään avioliittoon vihittyjen parisuhteena sekä vanhemman ja lapsen suhteena. (Jallinoja 2000: 187–189.) Tässä opinnäytetyössä perhe määrittyy ihmisen oman kokemuksen ja näkemyksen kautta. Perhe muodostuu niistä ihmisistä, jotka perheenjäsenet itse määrittävät osaksi perhettään. Vanhempana toimiminen ei edellytä biologista vanhemmuutta.

Myös Vilenin, Leppämäen ja Ekströmin mukaan todellinen perhekeskeinen työote, jossa näkyy myös asiakaskeskeisyys, antaa asiakkaalle itselleen vapauden määrittää perheensä. Perheen erilaiset määritelmät eivät ole merkityksellisiä, vaan tärkeää on asiakkaan kokemus siitä, että hänen elämänsä tärkeät ihmiset voivat osallistua hänen elämäänsä koskeviin asioihin. Lapsen kanssa työskentely ei voi tapahtua irrallaan vanhemmista, sillä lapsen elämän merkityksellisten ja tärkeiden ihmisten kuuleminen on osa lapsen kanssa työskentelyä (Paaso 2010: 26). Koulukuraattorin perhetapaamisten tavoitteena on vahvistaa perhettä ja antaa asiakkaalle kokemus siitä, että hänen perheeseensä kuuluvat tärkeät ihmiset huomioidaan häntä koskevissa asioissa. Tapaamisilla pyritään löytämään jokaisesta perheestä niitä voimavaroja, joita heillä on. Tärkeää on, että lapsi ja molemmat vanhemmat tulevat kuulluksi ja jokaisella on oikeus tuoda esiin näkemyksiään ja tarpeitaan. (Vilen ym. 2008: 195, 198.)

Ammattilaisen roolia perheen kumppanina, sekä aktiivisen toiminnan ja itsenäisten päätösten vahvistajana ei voi liikaa korostaa. Kumppanuudella tarkoitetaan perheen ja ammattilaisten kohtaamista ja työskentelyä yhteisen tavoitteen, lapsen hyvinvoinnin, saavuttamiseksi. Sekä vanhemmilla että ammattilaisilla on tärkeää tietoa nuoresta. Vanhemmat tuntevat nuoren erityispiirteet, historian ja elinympäristön, kun taas ammattilaisilla on erityisasiantuntemusta muista vastaavista lasten ja perheiden tilanteista. Kumppanuudessa vanhemmat ja asiantuntijat työskentelevät yhdessä lapsen hyväksi. Kumppanuudessa ammattilaisen asiantuntijuutta ei kadoteta vaan huomio kiinnitetään siihen kuinka ammattilainen tuo asiantuntijuutensa perheen käyttöön ja toisaalta kuinka vanhemman tuntemus lapsesta tulee kuulluksi ja vastaanotetuksi vuoropuhelussa ammattilaisen kanssa. Kumppanuutta luonnehtii ratkaisukeskeisyys, molemminpuolinen kunnioitus sekä vastuun jakaminen. Kumppanuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen ja vanhempien välistä vuorovaikutusta. (Mattus 1999: 7; Määttä 1999: 99–100; Rantala 2002:37; Kaskela – Kekkonen 2006; 19, 23.)

Perhekeskeinen työskentely on yhteistyötä eri perheenjäsenten kanssa jolloin avainasemassa ovat yhteistyö ja jaettu asiantuntijuus. Perheen lapsi tai nuori ja aikuiset nähdään tasavertaisina asiantuntijoina ja heillä kaikilla on jotain omaa annettavaa yhteiseen työskentelyyn. Kumppanuus toteutuu parhaiten dialogisessa suhteessa, jossa työntekijä hyväksyy asiakkaiden ajatukset, tiedot ja taidot ja pyrkii löytämään vastauksia yhdessä asiakkaiden kanssa. Yhdenkään lapsen tai perheen elämään ei ole olemas-

sa yleistettäviä ohjeita, joten avoin ja kunnioittava keskusteluilmapiiri on paras lähtökohta kunkin perheen yksilölliseen ongelmanratkaisuun. Kumppanuus on perhekeskeisen työn peruspilareita ja oivallinen lähtökohta lapsen tukemiselle yhdessä vanhempien kanssa. (Vilen ym. 2008: 198.)

Koulukuraattorin perhetapaamisella on oleellista valjastaa koko perheen tuki lapsen hyväksi. Perhettä kohdatessa on tärkeää kuulla kaikkien tarpeita. Kuraattorin pääasiainen asiakas on lapsi, mutta on tärkeää huomioida, että vanhempien pahoinvoinnilla on suora vaikutus lapseen. Kuraattorin tehtävä on nähdä kokonaistilanne ja ohjata myös vanhempia tarkoituksenmukaisen tuen piiriin mikäli tarvetta ilmenee.

4.3 Yhteinen vanhemmuus

Kun asiakkaana on lapsi, tarvitaan voimavarojen käyttöön valjastamiseen mahdollisuuksien mukaan molempia vanhempia. Molempien vanhempien merkitystä on tutkittu melko laajasti varhaislapsuuteen liittyen, mutta tutkimustuloksia yhteisen vanhemmuuden merkityksestä nuoruusikäiselle on vähemmän. Kuitenkin molempien vanhempien tuki ja läsnäolo ovat ensiarvoisen tärkeitä herkässä iässä olevalle nuorelle. Huttunen (2001) puhuu jaetusta vanhemmuudesta, jolla hän tarkoittaa molempien vanhempien tasapuolista osallisuutta vanhemmuudessa. Tässä opinnäytetyössä käytetään termiä yhteinen vanhemmuus, sillä se on kuvaavampi sana määrittämään vanhemmuutta isän ja äidin yhteisenä tehtävänä. (Huttunen 2001: 144.) Yhteinen vanhemmuus määrittyy molempien vanhempien läsnäoloon lapsen elämässä sekä tasapuoliseen vastuun kantoon lapsen hyvinvoinnista.

Yhteisen vanhemmuuden idea lähtee siitä periaatteesta, että lapsi tarvitsee molempia vanhempiaan. Nimen omaa lapsen vuoksi on tärkeää, että äiti ja isä ovat osallisia lapsen kasvussa ja kehityksessä ja ottavat vastuun hänestä. Pohjoismaissa lapselle on määritelty teoreettinen oikeus molempiin vanhempiinsa ja tämä perustavanlaatuinen periaate nousee esiin myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. (Rantalaiho 2003: 218–219.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen viidennen artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee kunnioittaa vanhempien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia tarjota lapselle hänen kehitystasonsa mukainen ohjaus ja neuvonta yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuk-

sien käyttämiseksi. Seitsemännessä artiklassa todetaan, että lapsella on oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan, mikäli se on mahdollista. Lisäksi artiklassa 18 kiteytetään vanhemmuutta seuraavasti: ” Sopimusvaltiot pyrkivät parhaansa mukaan takaamaan sen periaatteen tunnustamisen, että vanhemmat vastaavat yhteisesti lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Vanhemmilla tai tapauksesta riippuen laillisilla huoltajilla ja holhoojilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Lapsen edun on määrättävä heidän toimintaansa.” (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989: 8-9.)

Huttunen (2001) pohtii vanhempien ja nuoruusikäisen suhdetta kasvatuksen ja rajojen näkökulmasta. Keskustelua on käyty siitä, kuinka monien vanhempien on vaikeaa pysyä oikeasti vanhempina ja näin ollen nuoren ja vanhempien suhteesta tulee helposti liian tasavertainen ja kaverillinen. Onkin tärkeää nostaa esiin kysymys siitä kuinka molemmat vanhemmat kykenisivät toimimaan auktoriteetteina niin, että nuorella olisi kasvatuksellisesti turvalliset rajat perheessä. (Huttunen 2001: 46–47.)

Yhteisen vanhemmuuden tavoitteen saavuttaminen vaikeutuu, mikäli vanhemmat ovat eronneet. Vuonna 2001 joka viidennessä lapsiperheessä asui jatkuvasti ainoastaan toinen vanhemmista, joka oli 85 % perheistä äiti. Yhteishuoltajuus huoltoratkaisuna on yleistynyt jatkuvasti ja nykyään sen osuus on jopa 80–90% huoltoratkaisuksista. Yhteishuollon yleistymistä voidaan teoreettisesti pitää yhteistä vanhemmuutta vahvistavana tekijänä. Ihanteellisena ideana on, että se motivoisi molemmat vanhemmat sitoutumaan yhtäläisesti avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen vanhemmuuteen. Avioeron jälkeisessä tilanteessa yhteishuollon on tarkoitus turvata lapselle sekä äiti- että isäsuhteen jatkuvuus yhteisen vanhemmuuden hengen mukaisesti. Käytännössä asia ei kuitenkaan ole näin yksinkertaista, eikä juridinen päätös yhteishuollosta takaa lapselle yhtäläistä oikeutta molempiin vanhempiin. Lasten läheisen suhteen säilyminen etävanhempaan on enemmän riippuvainen muista avio- tai avoeron jälkeisistä ratkaisuista, sekä ennen kaikkea siitä pyrkivätkö molemmat vanhemmat vilpittömästi ylläpitämään lasten suhdetta toisaalla asuvaan vanhempaan. (Huttunen 2001:53.) Tässä opinnäytetyössä yhteinen vanhemmuus nähdään lapsen oikeutena riippumatta siitä onko kyseessä ydinperhe vai eroperhe. Lapsen oikeus vanhemmuuteen ei ole sidoksissa vanhempien parisuhteen tilaan.

Huttusen (2001) kokosi kuudesluokkalaisilta ainekirjoituksia siitä, millainen on hyvä vanhempi. Lasten omat odotukset vanhemmuuteen liittyen ovat samanlaisia sekä äidille että isälle. Pääosa lasten toiveista liittyy huolenpitoon, ajan antamiseen, kuuntelemiseen, lupauksen pitämiseen, sekä rehellisyyteen ja avunantoon. Lisäksi esiin nousi esimerkiksi seuraavia toiveita "säilyttää kurin" "ei lyö lastaan" ja "ei juo joka päivä, eikä anna lapsen juoda tai polttaa". Ainekirjoitukset vahvistivat Huttusen havaintoa siitä, että lapset eivät erottele isää ja äitiä tai heidän tehtäviään, vaan odottavat täysimääräistä vanhemmuutta molemmilta. (Huttunen 2001: 189–190.)

Erittäin tärkeää on, että yhteiskunta ja perheen ulkopuoliset tahot tukevat toden teolla yhteistä vanhemmuutta ja molempien vanhempien osallisuutta nuoren elämässä (Huttunen 2001:171). YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista määrittää lapsen teoreettisen oikeuden molempiin vanhempiin, mutta myös ammattilasten vastuun tukea kasvatustyötä. Yleissopimuksen mukaan sopimusvaltiot antavat vanhemmille ja muille huoltajille asianmukaista apua kasvatustehtävään, sekä huolehtivat lapsiperheiden palveluiden kehittämisestä. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989: 14.)

5 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön avulla selvitetään Peruspalvelukeskus Aavan koulukuraattoreiden perhetapaamisten nykytilaa sekä kuraattoreiden ammattikäytäntöjä, työtapoja ja -menetelmiä tilanteissa, joissa he kohtaavat asiakkuudessa olevan lapsen tai nuoren ja hänen perheensä. Opinnäytetyöllä halutaan tuottaa uutta tietoa koulukuraattoreiden näkemyksistä ja kehitysajatuksista liittyen koulukuraattorin perhetapaamisiin. Perhetapaamisten tarkoitus on lisätä nuoren hyvinvointia vanhemmuuden ja koko perheen tukemisen kautta. Peruspalvelukeskus Aavan koulukuraattoreiden perhetapaamisia tarkastellaan perheen kohtaaminen, lapsilähtöisyys, perhekeskeisyys, sekä yhteinen vanhemmuus huomioiden.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Miten koulukuraattoreiden perhetapaamiset toteutuvat tällä hetkellä Aavassa?
2. Mitä tekijöitä onnistunut perheen kohtaaminen sisältää kuraattoreiden kokemusten mukaan?
3. Kuinka lapsilähtöisyys ja perhekeskeisyys tulevat esiin kuraattoreiden vastauksissa?
4. Miten yhteisen vanhemmuuden tukeminen on mahdollista kuraattoreiden kokemusten mukaan?
5. Millä tavoin koulukuraattorit kehittäisivät perhetapaamisia?

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin vastaamalla halutaan tuottaa lisätietoa koulukuraattoreiden perhetapaamisista tulevan kehitystyön pohjaksi. Tietoa halutaan tuottaa sekä nykyisistä hyvistä menetelmistä ja kuraattoreiden toimintatavoista perhetapaamisissa että kehittämistarpeista. Anne Haavisto Lahden Ammattikorkeakoulusta toteuttaa omana sosiaalialan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyönään kehityshankkeen, jossa hän hyödyntää tämän opinnäytetyön tuloksia. Anne Haaviston kehittämishankkeen tuloksen tuotetaan perheen kohtaamisen malli hyödynnettäväksi Aavan koulukuraattorityöhön.

6 Opinnäytetyön menetelmälliset ratkaisut

6.1 Kohderyhmä

Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveystyhtymään kuuluvan Peruspalvelukeskus Aava -liikelaitoksen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulosalueella työskentelevät koulukuraattorit. Kohderyhmä koostuu alueen seitsemästä koulukuraattorista, jotka työskentelevät peruskouluissa ja lukioissa Orimattilan, Pukkilan, Myrskylän, Nastolan, Iitin, Hartolan ja Sysmän kunnissa. Kuusi kohderyhmän koulukuraattoria työskentelee vakituisessa työsuhteessa ja yksi äitiysloman sijaisena. Opinnäytetyön tekijä on itse työskennellyt aiemmin Aavassa koulukuraattorin sijaisena ja aloittanut opinnäytetyön tekemisen aikana työskentelyn vakituisena koulukuraattorina Orimattilassa.

Koulukuraattorit työskentelevät eri kunnissa ja kouluissa, mutta kuitenkin saman työnantajan palveluksessa. Haastatelluista kuraattoreista neljä on koulutukseltaan sosionomeja (amk), yksi on sosionomi (yamk) ja yhdellä on sosiaalityöntekijän pätevyys. Osa kuraattoreista on työskennellyt ennen yhtymän perustamista sosiaalipalvelujen ja osa sivistyspalvelujen alaisuudessa. Osa kuraattoreista on aloittanut työskentelyn vasta yhtymän aikana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulosyksikön alaisuudessa.

Aavan seitsemän koulukuraattoria valikoituivat opinnäytetyön kohderyhmäksi, sillä opinnäytetyö on selvitys heidän työhönsä kuuluvista perhetapaamisista. Oletuksena on, että koulukuraattorit ovat oman alansa asiantuntijoita, jotka pystyvät tuottamaan luotettavaa tietoa omasta työstään ja siihen kiinteästi liittyvistä perhetapaamisista. Näin ollen tutkimusmenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, jonka avulla kuraattoreiden omat ajatukset saadaan esille.

6.2 Aineiston tuottaminen teemahaastatteluilla

Koulukuraattoreiden nykyisiä käytäntöjä, ajatuksia ja perusteluita niiden taustalla, sekä ajatuksia perhetapaamisten kehittämisestä selvitettiin teemahaastattelun keinoin. Tarkoituksena oli tuottaa mahdollisimman monipuolinen aineisto Aavan alueen kuraattoreiden nykyisistä käytännöistä sekä kehittämisideoista. Lisäksi tarkoituksena oli käynnistää kuraattoreiden ajatusprosessi tulevasta kehitystyöstä.

Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä lähtee siitä oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia, ja tunteita voidaan selvittää tällä menetelmällä. Yksityiskohtaisten kysymysten sijaan teemahaastattelu etenee tiettyjen etukäteen keskeisiksi määriteltyjen teemojen varassa, jolloin kysymyksiä on mahdollista tarkentaa, ja teemoja voi nousta myös haastateltavilta itseltään. Teemahaastattelussa korostetaan haastateltavan omaa kokemusmaailmaa sekä näkemystä tilanteista. (Hirsjärvi – Hurme 2002: 48.) Teemahaastattelu oli tässä opinnäytetyössä tarkoituksenmukainen aineistonkeruumenetelmä, sillä kuraattoreiden omien näkemysten ja ajatusten tuominen päivänvaloon oli merkityksellistä. Koulukuraattorityön kehittäminen Aavassa tapahtuu jatkossakin kaikkien kuraattoreiden yhteistyönä, joten tämän opinnäytetyö ja siihen liittyvät kuraattoreiden haastattelut toimivat pohjatyönä tulevilla kehitysprosessille. Kuraattorit ovat oman työnsä ja sen kehittämisen asiantuntijoita joten on ensiarvoista, että heidän ajatuksensa ja käsityksensä nostetaan kehittämisen keskiöön.

Haastateltaville lähetettiin noin kuukautta ennen haastatteluajankohtaa informatiivinen suostumuslomake, (kts.liite2) jossa kerrottiin pääpiirteittäin opinnäytetyön tarkoituksesta ja tulevan haastattelun sisällöstä. Näin ollen kuraattoreilla oli mahdollisuus viritäytyä aiheeseen jo etukäteen. Haastattelun tarkoituksena oli saada mahdollisimman paljon tietoa koulukuraattorin perhetapaamisista ja siksi oli perusteltua antaa haastateltaville tietoa haastattelun aiheesta etukäteen. Myös Tuomi ja Sarajärvi (2009) toteavat, että haastatteluiden onnistumisen kannalta on järkevää antaa haastateltaville mahdollisuus pohtia aihetta jo ennen haastatteluja, näin mahdollisuus saada tietoa aiheesta kasvaa. Lisäksi on eettisesti perusteltua kertoa etukäteen mitä aihetta haastatteluissa tullaan käsittelemään (Tuomi – Sarajärvi: 2009:73). Haastateltavilla oli mahdollisuus esittää lisäkysymyksiä ennen haastatteluja sähköpostitse tai puhelimitse.

Aineiston tuottamisprosessi toteutettiin teemahaastatteluilla kesä- ja heinäkuussa 2013. Haastatteluihin osallistuivat Aavan alueen kuusi vakituista koulukuraattoria sekä äitiysloman sijaisena toimiva koulukuraattori. Kaikki seitsemän suunniteltua teemahaastattelua toteutuivat sovitusti. Haastatteluiden teemoina olivat koulukuraattorin perhetapaaminen, perheen kohtaaminen, vanhemmuuden ja yhteisen vanhemmuuden tukeminen sekä perhetapaamisten kehittäminen. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin ja litteroitua aineistoa kertyi yhteensä noin 40 sivua. Teemahaastattelut etenivät pääosin ennalta valmistellun rungon mukaisesti, mutta järjestys saattoi vaihdella sen

mukaan kuinka keskustelu eteni ja millaisia asioita tutkittava itse nosti esille. Haastatteluiden ajankohta oli otollinen sillä koulukuraattorityössä kesä-heinäkuu on rauhallisinta aikaa koulujen loma-ajasta johtuen ja näin kuraattoreilla oli mahdollisuus ja aikaa keskittyä pohtimaan aihetta.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara pitävät haastattelun etuna tutkittavan mahdollisuutta tuoda esiin oleellisia asioita mahdollisimman vapaasti, näin tutkittava luo merkityksiä tutkimukselle ja on aktiivinen osapuoli. (Hirsjärvi – Remes - Sajavaara 2002: 192.) Hirsjärvi ja Hurme korostavat haastateltavien nimeämien tulkintojen ja merkitysten nostamista keskiöön, samoin kuin sitä, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa haastattelijan kanssa (Hirsjärvi – Hurme 2000: 48). Teemahaastattelun peruseräite tuki hyvin opinnäytetyön tavoitetta, uuden tiedon tuottamista Aavan koulukuraattoreiden perhetapaamisista. Tarkoituksena oli, että haastatteluissa kuraattoreiden tuottaman tiedon ja se analysoinnin pohjalta tulevalle kehitystyölle saadaan pohjaa.

6.3 Aineiston analyysi

Laadullinen aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Aineiston analyysi tapahtui osittain yhtä aikaa aineiston hankinnan kanssa. Jokaisen teemahaastattelun välissä tehtiin välialalyysiä kirjaamalla ylös nauhoitetusta haastattelusta nousseet pääasiat. Näin valmistautuminen seuraavaan haastatteluun helpottui. Sisällön analyysillä pyrittiin luomaan selkeä kuva koulukuraattorin perhetapaamisista työmuotona Peruspalvelukeskus Aavassa. Sisällön analyysin avulla oli tarkoitus järjestää hajanainen aineisto tiiviimmäksi ja selkeämmäksi kokonaisuudeksi ja samalla lisätä aineiston informaatioarvoa suhteessa tutkimuskysymyksiin. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 108.)

Teemahaastatteluista nauhoittamalla saatu aineisto litteroitiin sanatarkasti. Aineisto käytiin läpi ja siihen merkittiin eri väreillä kaikki opinnäytetyön tutkimuskysymysten kannalta kiinnostava. Tutkimuskysymysten kannalta kiinnostava aineisto jaoteltiin karkeasti tutkimuskysymysten teemojen mukaan. Jaottelussa ei huomioitu tutkimuskysymysten kannalta epäolennaista aineistoa. Tämän jälkeen aineistosta kerättiin jokaisen tutkimuskysymykseen liittyvät alkuperäiset ilmaukset, ne pelkistettiin ja kirjattiin taulukkoon. Analyysiyksiköksi valittiin ajatuskokonaisuus, joka oli yhden tai useamman lauseen mittainen (Tuomi – Sarajärvi 2009: 110). Pelkistetyistä ilmaisuista muodostettiin alaluokat. Tuomen ja Sarajärven mukaan aineiston analyysi etenee alaluokkien

muodostamisesta yläluokkien muodostamiseen, mutta tässä opinnäytetyössä yläluokkien muodostaminen melko suppeasta laadullisesta aineistosta osoittautui turhaksi. Seuraavassa on esimerkki aineiston analyysin etenemisestä. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 109–110.)

Taulukko 1. Esimerkki sisällön analyysistä tutkimuskysymyksessä 2. kuinka lapsilähtöisyys näkyy perhetapaamisissa.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<p>”Että näkee jotenkin sellaista lapsen näkökulmaa siinä ja tuo toiveita vanhempien kuultavaksi”</p> <p>”Tapaamisissa lapsi saa tilaa puhua, mun mielestä se on mun tehtävä antaaakin, ehdottomasti tuodaan lapsen näkökulmaa esiin”</p>	Lapsen näkökulma	Lapsilähtöisyys
<p>”Herkästi se menee siihen, että lapsi on hiljaa ja aikuiset puhuu, mä olen sitä varten, että lapsen ääni tulee kuuluviin”</p>	Lapsen ääni kuuluviin	
<p>”Lapsen ja lapsen tarpeiden näkyväksi tuominen on yksi perhetapaamisten tarkoitus”</p> <p>”Yleensä mä asiakkaalta kysyn etukäteen, eli asiakkaana mä ajattelen, että se on se lapsi tai nuori, että onko jotain mitä haluat, että siinä perhetapaamisessa nostetaan esiin”</p>	Lapsen tarpeiden ja toiveiden huomiointi	
<p>”Jos kaikki pystyy näkemään, että lapsi on se kenen edusta keskustellaan, niin silloin kaikki pystyy istumaan saman pöydän ääreen”</p> <p>”Kuraattorilla on monta roolia kuten kannustaja, rinnallakulkija ja kumppani, mutta välillä joutuu olemaan auktoriteetti ja ottamaan tiukemmin kantaa lapsen edun toteutumiseksi”</p> <p>”Oman työn keskeinen kohde on se lapsi ja lapsen etuun tähtäävä työskentely”</p>	<p>Lapsen edun toteuttaminen</p> <p>Lapsi keskiössä</p>	
<p>”Se, että lähdetään niistä lapsen tarpeista ja siitä kuinka vanhemmat pystyy tukemaan sitä lasta tai nuorta”</p>	Vanhempien auttaminen ja tukeminen lapsen hyvinvoinnin varmistamiseksi	

Oheisessa taulukossa on esimerkki aineiston analyysin etenemisestä. Jokaiseen tutkimuskysymykseen haettiin vastausta samalla periaatteella etenemällä alkuperäisestä ilmaisusta pelkistettyihin ilmauksiin ja muodostamalla pelkistetyistä ilmauksista alaluokkia. Muodostetut alaluokat olivat perhetapaamisten toteutuminen, perhetapaamisten käytännöt ja keinot, perheen kohtaaminen, lapsilähtöisyys, perhekeskeisyys sekä perhetapaamisten kehittäminen.

Opinnäytetyön aineiston analyysi oli teoriaohjaava. Aineistoa tarkasteltiin ensin aineistolähtöisesti, mutta lopulta teoriapohja esimerkiksi asiakkaan kohtaamisesta ohjasi analyysiä alaluokkien muodostamisessa. Teoriaohjaavan analyysin päättely oli abduktiivista, jolloin opinnäytetyön kirjoittajan ajatusprosessissa vaihtelivat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit, joita pyrittiin yhdistelemään toisiinsa välillä luovuuttakin käyttäen. (Tuomi –Sarajärvi 2009: 97.)

7 Perhetapaamiset Peruspalvelukeskus Aavassa opinnäytetyön tulosten valossa

Opinnäytetyön tulokset pyritään esittämään loogisessa järjestyksessä niin, että tulosten perusteella on mahdollista saada selkeä kuva ensin koulukuraattorin perhetapaamisten toteutumisesta ja nykytilanteesta, onnistuneen perheen kohtaamisen elementeistä ja niihin liittyen lapsilähtöisyydestä, perhekeskeisyydestä sekä yhteisen vanhemmuuden tukemisesta ja toisena koulukuraattoreiden ajatuksista kehittämistarpeiden osalta. Tulosten esittely etenee tutkimuskysymysten kanssa samassa järjestyksessä. Suorat sitaatit haastatteluista on merkitty muotoon (H1), jossa numero erottelee haastateltavat toisistaan. Sitaateista on poistettu joitain täytesanoja ja toistoja ymmärrettävyyden sekä selkeyden lisäämiseksi. Nimiä tai paikkoja ei mainita, jotta haastateltavien anonymiteetti säilyy.

7.1 Perhetapaamisten toteutuminen Peruspalvelukeskus Aavassa

Opinnäytetyön tulosten mukaan perhetapaamiset toteutuvat tällä hetkellä melko vaihtelevasti Peruspalvelukeskus Aavan koulukuraattorityössä. Jokainen kuraattori tapaa perheitä, mutta selkeää rutiinia tai periaatetta siitä kuinka usein tai missä vaiheessa asiakkuutta kuraattori tapaa perheen ei ole. Kaikissa asiakkuuksissa perhettä ei tavata ollenkaan. Ainoastaan yksi kuraattori kertoo pyrkivänsä tapaamaan aina koko perheen uuden asiakkuuden alkaessa vähintäänkin silloin kun kyseessä on ala-asteikäinen lapsi. Toinen kuraattori kertoo tapaavansa perheen aina kun asiakassuhde alkaa vanhemman yhteydenotolla. Mikäli asiakkuus alkaa jollakin muulla tavalla, esimerkiksi niin että lapsi tai nuori tulee itsenäisesti kuraattorin vastaanotolle, niin asiakassuhteen eteneminen osoittaa tavataanko perhettä välttämättä ollenkaan. Esimerkiksi ylä-asteikäisen nuoren oma tahto ja käsiteltävän asian aihe saattavat olla perusteita sille, että perhettä ei tavata lainkaan. Muiden kuraattoreiden kohdalla perhetapaamisten toteutuminen on vaihtelevaa ja enemmän tilannesidonnaista ja kuin säännöllistä ja suunnitelmallista.

Jokaisella kuraattorilla on oma tapansa työskennellä ja tämä näkyy myös perhetapaamisten toteutumisessa. Joillakin on selkeä toimintatapa perhetapaamisten suhteen, mutta useimmat kertovat, että perhetapaamisten toteutuminen on vaihtelevaa ja riippuu monista tekijöistä. Aineistosta on selkeästi havaittavissa, että kuraattoreiden kokemuksen mukaan perhetapaamisia on tällä hetkellä liian vähän suhteessa lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Kolme kuraattoria kertoo tapaavansa melko paljon

perheitä, mutta kaikki kuraattorit kokevat, että perheiden kanssa tehtävään työhön tulisi panostaa aiempaa enemmän.

Perhetapaamisten toteutumisen esteenä nähdään omaan työhön liittyvä ajallisen resurssin vähyyks sekä vaikeus motivoida perheitä kuraattorin tapaamisiin. Perheiden haluttomuus osallistua perhetapaamisiin voi johtua ainakin ennakkokäsityksistä koulukuraattorin työnkuvaa kohtaan tai siitä ajatuksesta, että oma lapsi tai nuori ei halua vanhempiaan yhteiseen keskusteluun. Kuraattorit näkevät myös vanhempien elämään liittyvän kiireen ajavan joskus lapsen liittyvien huolten edelle. Toisaalta kuraattorit tiedostavat, että oma aktiivisuus ja panostus vaikuttavat perhetapaamisten toteutumiseen. Aktiivisella työpanoksella voi olla mahdollista motivoida perheitä niin, että perhetapaamisten määrä lisääntyisi. Yksi kuraattori kertoo, että perheet tulevat lähes poikkeuksetta perhetapaamisiin ja 80 prosenttisesti paikalla on molemmat vanhemmat. Kuraattorin kokemuksen mukaan perhetapaamisten toteutuminen johtuu omasta aktiivisuudesta ja perheiden velvoittamisesta tapaamiseen. Yksi haastateltava kuvaa perhetapaamisten toteuttamiseen liittyviä haasteita seuraavasti:

Perhetapaamiset ja perheiden kanssa tehtävä työ toteutuu vaihtelevasti. Perheen saaminen koolle lapsen tai nuoren asioissa ei ole mikään itsestäänselvyys, vaan siinä saattaa joutua tekemään kovasti töitä, että tapaaminen järjestyy. Perheiden elämässä on niin monenlaista, että joskus lapsen asia saattaa ikävä kyllä olla vain sivujuoni koko sopassa. Ehkä vanhemmat myös vähän arastelevat perhetapaamisia, ne saattaa sanoa, että ei se mun nuori halua, että mä tulen sinne. Välillä joutuu tekemään ihan hartiavoimin töitä, että ne onnistuu.(H6)

Haastateltava kuvaa perhetapaamisten järjestämistä haastavana kahdestakin näkökulmasta. Ensinnäkin perheiden tilanteet voivat olla vaikeita useista eri näkökulmista jolloin kuraattorin asiakkuudessa olevan lapsen asia ei ehkä olekaan ensisijainen perheen arvojärjestyksessä. Toiseksi toteutumisen esteenä voi olla myös vanhempien arkuus tulla tapaamiseen yhdessä oman lapsen tai nuoren kanssa. Tämä tekijä liittyy lähinnä ylä-asteikäisten nuorten perhetapaamisiin. Joissakin tapauksissa tapaamisten onnistuminen vaatii kuraattorilta aktiivisuutta ja pitkäjännitteisyyttä, mutta toisaalta löytyy myös perheitä, jotka näkevät perhetapaamiset heti mahdollisuutena lisätä lapsen hyvinvointia.

Jotkut perheet suorastaan janoaa tänne ja haluaa tukea omalle kasvatustehtävälleen, mutta on myös niitä, jotka eivät halua ottaa apua vastaan vaan karsastavat ja on ennakkokäsityksiä koulukuraattorista.(H5)

Mahdolliset ennakkokäsitykset, jotka voivat vaikuttaa negatiivisesti perhetapaamisten toteutumiseen tulevat haastatteluissa esiin kahdessa eri yhteydessä. Edellisessä sitaattissa on mainittu ennakkokäsitys koulukuraattorista työntekijänä jonka tapaamisessa on negatiivinen kaiku. Toisaalta taas osa kuraattoreista kokee, että jotkut vanhemmat ajattelevat koulukuraattorin olevan auttaja, jota tapaamalla lapsi pääsee huolistaan ilman, että vanhempien tarvitsee itse sitoutua työskentelyyn. Myös tämän tyyppinen ajatusmalli voi vaikeuttaa perhetapaamisten toteutumista ja onnistumista.

Vanhempien on helppo lykätä vastuu kuraattorille, jolloin työskentelyyn ei tarvitse itse sitoutua, vaan perheessä odotetaan, että nyt kun lapsi käy kuraattorilla niin sittenhän ongelma helpottaa. Ei se ole niin, vaan me tarvitaan oikeasti sitä perhettä siihen.(H4)

Jokainen kuraattori näkee perhetapaamiset keskeisenä työmuotona ja vaikuttavana tapana tukea lapsen tai nuoren hyvinvointia. Perhetapaamisessa kuraattorilla on mahdollisuus selvittää koko perheen tilannetta ja voimavaroja, jotka ovat suoraan sidoksissa lapsen hyvinvointiin. Perhetapaamiset on sovittuja ja suunniteltuja, jolloin sekä perheellä että kuraattorilla on toiveita ja odotuksia tapaamisen onnistumisesta. Kun lisäksi ollaan tavoitteellisia ja selkeästi jonkin tietyn asian tai huolen äärellä, niin usein tuloksia syntyy.

7.2 Perhetapaamisten hyvät käytännöt ja keinot

Perhetapaamiset järjestetään pääsääntöisesti koulukuraattorin työhuoneessa. Perhetapaamisille osallistuvat mahdollisuuksien mukaan molemmat vanhemmat ja lapsi. Molempien vanhempien saaminen paikalle on tavoite johon ei aina päästä ja tätä aihetta käsitelläänkin tarkemmin vanhemmuuden tukemista ja yhteistä vanhemmuutta käsittelevässä alaluvussa, lisäksi lapsen osallisuutta perhetapaamisissa käsitellään lapsilähtöisyyttä käsittelevässä alaluvussa. Yleisesti lapsen ja perheen tilanne, sekä omat toiveet määrittävät sitä miten perhe määrittyy ja ketkä perhetapaamisille osallistuvat. Mikäli lapsi esimerkiksi kokee äidin tai isän uuden kumppanin osaksi perhettään, niin on mahdollista että hän osallistuu perhetapaamiselle. Kuraattori voi myös tavata kumpaakin vanhempaa erikseen, mikäli vanhempien välit ovat niin tulehtuneet, että yhteinen tapaaminen ei ole mahdollinen. Perheiden tilanteet ovat niin moninaisia, että tapaamiseen osallistujat määritetään perhekohtaisesti kaikkia osallisia kuunnellen. Perhetapaamisten osallistujien määrittäminen on ajoittain vaikeaa ja kuraattorit kokevat asian joissain tapauksissa haastavana.

Kuraattoreilla ei ole tiettyä runkoa tai valmista mallia, jonka mukaan perhetapaaminen etenisi, vaan jokainen vie tapaamista eteenpäin omalla persoonallaan ja työskentelyotteellaan. Perhetapaamisen lähtökohtana on pääsääntöisesti jokin lapsen tai nuoreen liittyvä huoli, jonka pohjalta kuraattori tapaa lasta ja vanhempia. Päämääränä on tukea lasta tai nuorta, mutta myös voimaannuttaa vanhempia kasvatustyössään. Vanhemmat ovat lapsen ja nuoren tärkein tuki, jolloin koko perheen kanssa työskentely auttaa lasta. Lasta ja vanhempia tapaamalla on mahdollista lisätä vanhempien kykyä toimia lapsen turvaverkkona ja hyvinvoinnin mahdollistajana. Perhetapaamisten avulla voidaan myös lisätä vanhempien tietoisuutta oman lapsen tai nuoren voinnista.

Perhetapaamisissa edetään tilanteen mukaan, perheen tarpeita ja toiveita huomioiden. Tärkein työtapana on avoin keskustelu, osa kuraattoreista käyttää tukena erilaisia kortteja tai välineitä, osa ainoastaan omaa persoonaansa. Kuraattorin perhetapaamiset eivät voi olla päämäärätöntä keskustelua, vaan tapaamisiin tulee sisältyä tavoitteiden asettaminen, sekä jatkosuunnitelmien tekeminen. Kuraattorit painottavat, että perheelle ei saa jäädä sellaista tunnetta, että tapaaminen oli täysin hyödytön, eivätkä perheet saa jäädä epätietoisuuteen siitä miten jatkossa edetään. Yhteisten tavoitteiden asettaminen ja jatkosuunnitelmien laatiminen kuuluvat siis olennaisesti koulukuraattorin perhetapaamisiin. Jatkosuunnitelmat voivat tarkoittaa sopimista yhteydenpidosta tai tapaamisista ja tavoitteiden seurannasta. Jatkosuunnitelma voi olla myös perheen eteenpäin ohjaamista, mikäli todetaan, että jokin muu taho pystyy auttamaan lasta ja perhettä koulukuraattoria paremmin. Pääasia on, että asiat eivät jää ilmaan "leijumaan" vaan jokaisella on käsitys siitä kuinka perheen asia etenee tapaamisen jälkeen ja selkeä toimintasuunnitelma on yhdessä sovittu.

Jokainen kuraattori nimeää työotteekseen voimavarakeskeisyyden ja perheen omien vahvuuksien esiin nostamisen. Aineistossa painottuu perheiden kyvyt ja taidot, joiden näkyväksi tuomisessa kuraattorin tulee auttaa perhettä. Kuraattoreilla on erilaisia tapoja nostaa perheen vahvuuksia esiin, mutta kaikki hyödyntävät toimintamallia jollain tavalla. Esimerkkinä nousee esiin perheen vahvuuksien etsiminen perheenjäseniä hyödyntämällä niin, että jokainen kertoo hyviä puolia toisistaan kuraattorin apukysymysten avulla. Näin perheenjäsenet saavat kuulla hyvää toisiltaan ja tämä nähdään voimaannuttavana sekä perheenjäsenten keskinäistä vuorovaikutusta tukevana toimintamallina. Vahvuuksien tukeminen korostuu kaikessa kuraattorin toiminnassa perhetapaamisissa.

Työskentelytapani on aika sellainen voimavarakeskeinen, voimaannuttava enemmänkin, että lähdetään miettimään niitä hyviä asioita ja jo olemassa olevia vahvuuksia ja työkennellään niiden kautta.(H3)

Kuraattorin toiminnassa tärkeänä nähdään puolueettomuus ja jokaisen perheen jäsenen huomioiminen. Hyviä puolia täytyy löytyä kaikista, sillä esimerkiksi toisen vanhemman ylistäminen jättää toisen varjoonsa, jolloin kynnyksellä osallistua seuraavalle perhetapaamiselle kasvaa. Aineistosta nouseekin selkeästi esiin kuraattorin rooli puheenvuorojen jakajana. Kuraattorin tulee huolehtia, että jokaisen ääni tulee kuuluviin. Myös tulkin ja sovittelijan roolit nousevat esiin esimerkiksi tilanteissa, joissa nuoren ja vanhempien välillä on väärin ymmärryksiä.

Lisäksi kuraattorin toiminnassa korostuu myönteisyys ja asioiden käsittely ratkaisukeisesti. Murheita ja huolia käsitellään, mutta niitä ei korosteta tarpeettoman paljon. Aineistosta nousee esiin kuraattoreiden tavoite luoda perhetapaamisesta voimaannuttava kokemus, josta perheelle jää positiivinen mieli. Voimaannuttavan kokemuksen kuraattorit pyrkivät luomaan omalla positiivisuudellaan sekä kannustuksella, kehuilla ja tuella.

Mun työn lähtökohta on se, että kun asiakas lähtee täältä, niin se olisi edes vähän suoraselkeisempi, vähän iloisempi. Niinhän mä sen ajattelen, että saisin jollain lailla sitä huolta pienennettyä, ja mä olen kova kehua sitten kun mä vain näen sellaisen tilanteen. (H5)

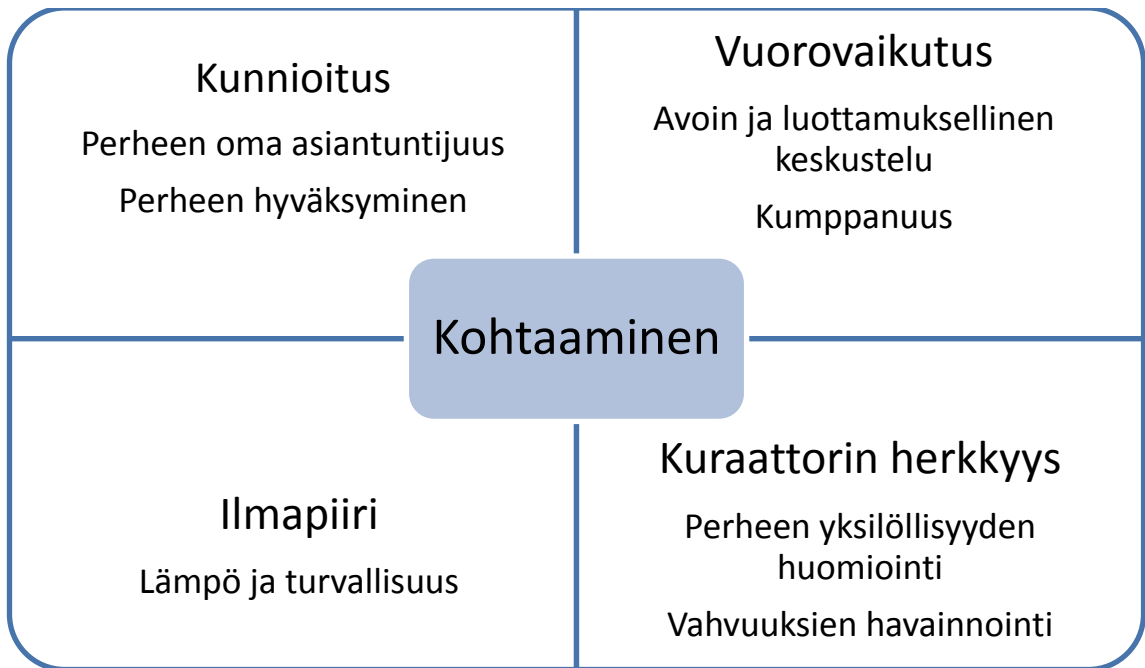
Vastauksissa korostuu positiivisten huomioiden ja vahvuuksien löytämisen merkitys. Vaikeista tilanteista ja perheiden hankaluuksista voidaan päästä eteenpäin tuomalla voimavarat näkyviksi ja lähestymällä ongelmia niiden kautta. Kuraattorit nostivat esiin vanhempien herkkyyden ja epäonnistumisen pelon lasta koskevissa vaikeissa tilanteissa. Auttamistyö helpottuu ja vanhempien halu yhteiseen työskentelyyn herää usein voimavarakeskeisen ajattelun ja vahvistamisen kautta. Kuraattorit kokevat onnistumisen tunteita perhetapaamisissa silloin kun he pystyvät vahvistamaan asiakkaan ja vanhempien kokemusta omista taidoista ja kyvyistä.

7.3 Perheen kohtaaminen

Perheen kohtaaminen on merkityksellistä sillä perheen auttaminen yksin työntekijänä ilman perheen apua ja hyvää yhteistyötä on mahdotonta. Koulukuraattorin perhetapaamiset nähdään juuri kohtaamisina, ihminen ihmisenä. Kuraattorin tulee työssään

panostaa kohtaamisen laatuun, sillä näin luodaan perustaa onnistuneelle perhetapaamiselle ja vaikuttavalle työskentelylle. Kohtaaminen koulukuraattorin perhetapaamisella koostuu monista osatekijöistä, joista saadun aineiston perusteella keskeisimmät on esitetty oheisessa kuviossa. Kuvio on muodostettu analyysin perusteella kuraattoreiden vastauksista.

Kuvio 2. kohtaamiseen liittyvät tärkeimmät osatekijät

Onnistunut kohtaaminen edellyttää ensinnäkin kuraattorin kykyä kunnioittaa perhettä sellaisena kun he ovat. Kuraattorit korostavat kunnioittamista ehdottomana lähtökohdiana työskentelylle. Perheen tausta tai vaikeudet eivät saa vaikuttaa kuraattorin tapaan kohdata perhe vaan kunnioituksen tulee olla itsestään selvyys. Kunnioittaminen ei tarkoita aukotonta hyväksyntää vaan ennemminkin ihmisyyden, erilaisuuden ja poikkeavien mielipiteiden kunnioittamista. Perheelle tulee jäädä tunne, että heitä ei tuomita tai halveksita vaan arvostetaan vaikeuksista huolimatta. Kun kohtaaminen on alusta saakka kunnioittavaa ja arvostavaa niin lähtökohdat hyvälle vuorovaikutukselle ja sitä kautta vaikuttavalle työskentelylle ovat olemassa.

Perheiden kohtaamisissa tulee huomioida kunnioitus, oli kyseessä millainen perhe tahansa ja miten vaikeat lähtökohdat ja taustat tahansa, niin perheelle täytyy jäädä tunne, että heidät hyväksytään, ei halveksita, eikä tuomita toivottomiksi tapauksiksi. (H2)

Kohtaamisessa on keskeistä hyväksyä perhe omine piirteineen ilman, että muodostaa ammattilaisena kuvaa siitä millaisia perheiden pitäisi olla. Perhettä tulee kunnioittaa myös oman itsensä asiantuntijana. Kuraattori ei voi nostaa itseään perheen yläpuolelle perheen asioiden ammattilaisena, vaan perheessä oleva tieto tulee saattaa vuorovaikutuksen keskiöön.

Heillä on sellaista asiantuntemusta mitä mulla ei ole ja mulla on sellaista asiantuntemusta mitä heillä ei ole, eli lähdetään kimpassa työskentelemään. Mä olen sellainen kumppani, rinnallakulkija.(H7)

Perhe on oman itsensä ja lapsensa asiantuntija, kuraattori voi taas tuoda suhteeseen omaan ammattiinsa liittyvää asiantuntijuutta. Aineistossa suhdetta kuvataan kumppanuudeksi, rinnalla kulkemiseksi, neuvomiseksi, tukemiseksi ja kannustamiseksi. Kumppanuudella ja rinnalla kulkemisella tarkoitetaan sitä, että kuraattori ei saa liiaksi antaa ohjeita ”ylhäältä päin” vaan perhetapaaminen on tuloksellisempi ja hyödyllisempi kuin perheelle itselleen annetaan mahdollisuus oivalluksiin. Perheen omat oivallukset lisäävät perheiden mahdollisuutta työskennellä yhdessä sovittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Aineistossa korostuu perheiden asiantuntijuus ja se, että usein ratkaisuehdotukset nousevat juuri perheiltä itseltään yhteisen keskustelun ja kuraattorin avun myötävaikutuksella. Kuraattoreiden kokemusten mukaan perheiden sitoutuneisuus työskentelellyyn on suurempaa silloin kun he ovat itse tuottaneet ratkaisuehdotuksia ja tavoitteita. Kuraattoreiden kokemusten mukaan perheen omien oivallusten ja onnistumisten kautta myös voimaantuminen ja luottamus omiin kykyihin lisääntyvät.

Vuorovaikutus nähdään oleellisena osana kohtaamista. Yksi onnistuneen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen edellytys on avoin ja luottavainen keskustelu. Avoin ja luottavainen keskustelu ei ole itsestään selvyyttä, vaan sen saavuttamiseksi täytyy työskennellä. Kuraattorit korostavat tässäkin omaa rooliaan kumppanina enemmän kuin ”virastoihmisenä”. Kumppanuudella nähdään olevan paremmat mahdollisuudet luottamuksen ja avoimuuden saavuttamisessa. Kuraattoreiden näkemyksen mukaan oma avoimuus ja asioiden rehellinen käsittely auttaa myös asiakasta ja perhettä puhumaan asioista suoraan.

Puhun aika suoraan, olen lempeä, mutta puhun suoraan. Mun mielestä sellainen avoin ja rehellinen kommunikointi on tärkeää. Silloin kun mun ei tarvitse mennä mitään piiloon, niin ei perheenkään tarvitse. (H7)

Luottamuksellisen ilmapiirin ja vuorovaikutuksen kautta perheet uskaltavat nähdä hyvää itsessään, mutta myös tuoda rohkeammin esiin epäonnistumisia ja pelkoja. Luottamuksellinen vuorovaikutus on tärkeää kuraattorin sekä asiakkaan ja hänen perheensä välillä, mutta siihen pyritään myös lapsen ja vanhempien välillä. Luottamuksellisen vuorovaikutuksen saavuttaminen voi olla vaikeaa, mutta siihen on mahdollista päästä oman toiminnan ja avoimen kommunikaation avulla. Yksi kuraattori nostaa luottamuksellisuuteen liittyen esiin myös tärkeyden luottaa omaan ammatillisuuteen perheitä kohdatessa.

Kohtaamista käsiteltäessä esiin nousee lämpimän, turvallisen ja mahdollisimman rennon ilmapiirin saavuttaminen. Ilmapiirillä ajatellaan olevan vaikutusta siihen kuinka perhe kokee tilanteen ja kuinka avoimeen vuorovaikutukseen se uskaltaa heittäytyä. Tässä korostuu kuraattorin vilpitön halu työskennellä lapsen ja perheen hyväksi. Kuraattorin tulee vakuuttaa vanhemmat siitä, että työskentely tapahtuu ”samalla puolella”, jolla tarkoitetaan sitä, että sekä kuraattorin että vanhempien tavoitteena on lapsen paras. Vaikka kuraattori ja perhe työskentelevät yhdessä lapsen parhaaksi niin silti yhteisten tavoitteiden luominen voi vaatia erityisiä ponnisteluja. Yksi kuraattoreista kuvaa yhteisten tavoitteiden luomista seuraavasti.

Se miten perheen kanssa ollaan ja miten kohdataan, niin se on pohjaa työskentelylle. Joskushan voidaan olla perheen kanssa hyvinkin eri suunnilla tietyllä tavalla, joudutaan tekemään töitä, että päästään saman puun juurelle ja jatkotyöskentelylle on edellytykset.(H6)

Perheen kohtaaminen vaatii koulukuraattorilta ennen kaikkea herkkyyttä aistia tilannetta, perheiden erilaisuutta ja yksilöllisyyttä sekä kykyä muuttaa omaa tapaansa työskennellä suhteessa perheen valmiuksiin. Herkkyydellä tarkoitetaan kuraattorin taitoa havaita perheessä vallitseva tilanne ja perheen voimavarat sekä mahdollisuudet työskennellä lapsen tai nuoren auttamiseksi. Perheet ovat yksilöllisiä ja perheiden tilanteet ovat niin moninaisia, että kuraattorin tulee muokata omaa tapaansa työskennellä perheen tarpeiden mukaisesti. Esimerkiksi perhe, joka saapuu perhetapaamiseen syyllisen ja epäonnistuneen oloisena tarvitsee tuekseen kannustusta ja voimaannuttavia sanoja vielä normaalia enemmän.

Perheiden kanssa pitää varovaisesti kokeilla kestäkö se kyseenalaistavan kysymyksen ja sitten palata turvalliselle vaarattomalle alueelle, perheet lämpenevät auttamisyrittäville aika eri tavalla, perheitä tulee huomioida yksilöllisesti.(H2)

Herkkyyteen liittyy myös kyky havaita perheenjäsenten erilaisuutta ja huomioida koko perhe. Kuraattorin tulee antaa tilaa ja mahdollisuus puhua herkemmin sivuun jääville perheenjäsenille ja toisaalta hillitä niitä jotka helposti jättävät muut varjoon äänekkyydellään. Toisaalta herkkyys voi olla myös kykyä havaita sanatonta viestintää perhetapaamisten aikana. Yksi kuraattoreista kertoo, että esimerkiksi perheen valitseman istumajärjestyksen ja perheen keskinäisen viestinnän avulla on mahdollista havaita asioita. Istumajärjestys tai keskinäinen viestintä voi kertoa perheen voimasuhteista tai esimerkiksi siitä kenestä lapsi hakee tai saa turvaa.

Täytyy tunnustella millainen perhe on, et kaikkihan ei ole niin avoimia, tunnustella mitkä on kyseisen perheen kyvyt olla tilanteessa ja vuorovaikutuksessa, yksilöllisesti ja herkillä saa olla.(H3)

Aineiston perusteella kuraattoreista piirtyy kuva rinnalla kulkijoina ja kumppaneina. Kuitenkin kohtaamiseen liittyen esiin nousee myös ammatillisuuden säilyttäminen ja selkeämpi sosiaalityön ammattilaisen rooli tilanteen sitä vaatiessa. Aineistossa kuvataan perheen kohtaamista kokonaisvaltaiseksi sosiaalityöksi, johon kuuluu myös suora puhe, ja jopa tiukka ohjeistus silloin kun perheen tilanne ja lapsen etu sitä selkeästi edellyttävät. Punaisena lankana toimii nimen omaa lapsen etu, kuraattorit kohtaavat perheitä omien ja perheiden valmiuksien mukaan, mutta aina lapsen edun mukaisesti. Kuraattorit kertovat, että auktoriteetin roolin joutuu ottamaan tilanteissa joissa lapsen edun toteutuminen ei muuten ole mahdollista. Kohtaamiseen liittyy tällaisia piirteitä esimerkiksi silloin kun lasta vahingoitetaan perheessä henkisesti tai fyysisesti. Näihin tilanteisiin liittyy aina myös lastensuojeluilmoituksen tekeminen ja yhteistyö lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa.

Kuraattorit pitävät omaa persoonaa tärkeimpänä työvälineenä perheen kohtaamisessa. Kuten edellisessä kappaleessa käy ilmi kohtaamiseen voi liittyä elementtejä joissa vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö voi vaarantua. Kuraattorit korostavat kunnioittavan kohtelun, arvostuksen ja avoimuuden merkitystä myös vaikeiden asioiden äärellä työskennellessä. Koulukuraattorin kyky nähdä perheessä hyvää ja nostaa esiin perheen vahvuuksia vain korostuu silloin kun tilanne on erityisen vaikea ja perheen usko omiin kykyihin horjuu. Myönteisyys ja kyky nähdä hyvää liittyvät olennaisesti voimavarakeskeisen työn elementteihin. Voimavarakeskeisyys näyttäytyikin työn keskeisenä tekijänä

sekä hyvistä perhetapaamisten käytännöistä että onnistuneesta kohtaamisesta puhuttaessa.

7.4 Lapsilähtöisyys ja perhekeskeisyys perhetapaamisissa

Jokainen kuraattori näkee lapsen ensisijaisena asiakkaana ja avun tarvitsijana koulukuraattorin työssä ja myös perhetapaamisilla. Oman työn keskeisenä kohteena on lapsi tai nuori ja kaikki työskentely tähtää lapsen ja nuoren etuun. Perhetapaamisten lähtökohtana on lapsen tai nuoren tukeminen yhdessä perheen kanssa. Myös perhe voi olla tuen tarvitsija, mutta koulukuraattorin ensisijainen tehtävä on auttaa ja tukea lasta tai nuorta ja usein työskentelyyn tarvitaan myös vanhempia. Perhetapaaminen lähtee lapsen tarpeista ja siitä kuinka vanhemmat pystyvät tukemaan lastaan.

Lapsi osallistuu perhetapaamisille oman ikätasonsa ja käsiteltävän aiheen mukaan. Kaikki kuraattorit näkevät lapsen osallisuuden tärkeänä, mutta ajoittain on myös aiheita, joita tulee käsitellä ainoastaan aikuisten kesken. Tällaiset tilanteet ratkaistaan usein niin, että lapsi on tapaamisessa mukana osan aikaa. Kuitenkin lapsen jättäminen kokonaan perhetapaamisen ulkopuolelle on harvoin tarkoituksenmukaista, sillä perhetapaamisen koolle kutsumisen lähtökohtana on kuitenkin aina jokin lapseen tai nuoreen liittyvä huoli tai muu peruste. Lapsen mukana olo nähdään tärkeänä lapsen ensisijaisen asiakkuuden, osallisuuden ja sitoutumisen näkökulmista. Yksi haastateltavista kertoo kuvaavan esimerkin tilanteesta, jossa lapsi on jätetty koulupalaverin ulkopuolelle.

On äärettömän hyvä, että lapsi on paikalla, mä peräänkuulutan sitä, sillä hänen asioistaanhan siellä puhutaan. Ainakin osan aikaa lapsen tulee olla paikalla, jos nyt sitten puhutaan jotain sellaista mikä ei ole hyväksi sille lapselle kuulla. Tiedän näen tärkeänä, että lapsi on mukana eikä tarvitse muualla miettiä, että mitä hän ne minusta puhuu, mitä hän ne minusta päättää. Mä olen ollut kerran yhdessä palaverissa, jossa oli vaan vanhemmat ja paljon työntekijöitä, sitten tapasin lasta seuraavan tunnin aikana, niin ensimmäinen kysymys oli, että mitä te siellä minusta puhuitte. Mä kerroin tän sille työryhmälle ja sen jälkeen se lapsi on ollut siellä itse mukana. Se antoi mulle sellaisen ymmärryksen, että ei hitsi vieköön, eihän lapsi saanut olla siinä itse mukana kuulemassa ja sitoutumassa niihin asioihin.(H1)

Lapsen osallisuudessa omaan asiakkuuteensa on ensiarvoista se, että lapsi on tietoinen omista asioistaan ja niiden etenemisestä. Usein tämä tarkoittaa sitä, että lapsen tulee olla paikalla kun hänen asioitaan käsitellään. Joskus on kuitenkin tilanteita, jolloin kuraattorin on tärkeää tavata vanhempia myös omissa erillisissä tapaamisissa ilman lapsen läsnäoloa. Näissäkin tapauksissa on tärkeää, että kuraattori keskustelee asiasta lap-

sen omalla tapaamisella ja avaa lapselle sitä, miksi tapaa vanhempia ilman, että lapsi on paikalla. Lapsen mukana olo perhetapaamisissa on yksi niistä asioista, joissa kuraattori joutuu harkitsemaan yksilökohtaisesti parhaimman tavan toimia, kuitenkin niin, että lapsi tulee kuulluksi ja huomioiduksi.

Lapsi ei ole aina mukana. Joskus muodostuu joko vanhemman kanssa puhelimessa tai lapsen kanssa keskustelussa sellainen kuva, että on syytä tavata vanhemmat ensin varsinkin jos kyseessä on pienempi lapsi tai epävarmempi nuorita jollain tavalla vaikeampi asia. Silloin mulle on tullut sellainen olo, että on syytä saavuttaa vanhempien kanssa ensin sellainen keskusteluyhteys, että sen jälkeen lapsi tai nuori on turvallista ottaa keskusteluun mukaan. (H7)

Yksi perhetapaamisen tarkoitus on lapsen ja lapsen tarpeiden näkyväksi tuominen vanhemmille. Aineistosta on selvästi nähtävissä, että kuraattorit näkevät omansa tehtävänä lapsen nostamisen perhetapaamisen keskiöön. Lapselle annetaan tilaa puhua ja lapsen näkökulmaa sekä toiveita nostetaan keskusteluun sekä tuodaan vanhempien tietoon. Kuraattoreiden kokemuksen mukaan yhteiset tapaamiset ja palaverit etenevät usein niin, että aikuiset puhuvat ja lapsi on hiljaa. Perhetapaamisilla kuraattori pyrkii mahdollistamaan lapsen aidon kuulemisen. Lapsen ääni voi arjen kiireessä hukkaa, eikä perheillä muiden huolten keskellä ole aina aikaa kuulla mitä tarpeita lapsella on. Perhetapaamisissa puhutaan nimen omaan lapsen asioista yhdessä lapsen vanhempien ja koulukuraattorin kanssa. On tärkeää huomioida, että lapsen paras tulee pitää keskiössä myös silloin jos kuraattori tapaa vanhempia ilman lapsen läsnäoloa.

Koulukuraattorin täytyykin pitää kirkkaana mielessään perhetapaamisen tarkoitus ja lähtökohta. Kuraattorit kuvaavat perheiden tilanteita moninaisina ja joskus myös moniongelmaisina, jolloin on tärkeää muistaa lapsi tai nuori ensisijaisena asiakkaana. Usein perheiden ongelmiin puuttamalla ja auttamalla auttaa myös lasta, mutta oman työn rajaaminen on tässä kohtaa erityisen tärkeää. Aineiston perusteella kuraattori saattaa varata vanhemmille myös omia aikoja henkilökohtaisempien ongelmien käsitteilyyn, sillä tuki vanhemman voinnin paranemiseen auttaa myös lasta tai nuorta, lisäksi kuraattorit tekevät palveluohjausta oikeille tahoille vanhempien ongelmista riippuen. Kuitenkin itse perhetapaamisessa, jossa lapsi tai nuori on paikalla, on tärkeää pitää fokus itse asiassa.

Usein kuraattori on tavannut lasta tai nuorta jo ennen perhetapaamista. Asiasta riippuen kuraattorit huomioivat lapsen toiveita liittyen keskustelun sisältöihin tapaamisen

aikana. Jokainen kuraattori kertoo kysyvänsä ennen tulevaa perhetapaamista lapselta erityisistä toiveista sen suhteen mistä puhutaan, tai mitä lapsi ei haluaisi nostettavan esiin. Kuitenkin tässäkin kohtaa kuraattorin pitää muistaa myös ammatillisuuteen liittyvät velvollisuudet esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsi vaarantaa omalla toiminnallaan hyvinvointinsa. Tällaiset asiat tulee nostaa vanhempien ja joissain tapauksissa myös lastensuojelun tietoisuuteen lapsen toiveesta huolimatta. Kuraattorin työskentely tähtää yksiselitteisesti lapsen edun toteutumiseen ja kaikki harkinta tulee tehdä tämä päämäärä mielessä pitäen.

Lapsilähtöisyydellä perhetapaamisessa tarkoitetaan kaikessa yksinkertaisuudessaan sitä, että jokainen tapaamisen osallistuja näkee lapsen etuun tähtäävän työskentelyn ensisijaisuuden. Toivottavaa olisi, että käsiteltävät asiat olisivat lapsen tai nuoren esille nostamia. Kuitenkin yksi haastateltavista nostaa esiin aiheeseen liittyvän epäkohdan. Asiakslähtöisyyttä pidetään sosiaalialalla usein työskentelyn tavoitteena, mutta kuraattorin työssä lapsen tai nuoreen liittyvä huoli on usein jonkun muun esille nostama. Toisaalta tämä pitää hyväksyä huomioiden lapsen ikätaso ja kyky havainnoida omaa tilannettaan. Asiakslähtöisyys on kuitenkin tavoite johon tulee pyrkiä myös koulukuraattorin perhetapaamisilla niillä tavoin kun se on mahdollista.

Perhekeskeisyys nousee aineistossa esiin perheen huomioimisena lapsen tai nuoren kasvuympäristönä. Lapsilähtöisesti työskenneltäessä lapsi tulee kuitenkin nähdä aina osana perhettään ja perhe kuraattorin ensisijaisena yhteistyökumppanina. Perhetapaamisten etuna nähdään se, että lapsi tai nuori ja vanhemmat tulevat kuulluksi paitsi työntekijälle myös toisilleen. Ilmapiiri on perhetapaamisissa todennäköisesti rauhallisempi kuin kotona, sillä kuraattori toimii usein puolueettomana sovittelijana. Perhetapaamiset nähdään vaikuttavina ennen kaikkea siksi, että yhdessä tapaamisessa on mahdollista puhua asioita, jotka täytyy käsitellä saman pöydän ympärillä. Samanlaisiin tuloksiin on mahdotonta päästä ainoastaan tapaamalla lasta ja puhumalla vanhempien kanssa puhelimesta. Perhe on oman itsensä ja lapsensa asiantuntija, ja pystyy antamaan tietoa, jota kuraattorin on mahdoton saada ilman perheen tapaamista. Perheeltä saatu tieto nähdään erittäin tärkeänä.

Perheeltä saa niin tärkeää tietoa, että nyt on oppinut, että se perhe täytyy ottaa mukaan työskentelyyn. Kyllähän se tuottaa paljon parempaa tulosta että perhe otetaan työskentelyyn mukaan ja kuitenkin kuka kuraattori pystyy vaan sillä kahden viikon välein lapsen kanssa juttelulla auttamaan kauheasti, että kyllähän se työskentely tapahtuu siellä perheessä. (H4)

Perhetapaamisten vaikuttavuutta ja hyötyä katsottaessa aineistosta nousee esiin perheen hyvinvoinnin vaikutus lapseen. Koulukuraattori työskentelee ensisijaisesti lapsen tai nuoren hyvinvoinnin lisäämiseksi, mutta lapsen tilanne on suoraan sidoksissa perheeseen, eikä lasta useinkaan voida auttaa irrallisena perheestään.

Lapsen hyvinvointi lähtee koko perheen hyvinvoinnista ja perhetapaamisissa saa hirveästi tietoa siitä onko perheessä voimavaroja, kuinka paljon ja kenellä. (H2)

Vaikka kuraattorin ensisijainen tehtävä on työskennellä lapsen ja nuoren hyvinvoinnin lisäämiseksi, niin joskus tästä toiminta-tavasta täytyy joustaa. Vanhempien elämään voi liittyä huolta joka vaikuttaa lapsen tilanteeseen niin, että lapsen hyvinvoinnin lisääntyminen ei ole mahdollista ennen kuin vanhemmat ovat voimaantuneet omassa tilanteessaan. Kuraattorit kuulevat myös vanhempien elämään liittyvät huolet ja ohjaavat vanhempia tarvittavan avun piiriin.

7.5 Yhteisen vanhemmuuden tukeminen

Yhteinen vanhemmuus osoittautui temaksi, jota kuraattorit ovat pohtineet paljonkin perhetapaamisia järjestäessään. Teema nousee esiin jo perhetapaamisten osallistujia sovittaessa. Kuraattorit pyrkivät kutsumaan tapaamisiin molemmat vanhemmat, mutta useinkaan molempien vanhempien saapuminen tapaamiseen ei toteudu. Aineistosta nousee selkeästi esiin, että äiti osallistuu perhetapaamisille isää useammin ainakin tilanteissa, joissa lapsen vanhemmat asuvat samassa taloudessa. Syyt voivat olla luonnollisia esimerkiksi työkiireeseen liittyviä, mutta myös perinteinen perheiden työnjako näkyy aineistossa. Esimerkiksi kutsuttaessa molempia vanhempia perhetapaamiseen kuraattorit ovat saaneet vastaukseksi, että "meillä vaimo hoitaa nämä asiat". Myös eroperheissä molempien vanhempien paikalle saaminen voi olla vaikeaa, mutta tähän ei liity niin voimakkaasti juuri isän poissaolo perhetapaamisesta. Eroperheissä toinen vanhemmista voi asua toisella paikkakunnalla tai olla muuten "etäisemmän" vanhemman roolissa.

Kuraattoreilla on mahdollisuus tukea yhteisen vanhemmuuden toteutumista, mutta se vaatii panostusta ja erityistä huomiointia. Aineistossa on havaittavissa eroavaisuuksia kuraattoreiden tavassa tukea yhteistä vanhemmuutta. Joissain tapauksissa molemmat vanhemmat pyydetään aina perhetapaamisiin, joissain taas luotetaan helpommin toisen vanhemman sanaan, tämän kertoessa, että toisella paikkakunnalla asuva vanhempi ei ole aktiivisesti mukana lapsen elämässä, eikä häntä tarvitse kutsua. Toimintaeroihin liittyy kuraattorin oma aktiivisuus, sekä yhteisen vanhemmuuden tukemiseen käytettävissä oleva työaika.

Aina ei tule oltua yhteydessä siihen toiseen vanhempaan, vaan ensisijaiseen. Ei tule tartuttua puhelimeen ja pyydettyä molempia paikalle, sillä voisi tukea yhteistä vanhemmuutta, että olisi molempiin yhteydessä, oli perheen tilanne mikä tahansa.(H4)

Kuraattorit näkevät, että yhteisen vanhemmuuden tukeminen on mahdollista juuri entistä tarkemmalla molempien vanhempien huomioinnilla. Molemmat vanhemmat tulee kutsua perhetapaamisiin, jotka voidaan järjestää myös erikseen, mikäli vanhempien välit ovat tulehtuneet. Lisäksi yhteisen vanhemmuuden toteutumista on mahdollista edistää tasa-puolisella tiedotuksella ja yhteydenpidolla: molemmilla vanhemmilla on lähtökohtaisesti yhtäläinen oikeus tietää lapsensa asioista. Tiedotuksen suhteen useimmilla kouluilla toimiva Wilma-järjestelmä nähdään hyvänä, sillä sen avulla viestit voidaan toimittaa molemmille vanhemmille. Yksi kuraattoreista kertoo molempien vanhempien osallistuvan perhetapaamisiin lähes poikkeuksetta joko yhdessä tai erikseen. Kuraattorin mukaan tämä on mahdollista säännöllisellä yhteydenpidolla molempiin, sekä molempien vanhempien kutsumisella ja jopa velvoittamisella tapaamisiin.

Yleisesti yhteisen vanhemmuuden toteutumisen nähdään olevan lasta ja nuorta tukeva tekijä. Yhteisen vanhemmuuden tukeminen ei kuitenkaan voi olla toimintamalli, jota noudatetaan ehdoitta, vaan tässäkin tulee huomioida perheen yksilöllinen tilanne ja ennen kaikkea lapsen etu. Kuraattorin tulee tukea yhteisen vanhemmuuden toteutumista mikäli molempien vanhempien aktiivinen läsnäolo lapsen tai nuoren elämässä on lasta tukeva tekijä. Kuraattorin on mahdollista selvittää tätä asiaa lapsen yksilötapaamisissa ja arvioida niiden perusteella yhteisen vanhemmuuden merkitystä juuri kyseiselle lapselle.

Yhteistä vanhemmuutta tulee tukea, mikäli se on lasta tai nuorta tukeva ja vahvistava tekijä, mutta jos siellä on taustalla isoa pettymystä tai vastaavaa, niin siten olen pyrkinyt tukemaan sen toisen vanhemman ja lapsen suhdetta.(H2)

Molempien vanhempien huomioimisen lisäksi keinona voi olla yhteisen vanhemmuuden ja sen merkityksen nostaminen keskustelun aiheeksi myös perhetapaamisilla. Vanhempien kanssa on tärkeää keskustella siitä mitä vanhemmuus merkitsee heidän lapselleen. Keskustelua voidaan käydä lapsen tarpeista ja toiveista lähtien esimerkiksi tuomalla vanhemmille näkyväksi lapsen toivetta viettää enemmän yhteistä aikaa tai tehdä asioita enemmän yhdessä jommankumman tai kummankin vanhemman kanssa. Kuraattorit kertovat lasten toiveiden olevan yleensä yksinkertaisia kuten ” toivoisin, että söisimme yhdessä” tai ”voi kun isä pelaisi kanssani useammin”. Lähtökohtana yhteisen vanhemmuuden käsittelyssä on lapsen hyvinvointi ja sen korostaminen vanhemmille mikä on lapsen kannalta tärkeää. Toiveiden tuominen näkyväksi voi olla hyvä lähtökohhta tilanteen etenemiselle lapsen kannalta toivottuun suuntaan. Kuitenkin asioiden läpikäyminen edellyttää sitä, että molemmat vanhemmat saadaan mukaan keskusteluun, sillä toisen käden tieto ei voi muuttua matkalla tai jättää kokonaan saavuttamatta sen kenelle se on osoitettu.

Pidän tärkeänä sitä, että siinä on molemmat vanhemmat kertomassa ja kuulemassa, että ei ole vain äiti kertomassa, että kyllähän se isäkin ajattelee tästä asiasta näin, koska välttämättä se ei ole niin. Mutta jos on isäkin paikalla ja mä kuulen ja näen, että isä on samaa mieltä, niin silloin isä on samaa mieltä. (H2)

Eroperheissä yhteisen vanhemmuuteen nähdään liittyvän myös yhteisten linjojen ja sääntöjen löytyminen eri kodeissa. Kuraattoreiden kokemuksen mukaan lapset reagoivat linjattomuuteen usein levottomuudella, joka aiheuttaa vaikeuksia esimerkiksi koulussa keskittymiseen. Kuraattorilla on mahdollisuus tukea yhteisen linjan löytymisessä ja toisaalta myös molempien vanhempien vanhemmuuden toteutumisessa erosta huolimatta.

Tukisi sitä että yhteiset linjat olisi molemmissa kodeissa. Toki kodit voi olla erilaiset, jos vanhemmat eivät asu yhdessä niin heillä saa olla erilaiset elämät ja elämäntilanteet, mutta kasvatulinjojen ja rajojen tulisi olla suunnilleen samat, niiden löytymisessä kuraattori voi tukea ja auttaa.(H4)

Eroperheissä yhteydenpito ja säännölliset tapaamiset ovat joissain tapauksissa vaikeita toteuttaa esimerkiksi vanhempien keskinäisistä riidoista johtuen. Koulukuraattorin per-

hetapaamisilla voidaan nostaa keskusteluun vanhemmuuden merkitystä lapselle. Vanhempien eron ei pitäisi viedä vanhempaa lapselta eikä lasta vanhemmalta. Vaikeissa erotilanteissa kuraattori voi tukea tämän asian oivaltamisessa sekä nostaa lapsen näkökulmaa keskiöön.

Kuraattorilla on mahdollisuus tukea yhteistä vanhemmuutta esimerkiksi eroperheissä käymällä sitä keskustelua, että erosta huolimatta vanhemmuus jatkuu, on eri asia olla jonkun entinen kun vanhempi. (H3)

Tapaamiset voivat toteutua perheen tilanteesta riippuen vanhempien yhteisillä tapauksilla tai niin, että kuraattori tapaa molempia vanhempia erikseen. Keskustelun tärkeimpänä sisältönä on tuolloin lapsen edun toteutuminen mahdollisimman hyvin erosta huolimatta. Kuraattorin on mahdollista tukea molempien vanhempien läsnäoloa lapsen elämässä erotilanteessa. Toisaalta on tärkeää myös oivaltaa oman työn rajat ja ohjata vanhempia tarvittaessa esimerkiksi lastenvalvojalle tai muun erityisemmän keskusteluavun piiriin.

7.6 Perhetapaamisten kehittäminen

Ensi sijaisena kehitystarpeena aineistosta nousee esiin tietyn säännöllisyyden ja rutiniinomaisuuden saavuttaminen niin, että perhetapaamiset olisivat yhtä kiinteä osa kuraattorin työtä kuin perinteiset oppilaiden tapaamiset koulupäivien aikana. Kuraattorit kokevat, että selkeys siitä milloin ja kuinka usein tapaamisia järjestetään, auttaisi myös koolle kutsumisessa ja perheiden sitouttamisessa. Perhetapaamisista pitäisi tulla ikään kuin itsestään selvä osa koulukuraattorin toimintamallia, jolloin myös niiden ”markkinointi” perheille helpottuisi. Osa koulukuraattoreista tapaa perheitä tällä hetkellä satunnaisesti monista tekijöistä riippuen. Nämä koulukuraattorit nostavat esiin tarpeen määrittää tarkemmin sitä milloin ja miksi perhettä tavataan. Kuraattorit kaipaavat tämän asian määrittämistä sekä oman työn selkeyttämiseksi että perheiden saaman palvelun yhdenmukaistamiseksi.

Musta olisi hirveän hienoa, että se olisi enemmänkin käytäntö, että joka kerta mä näkisin sen perheen, sen asiakkaan perheen kenen kanssa mä teen töitä. (H5)

Aineistosta nousee esiin tarve hahmottaa perhetapaamisten merkitystä ja paikkaa omassa työssä selkeämmin. Kuraattorit kokevat toteutuneet perhetapaamiset vaikutta-

vina, mutta osa kuraattoreista kokee perhetapaamiset tällä hetkellä hieman epämääräisinä ja toissijaisina verrattuna oppilastapaamisiin. Nämä kuraattorit toivoisivat nimen omaa rutiinia, varmuutta ja selkeyttä perhetapaamisten toteuttamiseen. Tietoisuuden lisääntymisen ajatellaan lisäävän järjestelmällisyyttä ja ammatillista varmuutta perhetapaamisilla.

Strukturilla tarkoitan, että joku sellainen minkä mukaan edettäisiin. Voisi olla hyvä miettiä myös sitä, että ketä tavataan ja missä vaiheessa tavataan, koska nyt se menee vähän mututuntumalla. (H6)

Yhteinen toimintamalli perhetapaamisten suhteen Peruspalvelukeskus Aava - liikelaitoksen alueella nähdään tarpeellisena, mutta toisaalta myös haasteellisena kehitettävänä. Yhteisten käytäntöjen luominen nähdään tärkeänä perheiden, mutta myös Peruspalvelukeskukseen näkökulmasta. Koulukuraattorin perhetapaaminen on tavallaan tuote jota tarjotaan ja tuote pitäisi pystyä määrittämään jollain tavalla. Yhteistä toimintamallia toivotaan myös perheiden tasavertaisen aseman takaamiseksi. Kuraattorit kokevat, että toimintamallin avulla pystyttäisiin paremmin antamaan kaikille perheille samat mahdollisuudet. Yhdenmukaistamista tarvitaan siis perheiden, kuraattoreiden ja koko Aavan alueen koulukuraattoripalveluiden näkökulmista.

Suurin osa kuraattoreista kokee perheiden sitouttamisen perhetapaamisiin haastavana. Vanhemmat antavat herkästi luvan lapsen tapaamisiin ja saattavat ajatella, että ongelmat hoituvat kuraattorin ja lapsen tapaamisissa. Perhetapaamisiin sitoutuminen on kuraattoreiden kokemusten mukaan haastavaa. Näin ollen kehittämistyössä tulee huomioida myös tämä näkökanta.

Jos kuraattori tapaisi aina esimerkiksi työskentelyn alussa perheen, niin myös sillä voitaisiin lisätä sitoutuneisuutta ja vedota siihen, että tää on mun käytäntö ja mä tapaan perheen aina. (H5)

Yhteisten toimintamenetelmiä tai runkoa itse perhetapaamisen etenemiseen ei niinkään kaivata, sillä jokaisella kuraattorilla on omat tapansa toimia asiakastilanteissa. Toiset käyttävät enemmän erilaisia materiaaleja ja tehtäviä keskustelujen pohjana, toiset käyttävät työvälineenä ainoastaan omaa persoonaansa. Kuraattorit kokevat työnsä niin vahvasti persoonatyönä, että "yhteiseen raamiin" asettuminen ei ole luontevaa. Aineistosta nousee esiin toive joustavasta mallista, jossa väljät toimintakehykset ovat yhteiset, mutta luovuus kehysten sisällä on edelleen mahdollista. Mikäli yhteistä toiminta-

mallia itse tapaamisten sisällöistä lähdetään kehittämään, joustavuutta tarvitaan myös perheiden erilaisten tilanteiden ja tarpeiden vuoksi.

Perheiden moninaisuus ja varsinkin uusperheet haastavat pohtimaan perhetapaamisten kokoonpanoa. Jokainen kuraattori miettii tapaamisen osallistujat yksilöllisesti lapsen ja perheen näkökulmista, mutta tässäkin asiassa kaivataan yhteistä keskustelua ja pohdintaa. Kuraattorit tiedostavat, että lopulta perheen yksilöllinen tilanne määrittää osallistujat, mutta yhteinen pohdinta voisi auttaa kuraattoreita hahmottamaan erilaisia mahdollisia toimintatapoja.

Yhtenä keskeisenä kehittämistavoitteena aineistosta nousee esiin parityöskentelyn kehittäminen sellaisissa koulukuraattorin asiakkuuksissa, joissa työskentely painottuu lapsen tai joissain tapauksissa sisarusten ja vanhempien kanssa työskentelyyn. Kuraattorit kokevat, että resurssit ja mahdollisuudet perhetapaamisten toteuttamiseen riittävät useimmissa asiakkuuksissa. Kuitenkin vaativimmissa asiakkuuksissa, jossa ongelmat ulottuvat koskemaan useampia perheenjäseniä kuraattorit toivoisivat mahdollisuutta parityöskentelyyn perhetapaamisilla.

Kun on yksin, niin on vaikeaa kun pitäisi pysyä asiassa ja samalla tarkkailla sitä perheen sanatonta viestintää. Toinen näkisi, että kun puhutaan niin tapahtuuko siellä jotain, ahdistuuko joku enemmän, ilmeet ja eleet kuvastavat paljon. Kahdet silmät ja korvat huomaisivat enemmän. (H2)

Kuraattorit kokevat perheiden kanssa työskentelyn ajoittain kuormittavana, etenkin sellaisissa tilanteissa joissa kuraattori joutuu ohjaamaan perhettä tiukemmin lapsen edun toteutumiseksi. Parityöskentelyn nähtäisiin mahdollistavan sekä vaikuttavampi auttamistyö että helpottavan työn kuormittavuutta. Näin ollen se olisi joissain tilanteissa sekä asiakkaan että työntekijän etu.

Parityöskentely olisi vaikeiden perhetilanteiden kanssa työn kuormittavuutta helpottava tekijä kun vastuu jakautuu kahden ihmisen harteille. Joskus tässä joutuu yksinäisenä kohtaamaan melko rajun vastarinnan, mutta kun on kaksi, niin se ei henkilöidy yksittäiseen työntekijään, vaan siinä on kaksi ja kahden ihmisen näkemys. (H2)

Kuraattorit ovat jo hyödyntäneet parityöskentelyn mahdollisuuksia kukin oman työkentänsä määrittämässä puitteissa. Parityötä on tehty muun muassa koulusosionomien ja lastensuojelun työntekijöiden kanssa. Kuitenkin parityöskentelyn mahdollisuus on en-

nemmin poikkeus kuin sääntö ja riippuu pitkälti kuraattorin aktiivisuudesta sekä kunnan työntekijä resursseista.

7.7 Yhteenveto tuloksista

Tämä kappale kokoaa yhteen opinnäytetyön keskeiset tulokset. Alla olevassa kuviossa on esitetty opinnäytetyön tulosten yhteenveto tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä.

YHTEENVETO TULOKSISTA
<p>Tapaamisten toteutuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Perhetapaamisten määrä vaihtelee paljon kuraattoreiden välillä, toiset tapaavat perheitä säännöllisesti, toiset satunnaisesti • Toteutumiseen vaikuttaa kuraattorin oma aktiivisuus ja resurssit sekä perheen sitoutuminen ja motivoituminen tapaamisiin • Toteutuvat tapaamiset nähdään lapsen hyvinvointia lisäävinä • Hyvä perhetapaaminen sisältää yhteisten tavoitteiden asettelun ja suunnitelman niiden toteuttamiseksi • Perhetapaamisten tärkein työväline on oma persoona ja työmenetelmä avoin luottamuksellinen keskustelu • Perhetapaamisissa työskennellään voimavarakeskeisesti
<p>Onnistunut perheen kohtaaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keskeisinä tekijöinä kunnioitus ja arvostus, luottamuksellinen vuorovaikutus, turvallinen ilmapiiri ja kuraattorin herkkyyys havaita perheen yksilöllinen tilanne • Perheen oma asiantuntijuus keskiössä • Voimavarakeskeinen työote ja perheen vahvuuksien löytäminen • Myönteinen ja positiivinen suhtautuminen
<p>Lapsilähtöisyys ja perhekeskeisyys</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lapsi on kuraattori ensisijainen asiakas • Kaikki työskentely tähtää lapsen edun toteutumiseen • Perhekeskeisyys tarkoittaa vanhempien huomioimista lapsen asioiden asiantuntijana • Perhekeskeinen työskentely on kuraattorin ja perheen tavoitteellista yhteistyötä lapsen parhaaksi • Keskeistä perheen yksilöllisten voimavarojen ja vahvuuksien löytäminen ja hyödyntäminen
<p>Yhteisen vanhemmuuden tukeminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tavoitteena molempien vanhempien osallistuminen perhetapaamisiin • Yhteistä vanhemmuutta tuetaan yhteydenpidolla molempiin vanhempiin, keskustelulla molempien vanhempien merkityksestä lapselle sekä keskustelulla yhteisistä linjoista, rajoista ja toimintamalleista • Kuraattorin oma aktiivisuudella merkityksellinen rooli yhteisen vanhemmuuden tukemisessa • Tärkeää huomioida perheen yksilöllinen tilanne ja lapsen edun toteutuminen
<p>Perhetapaamisten kehittäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Perhetapaamisten järjestämisen tarkempi määrittäminen kuraattorin työn selkeyttämiseksi ja perheiden saaman palvelun yhdenmukaistamiseksi • Parityöskentelymallin kehittäminen koulukuraattoreiden perhetapaamisiin • Kaikki kuraattorit kokevat, että perhetapaamisiin tuli panostaa aiempaa enemmän

kuvio 3. opinnäytetyön tulosten yhteenveto

Koulukuraattoreiden perhetapaamiset toteutuvat tällä hetkellä Peruspalvelukeskus Aavassa vaihtelevasti. Perhetapaamisten määrä riippuu kuraattoreiden omasta työtavasta, aktiivisuudesta ja ajallisista resursseista. Toteutumiseen vaikuttaa myös perheen motivoituminen ja sitoutuminen perhetapaamisiin ja työskentelyyn.

Perhetapaamiset nähdään vaikuttavina ja hyödyllisinä, mutta ne vaativat onnistuakseen huomattavasti enemmän kuraattorin työpanosta ja vaivannäköä kuin oppilastapaamiset koulupäivän aikana. Jokainen kuraattori tapaa perheitä, mutta tapaamisten määrät ja säännöllisyys vaihtelevat paljon kuraattoreiden välillä. Aineiston perusteella koulukuraattorien perhetapaamisten puutteina näyttäytyvät säännöllisyyden, suunnitelmallisuuden ja yhdenmukaisten käytäntöjen puutteet. Perhetapaamisia on tällä hetkellä liian vähän suhteessa lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Kaikki opinnäytetyössä haastatellut kuraattorit kokevat, että perheiden kanssa tehtävään työhön tulisi panostaa aiempaa enemmän.

Toteutuvat perhetapaamiset nähdään vaikuttavina ja lapsen tai nuoren hyvinvointia lisäävänä työmuotona. Kuraattorit nostavat tärkeimmäksi työvälineekseen oman persoonan ja työtavaksi avoimen luottamuksellisen keskustelun. Avoimeen ja luottamukselliseen keskusteluun on mahdollista päästä onnistuneen kohtaamisen keinoin. Kaikki kuraattorit painottavat voimavarakeskeisen työtavan merkitystä ja nostavat perhetapaamisen tavoitteeksi asiakkaan ja vanhempien voimaantumisen. Perhetapaamisten tulee sisältää yhteisten tavoitteiden asettaminen sekä suunnitelma niiden toteuttamiseksi. Perhe ei saa jäädä epätietoisuuteen sen suhteen kuinka lapsen ja perheen asia etenee tapaamisen jälkeen.

Perhetapaamiset ovat nimen omaa työntekijän ja perheen välisiä kohtaamisia. Kohtaamisella luodaan perustaa onnistuneelle työskentelylle ja siihen tulee panostaa. Saatujen tulosten perusteella onnistunut kohtaaminen koostuu kunnioituksesta, luottamuksellisesta vuorovaikutuksesta, turvallisesta ilmapiiristä ja kuraattorin herkkyyydestä, jolla tarkoitetaan taitoa havaita perheen yksilöllinen tilanne. Erittäin tärkeää on perheiden oman asiantuntijuuden huomioiminen. Kuraattoreiden kokemusten mukaan perheiden motivoituminen työskentelyyn lisääntyy kun he itse tuottavat ratkaisuehdotuksia ja tavoitteet on yhdessä määriteltyjä.

Tuloksista käy yksiselitteisesti ilmi, että jokainen koulukuraattori nostaa lapsen edun työtä ohjaavaksi periaatteeksi myös perhetapaamisilla. Lapsi on koulukuraattorin ensisijainen asiakas ja perhetapaamisten tavoitteena on lapsen hyvinvoinnin lisääntyminen. Ihanteellisessa tilanteessa myös perhekeskeisyys toteutuu koulukuraattorin työskennellessä yhteistyössä vanhempien kanssa. Perhekeskeisessä työssä lapsen parhaaksi ase-

tetut tavoitteet ovat yhteiset. Keskeistä on myös huomioida jokaisen perheen yksilöllisten voimavarat ja vahvuudet ja hyödyntää ne työskentelyssä. Voimavarakeskeisyys näkyy läpi aineiston yhtenä perhetapaamisten tärkeimpänä elementtinä.

Perhetapaamisten osallistujat määrittyvät perhekohtaisesti. Tavoitteena on molempien vanhempien osallistuminen tapaamiselle, mutta tavoitteeseen päästään vaihtelevasti. Aineistosta käy ilmi, että äidit osallistuvat perhetapaamisille isiä aktiivisemmin ainakin niissä perheissä, joissa vanhemmat eivät ole eronneet. Kuraattorit pyrkivät tukemaan yhteistä vanhemmuutta ja molempien vanhempien läsnäoloa lapsen elämässä yhteydenpidolla molempiin vanhempiin, sekä yhteisillä tapaamisilla mahdollisuuksien mukaan. Kuraattorit kokevat oman aktiivisuuden olevan avainasemassa pohdittaessa koulukuraattorin mahdollisuutta tukea yhteisen vanhemmuuden toteutumista. Itse perhetapaamisissa yhteistä vanhemmuutta voidaan tukea nostamalla keskusteluun molempien vanhempien läsnäolon ja aktiivisen vanhemmuuden merkitys lapselle. Eroperheissä yhteisen vanhemmuuden tukeminen merkitsee usein yhteisten linjojen, rajojen ja toimintamallien etsimistä yhdessä vanhempien kanssa. Kuitenkin myös yhteisen vanhemmuuden tukemisessa täytyy huomioida perheen tilanne yksilöllisesti ja varmistaa, että molempien vanhempien läsnäolo lapsen elämässä on lasta tukevaa.

Kuraattorit kaipaavat yhteistä kehittämistyötä ja linjauksia ennen kaikkea perhetapaamisten järjestämisen määrittämiseksi. Tavataanko asiakkaan perhe aina? Missä vaiheessa oppilaan asiakkuutta perhe tulisi tavata, jotta lapsen ja perheen saama hyöty olisi mahdollisimman suuri? Miten perhe määritetään, toisin sanoen ketä tavataan? Kuinka usein perhettä tulisi tavata? Jokainen kuraattori tiedostaa, että näihin kysymyksiin ei voida vastata yksiselitteisesti, vaan jokaisen lapsen ja perheen tilanne tulee huomioida yksilöllisesti. Kuraattorit peräänkuuluttavat perhetapaamisten tarkempaa määrittämistä sekä oman työn selkeyttämiseksi että perheiden saaman palvelun yhdenmukaistamiseksi. Yhdenmukaistamista tarvitaan myös peruspalvelukeskus Aava -liikelaitoksen koulukuraattoripalveluiden näkökulmasta, sillä liikelaitoksen tuottaman palvelun tulisi vastata tasa-arvoisesti perheiden tarpeisiin kaikissa Aavan alueen kunnissa.

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä luvussa peilataan opinnäytetyön tuloksia teoriaan sekä pohditaan tulosten merkitystä perhetapaamisten kehittämisen kannalta. Lisäksi luvussa pohditaan tulosten luotettavuutta, yleistettävyyttä sekä jatkotutkimusaiheita. Johtopäätökset etenevät muuten tutkimuskysymysten kanssa samassa järjestyksessä mutta viimeinen johtopäätös alaluvussa 8.4 sisältää pohdintaa sekä ensimmäisen (Miten perhetapaamiset toteutuvat tällä hetkellä?) että viimeisen (Miten kuraattorit kehittäisivät perhetapaamisia?) tutkimuskysymyksen näkökulmista.

8.1 Koulukuraattoreilla on vahva ammattiosaaminen perheen kohtaamisessa

Kuraattorit näkevät perhetapaamiset nimen omaa asiakkaan ja perheen kohtaamistilanteina, jotka onnistuessaan tuottavat paljon hyvää lapsen kannalta. Opinnäytetyön tulosten perusteella kohtaaminen määrittää onnistunutta perhetapaamista. Kuraattoreiden kokemuksen mukaan onnistunut kohtaaminen luo hyvän pohjan asiakkaan voimaantumiseksi ja yleisesti työskentelylle perheen kanssa. Onnistunut kohtaaminen muodostuu luottamuksellisesta ja avoimesta vuorovaikutuksesta, turvallisesta ilmapiiristä, kuraattorin herkkyydestä aistia perheen yksilöllinen tilanne, tarpeet ja voimavarat sekä kuraattorin kyvystä kunnioittaa perhettä. Kuraattorin tulee huomioida perhe oman tilanteensa asiantuntijana ja tähdätä yhteistyöhön ja kumppanuuteen perustuvaan työskentelyyn jossa perheen ja kuraattorin erilainen asiantuntijuus hyödynnetään lapsen parhaaksi. Erityisen tärkeänä nähtiin oma rooli perheen kumppanina ja rinnallakulkijana ”ylhäältä päin katsomisen” ja oman asiantuntijuuden korostamisen sijaan.

Helmisen (2013) tutkimustulosten mukaan onnistunut kohtaaminen antaa lupauksen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön sitoutumisesta. Onnistunutta kohtaamista varmistavina elementteinä näyttäytyvät kunnioitus, hyväksyntä, luottamus sekä ihmisen yksilöllisyyden, ainutkertaisuuden sekä erilaisuuden salliminen. Asiakkaan yksilölliset tuentarpeet sekä mielipiteet ja toiveet tulee huomioida kohtaamisen perustana ja työskentelyn tavoitteiden lähtökohtana. Mattilan (2001) tutkimustulosten mukaan voimaantuminen vuorovaikutussuhteessa syntyy muun muassa välittämisen ja turvallisuuden tunteista,

luottamuksesta, avoimuudesta ja myönteisyydestä asiakkaan ja työntekijän välillä. (Helminen 2013: 90; Mattila 2001: 87.).

Koulukuraattorit kokevat, että yksi kohtaamisen tärkeimmistä elementeistä on kuraattorin herkkyys aistia asiakkaan ja perheen yksilöllinen tilanne. Yksilöllisyys liittyy kiinteästi muihinkin kohtaamisen kannalta keskeisiin tekijöihin sillä myös perheen kunnioittaminen, voimavarakeskeinen työskentely ja luottamuksen sekä avoimuuden synnyttäminen edellyttävät, että kuraattori huomioi paitsi perheen yksilöllisen tilanteen, myös yksilölliset voimavarat ja kyvyt toimia vuorovaikutuksessa. Myös Jokisen (2008) tutkimustulosten mukaan asiakkaan auttaminen edellyttää asiakkaan yksilöllisen elämäntilanteen ja maailmankatsomuksen ymmärtämistä. Ymmärrys voi syntyä ainoastaan vuorovaikutuksessa, jossa työntekijä kohtaa asiakkaan avoimin mielin ja todella kuuntelee mitä asiakas haluaa kertoa. Tulosten mukaan myös asiakkaiden omat toiveet työntekijöille olivat samansuuntaisia asiakkaiden odottaessa dialogista avointa vuorovaikutusta, mahdollisuutta olla itse aktiivinen työskentelyprosessissa sekä työntekijän kykyä kunnioittaa ja olla tuomitsematta asiakasta. (Jokinen 2008: 117–118, 91.)

Voimavarakeskeisyys nousee aineistosta esiin työotteena, jonka varassa perhetapaamiset etenevät. Lisäksi voimavarakeskeiseen työotteeseen oleellisesti liittyvät tekijät kuten perheen näkeminen oman tilanteensa asiantuntijana ja aktiivisena toimijana sekä kuraattorin kyky nähdä perheessä hyvää ja nostaa vahvuudet työskentelyn keskiöön nousevat esiin tärkeinä teemoina kohtaamiseen liittyen. Jokainen haastateltu kuraattori painottaa voimavarakeskeisyyden merkitystä onnistuneen perhetapaamisen ja perheen kohtaamisen keskeisenä tekijänä. Wallinin (2011) mukaan koulukuraattorityön jatkuvana kehityshaasteena on omaksua voimavarakeskeinen ja asiasta aktivoiva työote niin, että se ei ole ainoastaan tekniikka vaan tapa kohdata toinen ihminen (Wallin 2011: 130). Aineiston perusteella Aavan kuraattorit ovat sisäistäneet hyvin voimavarakeskeisyyden perusajatuksen.

Perheen yksilöllisen kohtaamisen tärkeys koulukuraattorin työssä näkyy läpi koko aineiston. Jokainen koulukuraattorin asiakas ja asiakkaan perhe on omassa tilanteessaan, eikä perhetapaamisia siksi ole mahdollista toteuttaa tiettyä kaavaa tai teoriaa seuraten, vaan kohtaamisen taitojen pitää olla ammatillisuuden ydintä. Kuraattoreilla on opinnäytetyön tulosten perusteella vahva ammatillinen kohtaamistaitojen osaami-

nen sekä selkeä yhtenäinen linja kohtaamisen merkityksestä perhetapaamisissa. Kuraattoreiden vastaukset linkittyvät myös kiinteästi aiheesta kirjoitettuun teorian tietoon sekä muihin tutkimustuloksiin. Tulosten perusteella koulukuraattoreilla ei ole tarvetta määrittää yhteistä kaavaa perhetapaamisten etenemiseen, vaan jokainen kohtaa perheitä omalla luontaisella ja persoonallisella tavallaan. Helminen (2013) on saanut samansuuntaisia tuloksia sosiaaliohjaajien nostaessa kuraattorien taitojen kohtaamisen taidot ammatillisen osaamisen keskiöön. Tulosten mukaan sosiaalialan asiakastyön perusta on työntekijän kohtaamis-, vuorovaikutus- ja yhteistyövalmiuksissa. Työntekijän aitous ja taito kohdata antaa asiakkaalle mahdollisuuden antautua auttamiselle. (Helminen 2013 89.)

8.2 Lapsen etu on tärkein prioriteetti myös perhekeskeisessä työssä

Aineiston perusteella kuraattorista muovautuu perheen rinnalla kulkija ja tukija. Kuraattorit näkevät itsensä perheen kumppaneina ja työskentelevät perhetapaamisissa yhteistyössä ja tasavertaisesti vanhempien kanssa. Vilenin ym. (2008) mukaan Tasavertaisuus on yhteistyöhön liittyvää kumppanuutta asiakkaan ja työntekijän välillä. Yhteisen tavoitteen määrittely asiakkaalla ja työntekijällä olevan tiedon ja osaamisen pohjalta sitoo osapuolia yhteen. Kumppanuudella tarkoitetaan myös työntekijän ja asiakkaan sekä perheen tietoista sitoutumista työskentelyyn asiakkaan edun toteutumiseksi. (Vilenin ym. 2008: 26.)

Työskentely on dialogista ja tasa-arvoista, mutta toisaalta kuraattoreilta vaaditaan myös erityistä kykyä kuulla ja nähdä lapsen tarpeet. Kuraattorin tehtävänä on toimia aina lapsen edunmukaisesti ja nostaa lapsen tarpeita ja toiveita tapaamisen keskiöön. Perhetapaamisen isona hyötynä voidaan nähdä lapsen ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen lisääntyminen. Muukkosen (2008) mukaan vanhemmat saavat työntekijän ja perheen tapaamisissa lapselta positiivista palautetta, mutta myös ne asiat, jotka eivät lapsen näkökulmasta ole hyvin tulevat näkyviksi vanhemmille. Kuraattorin on mahdollista toimia välittäjänä lapsen asioissa ja auttaa vanhempia näkemään asioita lapsen kannalta. (Muukkonen 2008: 157.)

Perhettä kohdatessa on merkityksellistä kuulla kaikkien tarpeita. Kuraattorin pääasiallinen asiakas on lapsi, mutta on tärkeää ottaa huomioon kuinka paljon vanhempien pahoinvointi vaikuttaa lapseen. Kuraattorin tehtävänä on nähdä kokonaistilanne ja ohjata

sekä saattaa myös vanhempia tuen piiriin mikäli tarvetta ilmenee. Lapsen kanssa työskentely ei voi tapahtua irrallaan vanhempien kanssa työskentelystä, sillä lasten elämän tärkeiden ihmisten kuuleminen on kiinteä osa lapsen auttamista ja tukemista. Lapsen oleminen ja käyttäytyminen on sidoksissa lapsen perheeseen. Lapsen vanhempien merkitys tulee tunnistaa ja työskentelyn pitää tapahtua yhteistyössä heidän kanssaan. Kuitenkin niin, että lapsen näkökulma pysyy koko ajan työskentelyn keskipisteenä. Koko perheen kanssa työskentely vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta, sillä lapsi näkee, että vanhemmat ovat mukana työskentelyssä ja toisaalta tulevat tarvittaessa itsinkin autetuiksi. (Ervast – Tulensalo 2006: 28–31; Möller 2004: 25; Oranen 2006: 40.)

Lapsen etu ohjaa kuraattorin toimintaa koko asiakkuuden ajan sisältäen pohdintaa esimerkiksi siitä miksi asiakkuus aloitetaan, ketä lapsen perheeseen kuuluu, millaista kohtaamista ja työskentelyä lapsen yksilöllisessä tilanteessa tarvitaan ja kuinka tilanteessa on syytä edetä. Kaikessa työskentelyssä tähdätään lapsen edun toteuttamiseen perhekeskeisellä työotteella yhteistyössä vanhempien kanssa. Kuitenkin lapsen edun toteuttamiseen liittyen esiin nousee oman ammatillisuuden toteuttaminen ja ohjaavamman roolin ottaminen silloin kun perheen tilanne ja lapsen etu sitä edellyttävät. Vaikka kuraattorit näkevätkin itsensä ensisijaisesti perheen kumppaneina ja rinnallakulkijoina tulee joskus tilanteita, joissa lapsen ja vanhempien voimavarat ovat vähissä ja kuraattorin tulee toimia määrätietoisesti ja ohjaavasti, jotta lapsen etu toteutuu. Näissäkin tilanteissa tulee kuitenkin toimia lasta ja perhettä kunnioittaen ja arvostaen. Myös Wallin (2011) painottaa, että tarvittavat interventiot on mahdollista tehdä rakentavasti ja perhettä kunnioittaen (Wallin 2011: 129).

8.3 Yhteisen vanhemmuuden toteutuminen edellyttää kuraattorin aktiivisuutta

Koulukuraattorit tukevat yhteistä vanhemmuutta omien resurssien, valmiuksien ja aktiivisuuden puitteissa. Yhteistä vanhemmuutta voidaan tukea yhteydenpidolla molempiin vanhempiin, molempien vanhempien kutsumisella perhetapaamisiin, keskustelulla molempien vanhempien merkityksestä lapselle sekä eroperheissä keskustelulla yhteisistä linjoista, rajoista ja molempien läsnäolosta lapsen elämässä. Molempien vanhempien yhtäläinen huomioiminen sekä lapsen tai nuoren suhteen tukeminen molempiin vanhempiin näyttävät yhteisen vanhemmuuden peruseriaatteina koulukuraattorin perhetapaamisissa.

Kuraattorit pitävät yhteisen vanhemmuuden tukemista tärkeänä ja näkevät molempien vanhempien läsnäolon ja aktiivisen vanhemmuuden olevan useimmissa tapauksissa lapsen hyvinvointia lisäävä tekijä. Yhteistä vanhemmuutta voidaan siis pitää poikkeustapauksia lukuun ottamatta ihanteena. Poikkeustapaukset ovat niitä tapauksia, joissa jostain syystä vanhemman läsnäolo lapsen elämässä tuottaa enemmän pahoinvointia kuin hyvinvointia. Näissä tapauksissa kuraattorit kertovat tukevansa toisen vanhemman roolia.

Yhteisen vanhemmuuden tukeminen vaatii paljon kuraattorin aktiivisuutta ja panostusta ja molempien vanhempien saaminen perhetapaamisiin voi joskus olla haastavaa. Kuraattorit kertovat haastavuuden johtuvan paitsi molempien vanhempien halukkuudesta, motivaatiosta tai mahdollisuudesta osallistua perhetapaamisiin, myös kuraattoreiden omasta aktiivisuudesta asian suhteen. Aktiivisuudella näyttäisi olevan suuri merkitys, sillä yksi haastatelluista kertoo molempien vanhempien osallistuvan perhetapaamisiin 80 prosenttisesti ja näkee tämän johtuvan siitä, että on itse aktiivisesti yhteydessä molempiin ja velvoittaa vanhempia lapsensa asioissa. Toisaalta aineistosta nousi myös esimerkkejä, jotka osoittivat ajallisen resurssin ja aktiivisuuden puutteen johtavan joskus siihen, että kuraattori on tiiviissä yhteydessä ainoastaan niin sanotun lähivanhemman kanssa, eikä aina tule soittaneeksi ja kutsuneeksi molempia erikseen perhetapaamiseen. Nimen omaa yhteydenpito molempiin vanhempiin ja molempien kutsuminen erikseen (vaikka vanhemmat asuisivat yhdessä) näyttäisi lisäävän sitä mahdollisuutta, että molemmat saapuvat paikalle.

Kuraattoreiden näkemysten mukaan äidit osallistuvat tällä hetkellä aktiivisemmin perhetapaamisiin ainakin niiden perheiden osalta, joissa vanhemmat asuvat yhdessä. Ilmiö voi johtua sekä edellisessä kappaleessa käsitellystä kuraattorin omasta toiminnasta että perheiden keskinäisestä työnjaosta ja sopimuksista. Kuitenkin yhteisen vanhemmuuden toteutuminen voisi toimia vielä nykyistä paremmin molempien vanhempien aktiivisella huomioimisella. Vaskivuon (2013) tutkimustulosten mukaan lastensuojelussa kuullaan harmittavan usein ainoastaan lähivanhempaa, mikäli kyseessä ei ole erittäin vakava asia. Perheen kertomus jää kuitenkin puolikkaaksi, mikäli molempia vanhempia ei kuulla lapsen asiassa. Isät ovat aktiivisia isyydessään, mutta sosiaalialan työmuodot eivät aina ole isejä huomioivia ja tukevia. Kaikilla sosiaalialan toimialoilla tulisi avata perhekeskeistä työtettä ja sen määrittelyä isäkeskeisempään suuntaan. Vanhempien tulee

kantaa vastuu vanhemmuudesta ja siihen liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Vanhemmat tarvitsevat tähän kuitenkin ammattilaisten apua ja tukea. Sosiaali- ja terveysministeriö (2010) muistuttaa, että pitkäjänteistä työtä isien osallisuuden kasvattamiseksi täytyy jatkaa. (Vaskivuo 2013: 71, 74; Sosiaali- ja terveysministeriö 2010.) Myös Peruspalvelukeskus Aavan kuraattoreiden täytyy jatkossa panostaa yhä enemmän yhteisen vanhemmuuden huomioimiseen osana koulukuraattorin työtä.

8.4 Perhetapaamisten järjestämisen käytäntöjä tulee määrittää ja yhtenäistää

Kuraattorit kokevat perhetapaamisten järjestämisen jossain määrin haastavana sekä omien resurssiensa että perheiden sitoutumisen valossa. Perhetapaamisista saatava hyöty koetaan kuitenkin niin merkittävänä, että jokainen haastateltava näki perheiden kanssa tehtävän työn kehittämisen tärkeänä. Ainoastaan lapsen tai nuoren tapaaminen on perusteltua oppilaan kaivatessa henkilökohtaista ja luottamuksellista keskustelua. Lapsen henkilökohtaiset tapaamiset kuuluvat kaikkiin asiakassuhteisiin, mutta monissa tapauksissa myös vanhempia ja perhettä tarvitaan, jotta lapsen asiaa saadaan vietyä eteenpäin.

Koulukuraattorityön ajallinen resurssi on rajallinen ja ainakin osa kuraattoreista kokee perhetapaamisten vievän enemmän aikaa koulupäivän aikana toteutettaviin oppilastapaamisiin nähden. Tähän liittyy kuraattoreiden ajatus siitä, että vanhemmat eivät ole motivoituneita tulemaan tapaamisiin työpäiviensä aikana, vaan tapaamiset tulee järjestää erikseen usein niin, että kuraattori joustaa omassa työajassaan ja järjestää tapauksia virka-ajan ulkopuolella. Kuitenkin yksi haastateltava nostaa ilmoille kysymyksen siitä, miksi vanhemmat eivät tulisi tapaamiseen keskellä päivää samaan tapaan kuten esimerkiksi terveydenhoitajan ja koululääkärin laajoihin terveystarkastuksiin, joihin vanhemmat kutsutaan. Ajatuskokonaisuus kannustaa panostamaan entistä enemmän koulukuraattorin perhetapaamisten kehittämiseen kohti vakiintunutta toimintamallia.

Tulosten mukaan kuraattorit uskovat perhetapaamisten vakiinnuttamisen kiinteäksi osaksi koulukuraattorin työskentelytapaa helpottavan myös tapaamisten järjestämistä ja perheiden sitoutumista työskentelyyn. Koulukuraattorin oppilastapaamiset nähdään jo normaalina osana koulun arkea ja vanhemmat antavat herkästi luvan lapsen tapaamiseen. Wallinin (2011) mukaan koulumaailmassa syntyy helposti oletus siitä, kuinka asiantuntija on ihmeidentekijä, joka tapaa oppilaan ja ratkaisee ongelmat kertaheitolla

(Wallin 2011: 129). Tulosten mukaan kuraattoreille on tullut samanlainen kokemus vanhempien oletuksista koulukuraattorityön ja oppilastapaamisten suhteen. Koulukuraattoreiden oletusta siitä, että perhetapaamisten yleistyminen helpottaisi vanhempien sitoutumista työskentelyyn, voidaan perustella normaaliuden periaatteella. Vakiintuneena työmuotona perhetapaamiset voitaisiin nähdä osana lapsen hyvinvoinnin lisäämistä ja normaalina käytäntönä, ei merkinä epäonnistumisesta tai huonosta vanhemmuudesta. Koulukuraattorityön haasteena on siis lisätä ymmärrystä perheen tuen merkityksestä lapsen hyvinvoinnille, ja nostaa perhetapaamiset esiin ennaltaehkäisevänä ja vaikuttavana työmuotona.

8.5 Tulosten luotettavuus ja hyödynnettävyys

Opinnäytetyön näkökulmia ja teemahaastatteluiden teemoja valitessa tutustuttiin aihepiiriä koskeviin tutkimuksiin sekä teoriaan. Taustatyön kautta syntyi käsitys siitä, mikä on oleellista koulukuraattorin perhetapaamisissa. Opinnäytetyöntekijä on itse työskennellyt ennen haastatteluiden tekemistä koulukuraattorin sijaisena peruspalvelukeskus Aavassa ja aloittanut Aavan vakituksena koulukuraattorina haastatteluiden toteutusten aikana kesäkuussa 2013. Oma kokemus koulukuraattorin työstä helpotti tutkittavan aiheen hahmottamista merkittävästi. Peruspalvelukeskus Aavassa on ymmärretty perheiden kanssa tehtävän työn merkitys oppilastapaamisten rinnalla merkittävänä työmuotona koulukuraattorityössä. Näin ollen myös Aavan tuleva kehitystyö määrittä tutkittavaa aihetta ja opinnäytetyön tavoitteita.

Opinnäytetyön tekoprosessissa pyrittiin luotettavuuteen ja läpinäkyvyyteen. Läpinäkyvyydellä tarkoitetaan opinnäytetyön eri vaiheiden ja valintojen näkyväksi tuomista tässä raportissa. Läpinäkyvyyteen on pyritty myös jakamalla riittävästi tietoa ja olemalla tavoitettavissa opinnäytetyön kohderyhmälle, Aavan koulukuraattoreille.

Tutkimustulosten yleistettävyys on haaste laadullisessa tutkimuksessa (Eskola - Suoranta 2000: 211–212). Tämä opinnäytetyö kartoitti ja kuvasi Peruspalvelukeskus Aavan koulukuraattoreiden näkemyksiä perhetapaamisten toteutumisesta, onnistuneesta perheen kohtaamisesta sekä kehitystarpeista. Tulosten avulla voidaan kehittää juuri Peruspalvelukeskus Aavan koulukuraattoreiden perhetapaamisia ja yhtenäistää käytäntöjä peruspalvelukeskuksen sisällä. Tulokset antavat tietoa perhetapaamisten tämän hetkestä tilanteesta Aavan alueella. Opinnäytetyö on hyödyllinen Peruspalvelukeskus Aa-

van, sen koulukuraattoreiden sekä asiakkaiden näkökulmista. Opinnäytetyö pystyi vastaamaan tavoitteeseensa, eli selvittämään Aavan kuraattoreiden perhetapaamisten nykytilaa ja kehitysajatuksia, sekä tuottamaan tietoa kehitystyön pohjaksi. Kuitenkin vasta tuleva kehitystyö osoittaa kuinka opinnäytetyön tuottamaa tietoa voidaan käytännössä hyödyntää.

Opinnäytetyö on tuotettu nimen omaa Peruspalvelukeskus Aavan koulukuraattoriyöhön joten näin ollen kaikki sen tulokset eivät ole hyödynnettävissä ainakaan helposti tai yksiselitteisesti muissa organisaatioissa. Onnistuneen perheen kohtaamisen tekijät, joita selvitettiin tutkimuskysymyksessä kaksi, ovat varmasti hyödynnettävissä laajemminkin sosiaalialalla. Perheitä kohdataan sekä ennaltaehkäisevässä että korjaavassa työssä eri sosiaalialan palveluissa ja työn vaikuttavuuden kannalta kohtaamisen ja sen laadun pohtiminen on aina ajankohtaista. Lisäksi tuloksia voidaan hyödyntää pohdittaessa koulukuraattorin perhetapaamisten hyötyä, vaikuttavuutta ja mahdollisuuksia koulukuraattoriyössä.

Opinnäytetyön tulokset on esitelty Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveystyöryhmän koulukuraattoreiden yhteisessä tapaamisessa joulukuussa 2013. Tapaamisessa olivat läsnä Aavan kuraattoreiden lisäksi Heinolan ja Lahden koulukuraattorit. Opinnäytetyöntulokset eivät ole suoraan hyödynnettävissä muissa organisaatioissa, mutta niitä on mahdollista käyttää pohjatietona myös muiden alueiden koulukuraattoriyötä kehitettäessä.

Jatkossa Peruspalvelukeskus Aavassa olisi hyödyllistä tutkia koulukuraattorin työtä myös asiakasnäkökulmasta. Opinnäytetyön aihetta määritettäessä tarkoituksena oli, että samasta aiheesta valmistuu tutkimus myös asiakasnäkökulmasta, jotta kehittämistyön tueksi saataisiin tietoa kahdesta näkökulmasta. Toisen opinnäytetyön aihe kuitenkin vaihtui ja näin ollen asiakasnäkökulman tutkiminen olisi jatkossa tärkeää. Koulukuraattoreiden näkemyksen mukaan perhetapaamiset ovat toteutuessaan vaikuttava lapsen hyvinvointia tukeva työmuoto. Kuitenkin perhetapaamisten toteutumiseen vaikuttaa paljon paitsi kuraattorin aktiivisuus myös perheiden halu ja kyky sitoutua tapaamisiin. Olisi mielenkiintoista ja kehitystyön kannalta merkityksellistä selvittää esimerkiksi sitä millaisena perheet kokevat tapaamisten vaikuttavuuden ja mitkä tekijät ja työtavat saisivat perheet motivoitumaan ja sitoutumaan koulukuraattorin perhetapaamisiin Peruspalvelukeskus Aavassa.

Lähteet

Eläköön lapset – Lapsipolitiikan suunta 2000. Suomen kuntaliiton lapsipoliittinen ohjelma. Verkkodokumentti.

<<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/lapset/lapsipolitiikka/Documents/Eläköön%20lapset.pdf>> Luettu 26.3.2014

Ervast, Sari-Anne – Tulensalo, Hanna 2006. Kohtaavaa lastensuojelua. Sosiaalityötä lapsen kanssa. Kokemuksia lapsikeskeisen tilanearvion kehittämistä. SOCCAn ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja 8/2006.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Forsberg, Hannele – Ritala-Koskinen, Aino – Törrönen, Maritta 2006. Kohti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. Teoksessa Forsberg, Hannele – Ritala-Koskinen, Aino – Törrönen, Maritta (toim.): Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus. 5-18.

Gråsten-Salonen Hanna 2012. Koulukuraattori lapsen, nuoren ja perheen tukena – käytännön työstä opiskeluhuoltolain valmisteluun. Lastensuojelun Keskusliiton Ehkäisevän työn neuvottelukunta. Verkkodokumentti.

<http://www.lskl.fi/files/1600/Hanna_Grasten_Salonen.pdf> Luettu 25.3.2014.

Helminen, Jari 2013. Päämääränä sosiaalialan ammattilaisuus. Sosiaaliohjaajien näkemyksiä ammattialasta. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Helminen, Jari 2006. Tuki lapselle, nuorelle ja vanhemmille. Teoksessa Helminen, Jari (toim.): Elämä koettelee, tuki kannattelee. Jyväskylä: PS-kustannus. 7-12.

Hepworth, Dean H. – Rooney, Ronald H. – Rooney, Glenda Dewberry – Strom-Gottfried, Kimberly – Larssen, JoAnn 2010. Direct Social Work Practice. Theory and Skills. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2002. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Honkavaara, Pirjo – Muuronen, Kaisu – Mäkinen, Päivi – Paavola, Auli – Tolonen, Mervi – Varsa Marjo 2010. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin: Mikä toimii, mikä takkuu, mitä pitäisi kehittää?

Huttunen Jouko 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jallinoja, Riitta 2000. Perheen aika. Keuruu: Otava.

Jokinen, Arja 2008. Sosiaalityö tukena ja kontrollina aikuisten kohtaamisessa. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.): Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino. 110 – 144.

Joronen, Katja 2006. Perhe – nuoren elämän turva, uhka ja mahdollisuus. Teoksessa Helminen, Jari (toim.): Elämä koettelee, tuki kannattelee. Jyväskylä: PS-kustannus. 37-55.

Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina – Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Kaskela, Marja – Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatukseen kehittämiseen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy.

Koulukuraattorit ry 2013. Verkkodokumentti.

<http://www.talentia.fi/files/2132/Koulukuraattorit_ry_Lausunto_oppilas_ ja_opiskelijahuoltolakiluonnoksesta_21.1.2013_HG-S.pdf>

Luettu 20.2.2014.

Kuntainfo 10/2007. Uusi lastensuojelulaki (417/2007) voimaan 1.1.2008. Uuden lastensuojelulain vaikutuksia kunnan toimintaan. Verkkodokumentti.

<<http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1253381>>

Luettu 25.3.2014.

Kurki, Leena – Nivala, Elina – Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Lastensuojelun Keskusliitto ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. Verkkodokumentti.

<http://www.talentia.fi/files/91/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf>

Luettu 25.3.2014.

Lastensuojelun käsikirja 2007. Nuoret ja ehkäisevä työ. Sosiaaliportti. Verkkodokumentti. <<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/nuoret>>

Luettu 24.3.2014.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007

Mattila, Lea-Riitta 2001. Vahvistumista ja tunnekokemusten jakamista – Potilaan ja hoitajan vuorovaikutusta käsitejärjestelmän kehittäminen. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Hoitotiede.

Mattus , Marjo-Riitta 1999. Perhelähtöinen arviointi: Haastattelumenetelmä interventi-
oina HMI. Jyväskylän yliopisto, erityspedagogiikan laitos. Opetusmateriaali 11.

Muukkonen, Tiina 2008. Suunnitelmallinen sosiaalityö lapsen kanssa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja nro 17.

Määttä, Paula 1999. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Jyväskylä: Atena.

Möller, Sointu 2004. Sattumista suunnitelmallisuuteen. Lapsen elämäntilanteen kartointus lastensuojelussa. Pesäpuun opas- ja käsikirjat 1/2004.

Niemelä Jorma 1999. Usko hoito ja toipuminen. Tutkimuksia 96/1999. Helsinki: Stakes.

Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto 2002. Opetusministeriön työryhmän muistioita 2002:13.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Annettu Helsingissä 30.12.2013.

Oranen, Mikko 2006. Tutkimista ja tunnustelua - Lastensuojelun alkuarvioinnin käytäntöjä, malleja ja kehittämissuuntia. Alkuarviointi ja avohuolto-työryhmän loppuraportti 22.3.2006. Verkkodokumentti. <<http://www.sosiaaliportti.fi/File/a79d1456-1e50-4116-8815-96c6e88f21fd/Alkuarviointi%20Loppuraportti.pdf>> Luettu 20.1.2014.

Paaso, Sari-Anne (toim.) 2010. Mitä lapselle kuuluu? Opas lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen. Pesäpuu ry. Opas- ja käsikirjat 1/2010.

Peruspalvelukeskus Aava – liikelaitos johtosääntö 2012. Verkkodokumentti. <<http://kuntatoimisto.phsotey.fi/ktwebbin/ktproxy2.dll?doctype=0&docid=33313631313a31&dalid=15.2.2013%2011:40:43&extension=pdf.>> Luettu 9.3.2014.

Peruspalvelukeskus Aava n.d. Verkkodokumentti. <<http://www.phsotey.fi/sivut/sivu.php?id=1536&vy=8010&ryhma=343>> Luettu 17.3.2014.

Perusopetuslaki 628/1998. Annettu Helsingissä 21.8.1998.

Pesonen, Arja 2006. Hyväksytyksi tulemisen kokemus sosiaali- ja terveysalan auttamistyössä. Teoksessa Helminen, Jari (toim.): Elämä koettelee, tuki kannattelee. Jyväskylä: PS-kustannus. 155-167.

Päijät-Hämeen Koulutus konserni n.d. Verkkodokumentti.

< <http://www.phkk.fi/yhteystiedot/kartat-sijainti/Sivut/default.aspx>>

Luettu 30.3.2014.

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2013. Peruspalvelukeskus Aava –liikelaitos. Henkilökunnan perehdytys ja ohjattu harjoittelu. Orimattilan neuvola ja kouluterveydenhuolto. Julkaisematon asiakirja. Saatavana opinnäytteen tekijältä.

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymän strategia 2009–2015 2009. Verkkodokumentti. <http://www.phsotey.fi/Strategiaesite_2009.pdf> Luettu 19.3.2014.

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä 2007. Peruspalvelukeskus Aava –liikelaitos. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulosalue. Koulukuraattorin tehtäväkuvaus. Julkaisematon asiakirja. Saatavana opinnäytteen tekijältä.

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä n.d. Verkkodokumentti.

< <http://www.phsotey.fi/sivut/?vy=9987&ryhma=253>> Luettu 17.3.2014.

Rantala, Anja 2002. Perhekeskeisyys – Puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.

Rantalaiho, Minna 2003. Pohjoismaisen isyyspolitiikan isäkuva. Teoksessa Forsberg, Hannele – Nätkin, Ritva (toim.): Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus. 202-227.

Rostila, Ilmari 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko 2004. "Hirveesti tekijänsä näköistä". Koulukuraattorin työ peruskoulun yläluokilla. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta- ja yksityissektorilla. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:18.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2011. Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2011:1.

Särkelä, Antti 2001. Välittäminen ammattina. Tampere: Vastapaino.

Talentia Jäsenyhdistys 2013. Verkkodokumentti.

<http://www.talentia.fi/talentia/jasenyhdistykset/koulukuraattorit-skolkuratorer_ry/yhdistystoiminta> Luettu 25.2.2014.

Talentia ry 2012. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. 5. painos. Helsinki.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Törrönen, Maritta 1994. Tulkittu Lapsi. Teoksessa Törrönen, Maritta (toim.): Lapsen etu viidakon laki. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto. 54-71.

Törrönen, Maritta – Vornanen Riitta 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Puonti, Annamajja - Saarnio, Tuula – Hujala, Anne (toim.): Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 154-187.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989. Verkkodokumentti.

<http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf> Luettu 23.2.2014.

Vaskivuo, Saku 2013. Miesten kokemus isyydestään lastensuojelun tilannearvioissa. Pro Gradu. Lapin yliopisto. Sosiaalityö.

Vilen, Marika – Leppämäki, Päivi – Ekström, Leena 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Voimavarakeskeinen sosiaalityö. Sosweb-sosiaalityön työmenetelmät. Helsingin yliopisto. Verkkodokumentti.

< <http://www.helsinki.fi/sosiaalityo/tietoa/sosweb/sivut/voimavarakeskeinen.htm> >

Luettu 21.1.2014.

Wallin, Aila 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Koulukuraattoreiden teemahaastattelurunko

Koulukuraattorin perhetapaaminen

Miten koulukuraattorin perhetapaamiset toteutuvat tällä hetkellä?

Millainen on lapsen rooli tapaamisella?

Mitä tapaaminen sisältää?

Ketkä kutsutaan/osallistuvat?

Millaisilla keinoilla/työmenetelmillä perhettä voidaan tukea?

Perheen Kohtaaminen

Mitä perheen kohtaaminen tarkoittaa sinun työssäsi?

Millainen on onnistunut perheen kohtaaminen?

Mitkä asiat ovat merkityksellisiä perheen kohtaamisessa?

Perhekeskeisyys ja yhteisen vanhemmuuden tukeminen

Millä keinoilla vanhemmuutta voidaan tukea?

Mitä yhteinen vanhemmuus merkitsee?

Kuinka vanhemmuutta käsitellään perhetapaamisilla?

Miten koulukuraattori voisi tukea yhteisen vanhemmuuden toteutumista?

Koulukuraattorin perhetapaamisten kehittäminen

Miten kehittäisit koulukuraattorin perhetapaamisia?

Suostumus haastatteluun

23.5.2013

Opiskelen sosiaalialan ylempää ammattikorkeakoulu tutkintoa (sosionomi YAMK) Metropolia ammattikorkeakoulussa ja teen opinnäytetyötäni Peruspalvelukeskus Aavan koulukuraattorityöhön liittyen. Opinnäytetyöni tarkoitus on selvittää Peruspalvelukeskus Aavan koulukuraattorityön perhetapaamisten nykytilannetta sekä kehittämisajatuksia koulukuraattoreiden näkökulmasta. Tarkoituksena on selvittää kuinka koulukuraattorit kohtaavat perheitä tällä hetkellä, ja miten he kehittäisivät perhetapaamisia.

Opinnäytetyö on laadullinen uuden tiedon tuottamiseen tähtäävä tutkielma. Kuraattoreiden tämän hetkisiä toimintatapoja ja kehitysajatuksia selvitetään teemahaastatteluiden avulla, jonka jälkeen selvitystä jatketaan saatujen tulosten pohjalta kuraattoreiden yhteisellä ryhmäkeskustelulla. Peruspalvelukeskus Aavassa ollaan kehittämässä perheen kohtaamisen mallia koulukuraattoreiden perhetapaamisiin. Anne Haavisto Lahden ammattikorkeakoulusta selvittää asiakkuudessa olevien nuorten ja perheiden näkemyksiä koulukuraattorin perhetapaamisista. Molemmat opinnäytetyöt tuottavat uutta tietoa pohjaksi tulevalle kehitystyölle ja perheen kohtaamisen mallille.

Pyydän Sinua osallistumaan opinnäytetyöhöni liittyvään teemahaastatteluun. Teemahaastattelu nauhoitetaan. Vastauksesi käsitellään täysin luottamuksellisesti eikä tietoja julkisteta tavalla, joka yksilöisi jonkun henkilön. Haastattelussa esille tulleet asiat raportoidaan opinnäytetyössä siten, että yksittäisiä haastateltavia ei voida tunnistaa. Tallennettu aineisto puretaan tekstitiedostoksi ja tässä yhteydessä haastateltavien ja haastatteluissa esille tulevien muiden henkilöiden nimet poistetaan. Äänitallenne hävitetään.

Suostumuksellani ja allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni haastatteluun.

Paikka ja aika

Allekirjoitus

Lisätietoja sosionomi YAMK opiskelija Jenni Pösö puh. 040 543 6504